هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

39

ساڵی/ 2007 – بەرگی سی و نۆ

چاپی یەکەم/ ساڵی 2007

پێریست

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (25) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2007/1/7 ل5

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (26) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/1/8 ل37

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (27) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2007/1/14 ل63

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (28) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/1/15 ل117

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (1)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/1/24ل125

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی دەستپێك خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/3/13 ل171

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (1) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/3/26 ل181

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (2) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/3/27 ل235

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (3) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/4/2 ل279

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (4) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/4/3 ل317

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (5) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/4/4 ل343

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (6) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2007/4/10 ل385

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (7) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2007/4/11 ل445

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (8) خولی دووەمی هەڵبژاردن – شەممە 2007/4/14 ل549

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (9) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/4/16 ل577

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (9)

دوو شەممە رێكەوتی 16\4\2007

خولی دووەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (9)

دوو شەممە ڕێكەوتی 2007/4/16

كاتژمێر (11)ی سەر لە بەیانی ڕۆژی دوو شەممە ڕێكەوتی 2007/4/16 ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆكی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێزمحمد قادر عبداللە(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبداللە سكرتێری ئەنجومەن, دانیشتنی ژمارە (9)ی خولی دووەم, ساڵی (2007) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاردرا دانیشتنی ژمارەی (9)ی خولی گرێدانی یەكەمی ساڵی سێیەمی خولی هەڵبژاردنی دووەمی پەرلەمانی كوردستان – عێراق, بەرنامەی كار بەم شێوەیە بێت:

1- خوێندنەوەی یەكەمی پڕۆژەی هەمواركردنی یاسای كرێی خانووبەرە ژمارە (87) ساڵی 1979، كە لە سەرۆكایەتی ئەنجومەنی وەزیران بۆمان هاتووە.

2- خستنەروو و گفتوگۆكردنی پرۆژەی هەموار كردنی یاسای كوژاندنەوەو جیاكاری زەوی لە سنووری شارەوانییەكان ژمارە (3)ی ساڵی 1998.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان دانیشتنی ئەمڕۆمان دەکەینەوە, بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پێڕۆی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار کراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق, دەستەی سەرۆکایەتیی ئەنجومەن بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (9)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی دوو شەممە ڕێکەوتی 2007/4/16دا بەم شێوەیە بێت:

1- خوێندنەوەی یەکەمی پڕۆژەی هەمواركردنی یاسای کرێی خانووبەرە ژمارە (87) ساڵی 1979، کە لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بۆمان هاتووە.

2- خستنەروو و گفتوگۆکردنی پرۆژەی هەموار کردنی یاسای کوژاندنەوەو جیاکاری زەوی لە سنووری شارەوانییەکان ژمارە (3)ی ساڵی 1998.

بەخێرهاتنی بەڕێز کاك عبدالعزیز طیب وەزیری کشتوکاڵ، خاتوو نازەنین وەزیری شارەوانی، کاك سەعد وەزیری هەرێم بۆ کاروباری ئەنجومەنی نیشتمانی دەکەین، زۆر بەخێر بێن سەرچاو، داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەم بۆ ئەوەی بێن لە شوێنی خۆیان دانیشن بۆ خوێندنەوەی خاڵی یەکەمی بەرنامەی کارەکەمان (خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی هەمواركردنی یاسای کرێی خانووبەرە ژمارە (87) ساڵی 1979، کە لە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بۆمان هاتووە). پرۆژەکە بە کوردی دەخوێنرێتەوە، فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستاش دەقی پرۆژەکە بەکوردی دەخوێنمەوە.

پرۆژەی یاسای هەموارکردنی یاسای کرێی خانووبەرە ژمارە(87) ساڵی 1979

یاسای ژمارە ( )ی ساڵی 2000

یاسایی هەموارکردنی یاسای بەکرێدانی خانووبەرەی ژمارە 87ی

ساڵی 1979ی هەموارکراو

ماددەی یەکەم:

یەکەم:

1-بڕیاری (220)ی ساڵی 2001 هەڵدەوەشێندرێتەوە.

2-بڕیاری (48)ی ساڵی 2005 هەڵدەوەشێندرێتەوە.

3-بڕگە (1) (أ- ب- ج) لەماددەی چوارەم لەیاسای بەکرێ دانی خانووبەرەی ژمارە (87)ی ساڵی 1979 هەڵدەوەشێندرێتەوە.

دووەم: ئەمانەی خوارەوە شوێنیان دەگرێتەوە:

یەکەم:

هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

47

سالی/ 2008 – بەرگی چل و حەوت

چاپی یەکەم/ سالی 2008

پێرِیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (12) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/4/29 ل5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/4/30 ل65

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (14) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/5 ل171

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (15) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/6 ل231

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (16) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/12 ل275

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (17) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/13 ل339

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (18) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/5/19 ل431

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (19) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/5/20 ل493

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (20) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/5/26 ل499

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (21) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/5/28 ل517

کەمال قسەی لەگەڵ کرد بوو، ئەگەر دوا قسەی ئیسراری هەیە، یان پەشیمان ببێتەوە لەوەی تاوەکو عەرزی جەنابتان بکەین.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەگەڵ ڕێزدار کاک ئەدهەم بارزانی قسەم کرد، هەوڵمان زۆر لەگەڵیدا، کە بگەڕێتەوە بۆ سەر کارەکەی و زۆر ڕێزی هەبوو گوتی ڕێزێکی تایبەتم هەیە بۆ گشت ئەندامێکی پەرلەمان و بۆ پەرلەمانی کوردستان، کە جێگایەکی پیرۆزو موقەدەسەو پیرۆزە بۆ هەموو ئینسانێك لەوێ کار بکات، بەڵام لەبەر هەندێك ئیرتیباتی تایبەتی من ناتوانم کارەکانی خۆم ئەنجام بدەم، لەبەر ئەوە داوا لە ئێوەی بەڕێز دەکەم، داوا لە خوشك و برایانی ئەندامی پەرلەمان دەکەم، کە ئیستیقالەکەم قەبول بکەن و سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بۆیە ئەو داوایە ئەگەر کەس نوقتەی نیزامی نەبێت، تەنیا نوقتەی نیزام، فەرموون.

بەڕێز د.ناصح غفور رمضان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ڕاستە ئێمە هەموومان دەبێت نوێنەری هەموو گەلی کوردستان بین، بەڵام تاکە کەس لەناو ئێمە لەگەڵ ڕێزمدا کە نوێنەری ناوچەی بارزانە کاك شێخ ئەدهەمە، من پێموایە پێویستە بمێنێتەوە، نەك ئیستیقالە بدات، هەرچەندە دیسان دووبارەی دەکەمەوە هەر یەکێك لە ئێمە نوێنەری هەموو گەلی کوردستانە، واجیبی ئێمەیە خزمەتی هەموو گەلی کوردستان بکەین، بەڵام تایبەتمەندیش هەیە، لەگەڵ ڕێزو سوپاسمدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هەموومان ڕێزمان بۆ کاك ئەدهەم هەیە، پێشمان ناخۆشە کە واز دەهێنێت و جێگایەکەشی دیارە، هەولیشمان لەگەڵدا کە پەشیمان بێتەوە لەوە، بەڵام وەکو خۆشت ئاماژەت پێ کرد هەر یەك لە ئێمە نوێنەری هەموو ناوچەیەکە، هەڵبژاردنیش لە جێگەیەك نەکراوە، یەعنی بە دائیری نییە، ئەگەر دائیری بوایە، ئێستا ئەو ئیستیقالەی داوە لە شوێنەکەی خۆیدا دەکرا تا هەڵبژاردنی داهاتوومان نوێنەرایەتی ناوچەی بارزان و ناوچەکانی تریش دەتوانین بکەین، داوایەکەی کاك ئەدهەم دەخەمە دەنگدانەوە، کێ ڕازییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ موافیقە بۆ داوایەکەی کاك ئەدهەم کە لەسەر ڕەغبەتی خۆی ئێمەش هەوڵماندا، هەر موسیرە، ڕێز لە ئیرادەی پەرلەمان دەگیرێت، دەبێت ڕێزی هەر ئەندامێکی پەرلەمان لە واز هێنان و واز نەهێنان بگیرێتن، لەبەر ئەوەی داوایەکەی ئیستیقالەی کردووە دەخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆرینە موافیق نییە، کەواتە ئیستیقالەکەی ڕەد کرایەوە، جارێکی دیکە هەوڵی لەگەڵ دەدەین و ئەگەر هەر موسیر بوو جارێکی تر داوا بکاتەوە.

خاڵی دووەم لە بەرنامەی کار: خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای دابینکردنی خانووی نیشتەجێ بوون بۆ دانیشتوان لە هەرێمی کوردستان – عێراق، کە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە، داوای لە لێپرسراوی لیژنەی دارایی و ئابووری و لیژنەی شارەوانی و لیژنەی ئاوەدانکردنەوە دەکەم بێن دابنیشن فەرموون، کاك سەعد وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان قسەی هەیە فەرموو.

بەڕێز سعد خالد محمد امین/ وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

راستە ئەو پرۆژەیە، با بڵێین پەیوەندی بە لایەنێکی گرنگی ژیانی خەڵکی کوردستانەوە هەیە، کە ئەویش کێشەی نیشتەجێ بوونەو لە دە، پازدە ساڵی رابردووش هەموومان دەزانین یەکێك لەو کێشە جددیانەی کە خەڵك هەیەتی مەسەلەی ئەزمەی سەکەن و کێشەی نیشتەجێ بوونە، بەڵام بەڕاستی ئێمە لەبەر سێ هۆکار داوای تەئجیلی ئەو پرۆژەیە دەکەین، هەتا پێمان باشە ئەگەر بۆ ماوەیەکی موحەدەد خراپ نییە، ئەگەر بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان رازی بن سەحبیش بکرێتەوە، بۆ ئەوەی باشتر بێت و دەوڵەمەندتر بکرێت، ئەویش یەکیان/ ئەوەیە بەڕاستی جەنابتان دەزانن لە کاتی پەسند کردنی بودجەی ساڵی 2008 یەکێك لە بڕیارەکانی ئەندامانی پەرلەمان مەسەلەی سولفەی عەقار بوو، خۆتان دەزانن عیلاقەی بە پرۆژەی ئەمڕۆوە هەیە، کە ئێستا بڕگەی یەکەمی دانیشتنی ئەمڕۆ موناقەشەی دەکەین.

دووەم/ پرۆژەیەکی هاوشێوەی ئەو پرۆژەیە لە لایەن سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران، بەتایبەتی لە لایەن دەزگای ئیستیسمار تەبیعی قسەی لەسەر کراوەو لیژنەی بۆ دروست کراوەو تەنانەت لەگەڵ هەندێك کۆمپانیا قسە کراوەو بانگیش کراون، پرۆژەکە ئەوەیە کە حکومەت دەعمی بکات بە هەندێك بانك، حکومەت کارئاسانی و شتی بۆ بکات بەشێوەی ئەقسات یەکەی نیشتەجێ بوون دروست بکرێت بۆ هاووڵاتی.

سێیەم/ ئەوەیە کە هەموو ئەو وەزیرە بەڕێزانەی کە پەیوەندیدارن بەو پرۆژەیە، هەر لە وەزیری ئاوەدانکردنەوە، وەزیری مالیە، وەزیری پلاندانان، تەنانەت سەرۆکی دەزگای ئیستیسماریش بەڕاستی لە سەفەرن، بۆیە من داوا لە بەڕێزتان دەکەم و لە ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز دەکەم، کە ئەو پرۆژەیە وەکو باسمان کرد، ئەگەر ئیمکان بێت سەحب بکرێتەوە، بۆ ئەوەی لەگەڵ پرۆژەکانی تر باشتر قسەی لەسەر بکرێت و دەوڵەمەندتر بکرێت، ئەگەر دەنگ بۆ ئەوە نەدرا بە لایەنی کەم بۆ ماوەیەك تەئجیل بکرێت تا وەزیرە پەیوەندیدارەکان دەگەڕێنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

رەئی داوەو قسەشی کردووە، نابێت من هەندێکی رەد بکەمەوە، هەندێکیش شەرح بکەم، ئینجا داواتان لێ بکەم:

یەکەم/ ئەو پرۆژەیە سەحب ناکرێتەوە، چونکە لە حکومەتەوە نەهاتووە، دە ئەندامی پەرلەمان پێشکەشیان کردووە، ئەگەر ئەو دە ئەندامە پەشیمان ببنەوە، ئەو وەختی ئەوان دەتوانن سەحبی بکەن، نەك حکومەت، نێردراوە بۆ حکومەت، حکومەت رەئی لەسەر داوەو پەسندی کردووە بە نووسراوی 4369 لە 4/29 پشتگیری لە پرۆژەکەی کردووە، کەواتە رەئی رەسمی حکومەت بەو نووسراوە کە لە لامانە پشتگیری لە پرۆژەکەی کردووە، کە لە لایەن دە ئەندامی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، تەنیا هۆ کە مەنتیقی هەبێت لە داوایەکەت ئەوەیە کە وەزیری ئاوەدانکردنەوە لێرە نییە، گرنگە.

دووەم/ ئەگەر داوا لە ئەندامانی پەرلەمان بکەم تەئجیلی بکەین، تەئجیل ناکرێت بۆ سەحب کردن، تەئجیلی دەکەین بۆ ماوەیەکی دیاری کراو و لەو رۆژەی کە دایدەنێین وەزیر دەبێت ئامادە بێت، ئەگەر ئامادەش نەبوو موناقەشەکە بەردەوام دەبێتن، لەبەر ئەوە من رەئیم وایە کاك عەونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەکو جەنابت ئاماژەت پێ کرد، حکومەت موافەقەتی کردووە لەسەر ئەو پرۆژەیە، کە رەوانەی حکومەت کرا بوو، وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە نووسراوێکی ئاراستەی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران کرد بوو بۆ دیراسەت کردنی پرۆژەکە، پرۆژەکە دیراسەت کرا ئێستا راپۆرتەکەی ئەو لیژنەیەی کە دیراسەتی پرۆژەکەی کرد بوو لە لای منە، ئەگەر ئیجازەم بدەن بۆتان بخوێنمەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جا پێویست ناکات کاك عەونی بیخوێنیەوە، موقتەرەحەکەی کاك سەعد کە داوا دەکاتن تەنیا ئەو سەبەبەی کە من ئاماژەم پێ کرد سەبەبێکی مەنتیقی تێدایە، ئێمە هەفتەی پێشوو دوامانخست، پرۆژەی یاسای خانووبەرەمان دواخست، گوتمان لەبەر ئەوەی دەمانەوێت ئەو پرۆژەیە پێشتر گفتوگۆی لەسەر بکەین، بەلاّم ئەمجارە ناتوانین پرۆژەی کرێی خانووبەرە دوا بخەین، بەلاّم دەتوانین ئەو داوایەی بخەینە دەنگدان لەسەر داوای حکومەت، کە دەڵێتن بۆ ماوەیەکی دیاری کراو، کە وەزیر لێرە نییە تەنیا ئەوە سەبەبەکەیە کە بتوانین ئەو هینە بکەین، نوقتەی نیزامی نەبێت قسەتان پێ دەبڕم، فەرموو کاك کەریم.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەزیرو وەزارەتی ئاوەدانکردنەوە بە راپۆرت رەئی خۆیان داوەو رەئی ئەوان دیارە، ئەوە یەك.

دوو/ کاك سەعد وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان، خۆی چەند جار تەمسیلی حکومەتی کردووە، با ئەمجارەش تەمسیلی حکومەت بکات و بەردەوام بین لەسەر موناقەشە کردنی ئەو پرۆژەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە نوقتەی نیزامی نەبوو، ئەوە رەئیەك بوو، تكام وایە بەناوی نوقتەی نیزامی رەئی مەدەن و پێشنیاریش مەكەن، نوقتەی نیزامی تەنیا ئەوەیە ئەگەر كەسێك لە بەرنامەی كاردا دەرچوو، یاخود خیلافی قانون قسەی كرد، خیلافی نیزامی داخیلی قسەی كرد ئەوە نوقتەی نیزامە، لەمەو دوا تەعلیق دەدەم بەڕاستی، ئەوەی بەناوی نوقتەی نیزامی رەئی بداتن من تەعلیقی لێ دەدەم، ئێستاكە داوایەكەی كاك سەعد بە داوایەكی مەنتیقی دەزانم، كە وەزیری ئاوەدانكردنەوە زەرورەتە لێرە بێت، چونكە ئەگەر ئەوە ببێتە یاسا عەمەلیەن جێ بەجێ كردنەكەی دەكەوێتە سەر وەزارەتی ئاوەدانكردنەوە، بۆیە بۆ دەوڵەمەند كردنی پرۆژەی تریان لە پێشەو لەگەڵ وەبەرهێنان و ئەوانە، دوایی نەڵێن پرۆژەكە نوقسانی تیایەو هەموار نەكراوە، داوایەكەشی بەشێوەیەك من تەحدیدم كردووەو قسەشم لەگەڵ جەنابی وەزیر كردووە، كە بۆ هەفتەیەك بێتن لە دوو شەممەی داهاتوو، ئەگەر وەزیریش نەیەت، ئێمە كۆدەبینەوە، بۆ هەفتەیەك دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ئەو داوایەیە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە زۆرینەی دەنگ یەك هەفتە دواخرا بۆ دوو شەممەی داهاتوو.

خاڵی سێیەم لە بەرنامەی كار، ئەوەی پەیوەندی نییە لە لیژنەكان بۆ خاڵی سێیەم/ خستنەڕوو و گفتوگۆ كردنی پرۆژەی یاسای هەموار كردنی یاسای كرێی خانووبەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەموار كراو، كە لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

ئاراستەی هیچ لیژنەیەكی تر نەكرا بوو غەیری لیژنەی یاسایی، باشە داوا لە لیژنەی یاسایی دەكەم راپۆرتی لیژنەی یاسایی بخوێننەوەو دواتر خاڵ بە خاڵ موناقەشەی دەكەین.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بۆ/ سەرۆكایەتی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستان – عێراق

بابەت/ راپۆرتی لیژنەی یاسایی

لیژنەی یاسایی رۆژی دوو شەممەی 7/گەلاڕێزانی 2707 كوردی رێكەوتی 2007/10/29 بۆ لێكۆڵینەوەی چوار یاسای پەیوەند بە هەموار كردنی یاسای كرێی خانووبەرەی ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەموار كراو كۆبۆوە، سێیان لە لایەن ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی كوردستانەوە بەپێی نووسراوی ژمارە (8058) لە رۆژی 2006/7/8 ژمارە (10601) لە رۆژی 2006/9/25 ژمارە (13685) لە رۆژی 2006/12/5 پێشكەش كراون، كە رێگا بۆ یەكخستنی یاسایەكانی كرێی خانووبەرە لە هەرێمی كوردستاندا خۆش بكەن، بەبێ ئەوەی دوو پرۆژەكەی پێشتر لەسەر دوا پرۆژەكە بكێشێتەوە، یەك لەم پرۆژانەش لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشكەش كراوە، دوای خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژەی دوایین لە پەرلەمان دانیشتنی ئاسایی ژمارە (9)ی رۆژی 16ی ساڵی 2007 كە لە لایەن حكومەتەوە پێشكەش كرا بوو ئاراستەی لیژنەكەمان كرا، لیژنەش بڕیاریدا ئەم پرۆژانە یەك بخات و یەك راپۆرت لە بارەی بابەتەكەوە پێشكەش بكات، كورتەی ناوەڕۆكی پرۆژەكان لەخۆ بگرێت لە پێناوی ئەوەدا

که هەموو هزرەکان یەك بخات لە ئەنجومەندا گفتوگۆو دەنگدانی لەسەر ئاسان بکات، دوای را گۆڕینەوەو گفتوگۆو سوود وەرگرتن لە رەئی هەندێك بەرێزان قازی و پارێزەرو توێژێکی فراوان لە خاوەن موڵك و کرێچی و خاوەن کرێ، دوای گەڕانی مەیدانی و وەرگرتنی زانیاری و دیتنی نموونەی جۆر بە جۆری خانووبەرەی کرێ و بەکرێدراو لە بینایەی دروست کراوی کۆن و نوێ، بڕی کرێی کۆن و تازە............ هتد، لە پێناوی ئەوەشدا کە لە کەلێنەکانی تەشریعاتە کوردستانیەکان تێ بگەین و پێناسەکانی وا لێ بکەین، کە لەگەڵ سیاسەتی کۆمەلأیەتی هەرێمدا لەبار بێت و بگونجێت، بۆ ئەوەش ئامانجەکانیان لە پەیدا کردنی هاوسەنگی نێوان هەردوولایەکانی گرێبەستی بە چاوێکی عادیلانە لەسەر بنەمای یەکسانی بێتەدی، چاودێری هەلومەرجی کۆمەلأیەتی و ئابووری بکرێت پەیوەندی کۆمەلأیەتیش بەهێزو پتەوتر بکرێت، لە هەمان کاتیشدا بزووتنەوەی ئاوەدانکاری وەبەرهێنان بەگشتی لە بواری نیشتەجێ بووندا گاڵ بدرێت، وەك ئەوەی لە کەرتی تایبەت گاڵ بدرێت، کە سووك کردنی گرفتی نیشتەجێ بوون (السکن)دا بەشداری بکات، لە پێناوی هەموو ئەوانەدا لیژنە وای دێتە بەرچاو، کە کاتی ئەوە هاتووە رێکاری پێویست بۆ هەموار کردنی پێشنیازەکانی یاسای کرێی خانووبەرە بگێردرێتەوە، چونکە ئامانجی ئەو هەموار کردنانە ئەوەیە کە یاسایەکانی کرێ لە هەرێمدا یەك بخرێن، جا بۆ بەدیهێنانی ئەوانەی باس کران و ئەمەش رەچاو بکرێن لیژنە گەیشتە ئەو قەناعەتە کە پێویستە گرێبەستەکانی ژێر سایەی یاسای بەرکار (النافذ) بەر لە هاتنی پرۆژەکە چارەسەر بکرێن، هەروەها ئەو گرێبەستانەش چارەسەر بکرێن، لە ماوەی پرۆژەکەو دوای پرۆژەکەش بەکرێ دەدرێن، ماوەی بەکرێ گرتن و جیا کردنەوەی ئەو خانوووبەرانەش کە بۆ نیشتەجێ بوون بەکرێ دەدرێن لەوانەی کە بۆ غەیری نیشتەجێ بوون بەکرێ دەدرێن، لەبەر ئەوە لیژنەکەمان زۆربەی ئەو هزرانە تەئید دەکات، کە لە هەر چوار پرۆژەکەدا هاتوونەو، پێشنیازیش دەکات یەك بخرێن و دووبارە بەم شێوەیەی خوارەوە دابڕێژرێتەوە:

یاسای ژمارە ( ) ساڵی 2007

یاسای هەموار کردنی سەپاندنی (تطبیق) یاسای بەکرێدانی خانووبەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979 هەموار کراو لە هەرێمی کوردستانی عێراق

ماددەی یەکەم: ماددەی سێیەم لە یاسای بەکرێدانی خانووبەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979 هەموار کراو لە هەرێمی کوردستانی عێراقدا لەکار دەخرێت، ئەمەی خوارەوە جێگەی دەگرێتەوە:

یەکەم: ماوەی گرێبەستی واژوو کراوی بەکرێدانی خانووبەرە بۆ مەبەستی نیشتەجێ بوون (السکن) دوای بەکارخستنی ئەم یاسایە درێژ دەکرێتەوە، بۆ ماوەی سێ ساڵ لە رۆژی کۆتایی هاتنی ماوەی گرێبەستەکەوە، مادام کرێ گرتەکە لەناویدا بێت و بەردەوامیش کرێیەکەی بدات بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە، بە کۆتایی هاتنی ماوە درێژکراوەکە گرێبەست کۆتایی پێ دێت و خاوەنەکەی دەتوانێت بەکرێدراوەکە بە چۆلی وەربگرێتەوە.

هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

48

ساڵی/ 2008 – بەرگی چل و هەشت

چاپی یەکەم/ ساڵی 2008

پێرست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (22) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/2 ل5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (23) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/6/3 ل67

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (24) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2008/6/8 ل101

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (25) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/9 ل123

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (26) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/6/10 ل163

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (27) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/6/11 ل213

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (28) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/6/17 ل269

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (29) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/6/18 ل351

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (30) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/23 ل385

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (31) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/6/25 ل427

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (32) خولی دووەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2008/6/29 ل503

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (33) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/6/30 ل515

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (1)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/7/23 ل533

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (28)

سێ شەممە رێكەوتی 17/ 6/2008

كاتـژمێر (10)ی پـێش نیـوەڕۆی رۆژی سـێ شـەممە رێكـەوتی 2008/6/17 ئەنجومـەنی نیشـتمانیی كوردستانی عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سـەرۆكی ئەنجومـەن و, بـە ئامـادەبوونی بـەڕێز محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبـدالله سـكرتێری ئەنجومـەن, دانیشتنی ژماره (28)ی خولی دووەم, ساڵی (2008) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگـە (1)ی مـاددە (20) لـە پێـڕۆی نـاوخۆی ژمـارە (1)ی هـەمواركراوی سـاڵی 1992ی ئەنجومـەنی نیشـتمانیی كوردسـتانی عێـراق, دەسـتەی سـەرۆكایەتی ئەنجومـەن بڕیـاردرا دانیشـتنی ژمـارەی (28)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە كات (10)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی سێ شەممە رێكەوتی 17/ 2008/6 دا بەم شێوەیە بێت:

1-خستنەڕوو وگفتوگۆكردنی پرۆژەی یاسای هەمواركردنی یاسای كرێی خانووبەرە ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەمواركراوز

2- خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی پرۆژەی یاسای هەمواركردنی یەكەمی یاسای ژمارە (26)ی ساڵی 2007 (یاسای باجی دەرامەت).

3- خستنەڕوو و گفتوگۆكردنی پرۆژەی یاسای وەزارەتی فێركردنی باڵاو تۆژینەوەی زانستی كە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بـەناوی گـەلی كوردسـتان، دانیشـتنەكەمان دەكەینـەوە بەخوێندنـەوەی بەرنامـەی كـار، یـەك: خسـتنەروو وگفتوگۆكردنی پـڕۆژەی یاسای هـەموار كردنـی یاسـای كرێـی خانوبـەرە ژمـارەی (78) ی سـاڵی 1979 ی هـەمواركراو، دوو: خسـتنەرووكفتوگۆكردنی پـڕۆژەی یاسـای هـەمواركردنی یەكـەمی یاسـای ژمـارە (26)ی ساڵی 2007ی یاسای باجی دەرامەت، سێ: خستنەروو وكفتوگۆكردنی پـڕۆژەی یاسـای وەزارەتـی خوێنـدنی باڵاو توێژینەوەی زانستی كە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە، سـەرەتا بـەخێرهاتنی بـەڕێز كـاك سـركیس اغـا جـان وەزیـری دارایـی و ئـابووری دەكـەم لەگـەڵ كـاك نهـاد، بـەخێربێی سەرچـاو، ئومێـد

دەكەین كە ئەو یاسا گرنگە بەڕێكو پێكی تەواوبێت و دەربچێت، خاڵی یەكەمی بەرنامەی كار خستنەروو وگفتوگۆكردنی پڕۆژەی یاسای هەموار كردنی یاسای كرێی خانوبەرە ژمارەی (78) ی ساڵی 1979 ی هەمواركراو، داوا لەلیژنەی یاسایی ولیژنەی دارایی وئابووری دەكەم بێن لەشوێنی خۆیان دابنیشن، لیژنەی یاسایی ولیژنەی دارایی وئابووری راپۆرتیان هەیە داوایان لێ دەكەم راپۆرتەكە بەكوردی بخوێننەوەو دوایی بڕگە بڕگە پڕۆژەكە بخوێننەوە لەگەڵ رەئیی هەردوو لیژنەكە، كاك عبدالكریم فەرموو.

بەڕێز عبدالكریم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بۆ / سەرۆكایەتیی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستان ـ عیراق

بابەت / راپۆرتی لیژنەی هاوبەش

دوابەدوای ڕاپۆرتمان ژمارە (127)ی رۆژی (2007/12/27)، لیژنەكەمان، لەسەر راسپاردەی سەرۆكایەتی پەرلەمانی كوردستان، كۆبوونەوەیەكی هاوبەشی ئەنجامدا لەگەڵ لیژنەی دارایی وبە ئامادەبوونی وەزیری دارایی و، گفتوگۆكرا لەسەر بابەتی هەمواركردنی جێبەجێ كردنی یاسای بەكرێدانی خانووبەرەی / ژمارە (87)ی ساڵی 1979، دوای گفتوگۆو راگۆڕینەوە، لیژنەی هاوبەش بەكۆی دەنگ پێشنیازی ئەو دارشتنەی خوارەوە بۆیاساكە دەكات:

یاسای ژمارە (   )ی ساڵی 2008

یاسای هەمواركردنی پیادەكردنی یاسای بەكرێدانی خانووبەرە/ ژمارە(87)ی ساڵی 1979ی هەمواركراو لەهەرێمی كوردستان ـ عیراق

ماددەی یەكەم: ماددەی (سێیەم) لەیاسای بەكرێدانی خانووبەرەی ژمارە(87)ی ساڵی1979 ی هەمواركراو لەهەرێمی كوردستان ـ عیراقدا لەكار دەوەستێنرێت.

ماددەی دووەم: كاربە حوكمەكانی یاسای بەكرێدانی خانووبەرەی ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەمواركراو، كەلە هەرێمدا بەركارە، سەبارەت بەم خانووبەرانەی كە بۆ نیشتەنی بەكرێ دراون, بەردەوام دەبێت بۆ ماوەی چوارساڵ لە رۆژی بەركاربوونی ئەم یاسایە، و دوای بەسەر چوونی ئەو ماوەیە، دەكەونە ژێر كاری حوكمەكانی یاسای شارستانی ژمارە (40)ی ساڵی1951 ی هەمواركراو.

ماددەی سێیەم:

یەكەم: ئەو گرێبەستانەی بەكرێدانی خانووبەرە بۆمەبەستی نیشتەجێبوون، دوای بەركاربوونی ئەم یاسایە، مۆردەكرێن دەكەونە ژێركاری حوكمەكانی یاسای شارستانی ژمارە (40)ی ساڵی 1951ی هەمواركراو.

دووەم: گرێبەستەكانی ئەو خانووبەرەی كە بۆ غەیری مەبەستی نیشتەنی بەكرێ دراون و بەر لە بەركاربوونی ئەم یاسایە مۆركراون، بۆ ماوەی یەك ساڵ لە رۆژی كۆتایی هاتنی ماوەی گرێبەستەكەوە

درێژ دەکرێنەوە و، پاش کۆتایی ئەو ماوەیەش ، کرێیەکەی دەکەوێتە ژێر کاری حوکمەکانی یاسای شارستانی ژمارە (40)ی ساڵی 1951 ی هەموارکراو.

ماددەی چوارەم:

حوکمەکانی بڕگەی یەك (ا-ب-ج) لە ماددەی (چوارەم)ی یاسای بەکرێدانی خانووبەرە ، لەهەرێمی کوردستان ـ عیراقدا لەکار دەخرێن و، ئەمانەی خوارەوە جێیان دەگرنەوە:

یەکەم: نابێ ساڵانەی ئەو خانووبەرانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە، لەو گرێبەستانەی کەدوای بەرکاربوونی ئەم یاسایە مۆردەکرێن، لەم ڕێژانەی خوارەوە زیاتربن:

1. (4٪) چوار لەسەدی بەهای گشتی ئەو خانووبەرە یان ئەو شوققانەی بۆ نیشتەنی ئامادەکراون و بۆ ئەم مەبەستەش بەکرێ دەدرێن.

2. (6٪) شەش لەسەدی بەهای گشتی ئەو خانووبەرە یان ئەو شوققانەی کە ژوور،ژوور، بۆنیشتەنی بەکرێ دەدرێن.

3. (8٪) هەشت لەسەدی بەهای گشتی ئەو خانووبەرە یان ئەو شوققانەی کە بۆ مەبەستی غەیری نیشتەنی بەکرێ دەدرێن.

دووەم: کرێی ساڵانەی ئەو خانووبەرانەی کەحوکمەکانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە، لەو گرێبەستانەی پێش بەرکاربوونی ئەم یاسایە مۆرکراون، بەپێی ڕێژەکانی بڕگەی (یەکەم)ی سەرەوە هەموار دەکرێت.

سێیەم: مەبەست لەبەهای گشتی خانووبەرە لەم یاسایەدا کۆی بەهای زەویەکەو بینایەکەیە لەوکاتەدا کە دەسەڵاتی دارایی بۆ جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەیخەملێنێ.

ماددەی پێنجەم:

بڕیاری ژمارە(32) لە 2003/2/6 کە لەلایەن ئەنجومەنی نیشتمانیی هەرێمی کوردستان ـ عیراقەوە دەرچووە، پووچەڵ دەکرێتەوە.

ماددەی شەشەم:

وەزیری دارایی و ئابووریی هەرێم ، بۆی هەیە، ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانکردنی جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات.

ماددەی حەوتەم:

هەر دەقێکی یاسایی یان بڕیارێك کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆك بێت کاری پێ ناکرێت.

ماددەی هەشتەم:

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پێوەندیدارەکانیش حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی نۆیەم:

ئەم یاسایە لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی ڕەسمیی (وەقایعی کوردستان)ەوە جێبەجێ دەکرێت.

هۆکارەکانی دانانی ئەم یاسایە:

بۆ ئەوەی یاسا لەگەڵ سیاسەتی کۆمەڵایەتی و ئابووری هەرێمدا بخرێتە سەر بارێکی گونجاو بۆ وەدیهێنانی ئامانجەکانی یاساکاریەکانی کۆمەڵایەتی و ئابووریەکان و لەپێناو بەدیهێنانی هاوسەنگی لەنێوان هەردوو لایەنی گرێبەستی بەکرێداندا بەچاوێکی دادپەروەرانە و یەکسانی و رەچاوکردنی هەلومەرجی کۆمەڵایەتی و ئابووری و بەهێزکردنی پەیوەندی کۆمەڵایەتی لەکۆمەڵگەی کوردستانیدا و هاندانی بزاڤی ئاوەدانکردنەوەو وەبەرهێنان بەشێوەیەکی گشتی لەبواری نیشتەجێبوون و هاندانی کەرتی تایبەتبیش بۆ هاوبەشیکردنی لەکەم کردنەوەی گرفتی نیشتەجێبوون, ئەم یاسایە دانرا.

تکایە فەرموون سەیری بکەن و، ئەسڵی پرۆژەکەو ، رای لیژنەی هاوبەش دەربارەی پرۆژەکە بخەنە پێش چاوی ئەنجومەن بۆ ئەوەی گفتوگۆی لەسەر بکات و رای خۆی لەبارەیەوە لەسەر بدات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ راپۆرتی لیژنەی هاوبەش، پرسیارەکەم ئەوەیە ئەو ناوانەی کە نوسراوە هەموویان ئیمزایان کردووە؟ هەموویان موافیقن لەسەر ئەو راپۆرتە؟ ئەو ناوانەی لەپێش دەمانن، کاك زانا موافیق نیە، ناو دەنووسم بۆ ئەوەی بیەویت تەعلیق بدات بزانم ئەندامانی لیژنەکە، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دوو برادەر لەلیژنەی یاسایی ئامادە نەبوونە لە کۆبوونەوەکە بەشێوەیەکی رەسمی لەبەر ئەوەی ئیستیقالەیان داوە لەسەر ئەسبابی خاص، پێویست ناکات دیاری بکەینەوە، بەنیسبەت ئەو برادەرانەی کە تەحەفوزیان هەیە لەسەر پرۆژەکە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عونی ئەوە نوقتەی نیزامیە، ئەوەی ئیستیقالی دابێت، ئەبێت من موافەقەت بکەم لەسەری، ئەگەر موافەقەتم نەکردبێت مەعنای ئەوەیە ئیستیقالەی نەداوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

طەلەبیان تەقدیم کردووە، دەڵێن: ئامادە نابین لەموناقەشە کردنی مەوزوعەکە، مەعنای وایە ئیستیقالەیان داووە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئامادە نەبوون شتێکی ترە، دەتوانی بڵێیت ئامادەنەبوونە، یان غایب بوون، ئیعتبار دەکرێن غایب بوون تا وەکو قەبوڵی ئیستیقالەیان دەکرێت.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئـەو برادەرانـەیش کـە تەحـەفوزیان هەیـە لەسـەری تەحدیـدیان کـردووە لەسـەر چ مادەیـەك تەحـەفوزیان هەیە، نە لەسەر هەموو ئەو پڕۆژەیەی کە لیژنەی هاوبەش دایناوە، کاك زانا لەگەڵ محمد صالح اسماعیـل، تەحەفوزیان هەیە، تەبیعی با ئەوەیش تەوزیح کەم جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، لەدانیشتنی ژمارەی بیستی پەرلەمان رۆژی 2008/5/26، ئێمە راپۆرتی لیژنەی یاساییمان خوێنـدەوە کـە بـەژمارەی (127)ی سـاڵی 2007، لـەبرواری 2007/12/27، پێشکەشـی پەرلـەمان کـراوە کـە لیژنـەی دارایـیش پشـتگیری لەراپۆرتەکەمان کرد، بەڵام لەسەر راسپاردەی سەرۆکایەتی پەرلەمان لەگەڵ جەنابی وەزیری دارایی هـەرێم کۆبوونـەوە، لەئـەنجامی ئەوکۆبوونـەوەدا ئـەو خاڵانـە کـە ئێسـتا لەراپۆرتەکـەدا هـاتووە تەسـبیتمان کـرد، ئیختیلافیشمان هەبوو لەسەر ماوەکان کە لە هەندێك جێگا هاتووە، چوار ساڵە، لەمادەی سێیش هاتووە دوو ساڵە، خیلافمان تەنها لەسەر ماوەکە بوو، عمومی راپۆرتەکە بەموافەقەتی جەنابی وەزیر تەسبیت کرا بەو شێوەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئێستا بڕۆنە سەر مادە بە مادە و ئەصڵەکەی چۆن بووە، ورەئیی خۆشتان بدەن وەکو لیژنـەی هاوبەش، ئەزانین ئێستا دوو، سێ پڕۆژە هـەبووە، ئـەوە لیژنـەی هاوبـەش دەبوایـە ئـەوەیش تەسلیح کـەن، لیژنەی هاوبەش لەئاخر کۆبوونەوەی بائامادبوونی جەنابی وەزیری دارایی وئابووری، رێککەوتوون لەسـەر ئەو مادانـەی کـە داوا کرابـوون لەهەرسێ پڕۆژەکـە، یـەعنی کـەواتا ئـەو راپۆرتـە هاوبەشـە تەوحیـدی ئـەو پڕۆژانەی کردووە کە لە لایەن حکومەت و ژمارەی یاسایی پەرلەمانـەوەیش پێشکەش کرابـوون، تەوحیـد کـراوە بەرەزامەنـدی حکومـەت لـەو راپۆرتـەدا هـاتووە، بۆیـە مـادە بـە مـادە ئـەوەی لەوراپۆرتـدا هـاتووە بیخوێننەوەو شەرحی کەن بۆ ئەندامانی پەرلەمان بۆ موناقەشەو بڕیاردان لەسەری.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

قانون تعدیل تطبیق قانون ایجار العقار رقم(87) لسنة 1979 المعدل في أقلیم کوردستان ـ العراق

المادة الاولى : یوقف نفاذ المادة (الثالثة) مـن قـانون ایجار العقـار رقـم 87 لسـنة 1979 المعـدل في اقلـیم کوردستان – العراق.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی یەکەم: ماددەی (سێیەم) لە یاسای بەکرێدانی خانوبەرەی/ژمارە(87)ی ساڵی1979 ی هـەموارکراو لەهەرێمی کوردستان ـ عیراقدا لەکار دەوەستێنرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا کاك عونی شەرحی بکەن ئەو مادەیە چیەو بۆ چی داواتان کردووە کە کاری پێنـەکرێت، کـاك عـونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مادەی سێ لەقانونی عیقار ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەموارکراو کە ئێستا بەرکارە لەکوردستان، ئێستا بۆ ئەندامانی پەرلەمان دەیخوێنمەوە بەو شێوەیە هاتووە: یمتد عقد الایجار بحکم القانون بعد انتهاء مدته مادام المستأجر شاغلا العقار ومستمرا علی دفع الاجرة طبقا لاحکام هذا القانون، بەپێی ئەو مادەیەی کرێچی ئەگەر لەناو خانوودا بوو یان لەناو دوکاندا بوو بەردەوام بوو لەدانەوەی کرێ، ئەوە عەقدەکە موستەمرە هەتا مایتەوە، ئەوە ئەو مادەیە لەنیزامی عاما بەپێی پەیڕەوی نیزامی عام، واتا موخالەفە ناکرێت، لێرە ئێمە کە ئەو مادەیەمان ڕاگرت مەبەستمان ئەوەیە مادەکانی دیکە تەوزیح دەکرێت بە ئەحکامی قانوانی عقارو کە بەنیازین لەکوردستان بەئیتیفاق لەگەڵ حکومەت چی لێبکەین، لەمادەی دوو ئەوشتانە تەوزیح دەکرێت، ئەگەر پێتان باشە مادەی دوویش بخوێنمەوە کە چیمان لێکردووە ورەبتی بەوەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مەفروزە ئەندامانی پەرلەمان خوێندبیتیانەوە کە راپۆرتەکەیان پێگەیشتووە، بەڵام من داوا لەجەنابی وەزیر دەکەم بۆ موبەڕیراتی راگرتنی ئەو مادەیە، تەبعەن خەڵك گوێی لێیە ئەسبابی چیە؟ لەگەڵ تەتەورات و لەگەڵ تەعقیداتی ناگونجێت بەڵام پێش ئەوەی داوا لەئێوە بکەم رەئی لەسەر بدەن جەنابی وەزیر موبەڕیراتی ئیلغای ئەوە توزێك شەرح بکات، زۆر سوپاسی دەکەین.

بەڕێز سرکیس اغا جان/وەزیری دارایی وئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لە ئەساسدا ئەو پڕۆژەیەی کە ئێمە پێشکەشمان کردبوو، بەراستی بیدایەتەکەی هەدەف ئەوەبوو تەوحیدی نیسبەی ئیجارات بێت لێرەو لەسلێمانی، پاشان گۆڕانکاری کرا بەو رێککەوتنەی کە کردوومانە، پڕۆژەکە جانبێکی تری بەخۆیەوەگرت، هەدەفەکە زۆرتر لەوەدایە کە قیتاعی خاصیش بێت بەشداری لەگەڵ حکومەت بکات بۆ ئەوەی پڕۆژەی نیشتەجێ بوون زیادبێت وئیستیسمار بکات وقیتاعی خاصی داخیلی دروست کردنی خانوبەرەو شوقق بێت، چونکە ئێستا خاوەن موڵك تەنها سەیری خانووکان دەکات، بەراستی کە ئەنەما ئەوە خانوویەکەی ئەونیە، تەبیعی ئێمە لێرە زۆر موناقەشەمان کرد، زۆر مەشاکیلیش هەبوو کە ئێمە چ بکەین بۆ ئەوەی موراعاتی کرێچی بکەین، یەك حکومەتی هەرێم سەندوقی نیشتەجێ بوون وسولفەو ئەومەشاریعانە کە هەیەتی ساڵ بەساڵ هەوڵدەدات بەدروست کردنی شوقق و ئەزمەی سەکەن حەل بکات، لەلایەکی تریش خاوەن موڵك کە بزانێت موڵکەکە بۆی دەگەڕێتەوە، مەجبور دەبێت ئیستیسمارات دەکات لەمەجالی عەقارات، لەجیاتی ئەوەی لەشوێنێکی تر لەخلیج یان لەتورکیا یان لەشوێنێکی تر ئیستیسمارات بکات، ئیستیسمار دەکات بۆ دروست کردنی شوقق، ئەوەیش دەعمێك دەبێت بۆ حکومەت، زۆرتر سیاسەتەکە لەسەر ئەوە بوو، هەتا ئێستایش ئەو یاسایە جێ بەجێ نابێت ئەگەر سەیری

مادەی چوار بکەن، چوار ساڵی ترە، یەعنی هەدەفەکە زۆرتـر ئەوەیـە لەئێـستاوە ئـەوەی کـە لـەناو خـانووی کرێیە بزانێت دوای چوار ساڵی تر بەپێی ئەو یاسایە گۆڕانکاریـەك دەکرێـت، ڕەنگـە ئـەوە ببێتـە سـەبەبی ئەوەی کە عیلاقەیەکی باش دروست بێت لەبەینی ساحیب موڵك وکرێچی، مـن موتەئەکیـدم کـە لـەو چـوار ساڵیش گۆڕانکارێەك دەبێت، خۆ ئەگەر هەر نەبوو، هەر نەبوو دەسەڵاتی ئەم پەرلەمانـە دەتـوانن لـەدوایی ئەو چوار ساڵە رایبگرن، بەڵام ئێستا دەبێتە سەبەبی ئەوەی کە عیلاقەیەکی باشیش دروست بێت لەبـەینی کرێچی و خاوەن موڵك، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ لیژنەی هاوبەش وهەم بۆ شەرحی جەنابی وەزیر، ئەو مادەیە کـە داوا کـراوە ئیلغـا بکرێـت مـادەی سـێی قـانونی ئیجـار، قـانونی ئیجـار قانونێکـە زۆر تەفسـیلاتی تیدایـە، بـەڵام ئـەو پڕۆژەیـە بـۆ هەموارکردنێتی بەهەموو ئەو خاڵانەی کە پێویستن بەپێی ئەو پڕۆژەیەی کەهاتووە، بەپێی ڕەئـی لیژنـەی هاوبەشیش، پێش ئەوەی داوا بکەم ئەگەر کەسێك قسـەی هـەبێت، مـن داوا دەکـەم لەئەنـدامانی بـەڕێز کـە قسە ئەکەن پڕۆژەکەیان هەموو خوێندبێتەوە، یەعنی مەسەلەن تەعلیق لەسەر مادەی یەك یان سێ دەدات تەئییـدی دەکـات، یـان تەئییـدی ناکـات، ڕوو بـەرووی ئـەوە نەبێتـەوە ئـەو سـوئالەی کـەدەیکات، یـان ئـەو گلەییەی کە دەیکات لەمادەیەکی تر عیلاج کرابێت بۆ ئەوەی وەختمان لەدەست نەچێت، ئەو مادەیە کـەس قسەی لەسەر هەیە؟ کاك غفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مخموری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەبەر ئەوەی لیژنەی هاوبەش ڕەئیەانی خۆی یەك خستووەو پڕۆژە یاساکەی بەشێوەیەکی تر داڕشتوەتەوە وبڕۆژەی حکومەتیش هەیە، من بەپێویستی دەزانم ئێمە ئیستیناد بکەینـە سـەر یـەك پـڕۆژە بـۆ ئـەوەیش پێویستە پەرلـەمانی کوردسـتان دەنگـی لەسـەر بـدات، بـزان کامـەی بەئەسـاس وەردەگـرن بـۆ گفتوکۆ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر لیژنەی یاسایی، ولیژنەی دارایی وئابووری تـەکلیف کـرا بـەئامادەبوونی حکومـەت و جـەنابی وەزیـر ئەگەر موافەقەتی کردووە، یەعنی موافەقەتی کردووە پڕۆژەکەیان لەهەموارکردنەوە تەوحید کـراوە، ئـەوە پـڕۆژەی حکومەتـە، ئـەوە یـەك، دووهـەمینیش، ئەنـدامانی لیژنـەی یاسـایی وئەنـدامانی لیژنـەی دارایـی ژمارەیـەکیان لـەو پڕۆژەیـەدا ئیمزایـان کردبـوو، لەگـەڵ ئەوەشـدا ئەوانـەی کـە ئەنـدامانی پەرلـەمان کـە پڕۆژەکەیان تەقدیم کرد، بۆیان هەیە مادە بە مادە ئەو ڕەئیەی کە تەقـدیمیان کردبـوو، ئەگـەر تەماشـایان کرد خیلافێکی زۆری تێدایە بۆیان هەیە موناقەشەی بکەن، ڕەئی خۆیان جارێکی تر بڵێنەوە، خۆ پڕۆژەکە قـەراری لەسـەر نـەدراوە، ئێـستا پڕۆژەیـە و لەبەردەمتانـە، ئـەوەی کـە بەتـەکلیفی ئێـوە کـە خوێندنـەوەی یەکەمی بۆکرا، داوامان لەولیژنەیە کرد کە دیراسەتی بکەن و دیراسـەتیان کـردو زۆر دواکـەوت، لەپسپۆڕو

له خەڵكى بازاڕيان پرسى، دواتريش لەسەر داواكارى سەرۆكايەتى پەرلەمان بۆ ئـەوەى راى جيـاواز نـەبێت، وتمان هەوڵ بدەن راپۆرتێكى هاوبەشتان هەبێت و پڕۆژەكـان تەوحيـد بكـەن، ناكرێـت سـێ پـڕۆژە بخرێتـە بەردەم پەرلەمانـەوە و هەرسێكى موناقەشە بكرێت، هەر دەبێت يەك پڕۆژەبێت، يان حكومـەت هـين خـۆى سەحب بكات يان ئەندامان هين خۆيـان سـەحب بكـەن، بۆيـە ليژنـەكان ئەگـەر تـەكليف كـران بـۆ تەحيـدى ئەوەيش سوپاسيان دەكەين، كارێكى باشيان كردووە بەئامادە بونى وەزيـر، جـا جـەنابت بـۆت هەيـە لـەمادە يەكدا لەوانەى كە ئيمزات كردووە لەسەر پڕۆژەكە كە تەقديم كراوە لەلايەن ئەنـدام پەرلەمانـەوە، هـەر وا دەتوانێت هەر مادەيەك كە خيلافى بۆچوونى ئێوەيە رەئى خۆت بلێيت، كاك عادل فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امين:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

بەراستى قـانوى ئيجـارى عـەقار، قـانونێكى زۆر هەسـتيارە، مـن ئەمـەوێ بەسـەريعى مێژوويـەكى قـانونى ئيجارى عەقار لەعێراقدا بێنمـە بـير بـەڕێزان ئەنـدامانى پەرلـەمان، لەبـەر ئـەوەى ئێمـە پێويسـتە زۆر بـە وردى لەسەر ئەم ياسايە قسە بكەين، هەر بۆ نموونە لەساڵى 1958 تەوە هەتا وەكو دەرچوونى ئەم قانونە شەش قانونى ئيجار عەقار دەرچووە لەعێراقدا بەشێوەيەكى عام، لەدواى دەرچوونى قانونى ئيجارى عەقار كـە بەشـێوەيەكى عـام لەسـەر قـانونى ئيجـارى عـەقارات قسـە دەكـات، بۆيـە مـن بەراسـتى ئـەو تەعديلـەى كەئيستا هاتووە بە پينەكردنى دەزانم ولەبەر ئەوە ئەم قانونـە كـە ئێسـتا 26 مادەيـە شـەش قـانونى هـەتا ساڵى 2000 تەعديلى بـۆ دەرچـووە، 11 قـەرارى مجلس قيـادة الثـورة دەرچـووە بـۆ تەعـديل كردنـى ئـەو قانونە، ئەمرى برێمەر دەرچووە بۆ تەعديل كردنى ئەو قانونە، لەزەمانى دكتۆر اياد عـلاوى ئـەمرێكى تـر دەرچووە بو تەعديلى، يەعنى كۆمەڵێ تەعديلات دەرچووە، بەرەئيى من راسـتە گـرێ كـوێرەى ئـەو قانونـە كێشەيەكە لەسەردەمێكا ئەو قانونەو مادەى سـێ قـانونى ئيجـار بەشـێوەيەكى گشـتى لـەزەمانێكا دەرچـووە، دەرچـووە بـۆ فەلسـەفەى ئيشـتراكى، زيـاتر لايـەنگرى گرێچـى بـووە، يـەعنى تـا رادەيـەك ئـيرادەى هـەردوو تـەرەف، يـەعنى نەصـێكى قـانونى لـەمادەى سـێ هـاتووە لەشـوێن ئـيرادەى گرێچـى و بەكرێـدەر جێگـەى گرتۆتەوە، يەعنى تۆ ئەگەر خانوويەكت گرتبێت بەكرێ و مودەكەيشى تەواو بووببێت، ومودەكەيشـى ديـار نـەكردبێت، بـەحوكمى قـانون مودەكـەى درێـژ دەبێتـەوە، ئەگـەر كرێچـى موخالەفەيـەكى ئـەو فەقەرانـەى كردبێت كە لەمادى 17 هاتووە، بۆيە بەراستى ئەم مەوزوعە مەوزوعێكى زۆر حەساسە، من ئـەو پێشـنيارە دەكەم ئەگەر پێتان باشبێت، ئێمە پێويستە بۆ كێشـەى ئيجار كـە يەكێكـە لەكێشـە سـەرەكييەكانى هـەموو خەڵك، بەراستى ئێستا خـەڵكى كرێچـى ئەگـەر لێـى بپرسـى كێشـەت چيە؟ لـەرووى ماديـەوە، دەڵێـت كـرێ خـانوو، مـن واى بـەباش دەزانم ئێمـە پـڕۆژە قانونێـك هـەبێت بـەناوى قـانونى ئيجـارى سـەكەن، تـەنها بـۆ نيشتەجێبوون، ئەوەيش لەسەر بنەمايەك بێت، بالانسى نێوان خاوەن خانوو وكرێچـى رابگرێـت، نـەك بـەو شێوەيە، قاعيدەيەكى عامى قانونى هەيـە لەعەقـدى ئيجارا رەزامەنديـە، كـە روكنێكـى ئەساسـيە لـەئيجارا بەراسـتى، بـەلام ئـەلێرە بـە پێـى مـادەى سـێ بـەهيچ شـێوەيە گـوێ بـەخاوەن خـانوو نـادات كـە يەكێكـە

لەموشكیلەكان و، دەبینین خانوو هەیە هەتا ئێستا بەدە دینارە، بەهەمان شێوە لەمادەی چوار تەقدیری قیمەی عەقار كە ئەویش روكنێكی ئەساسییە لەعەقدی ئیجارا ئەبینین بەشێوەیەكە كرێ خانوو زۆر بەرزەو خەڵك بەئاسانی ناتوانێت كرێ خانوو بدات، بۆیە من ئەوە پێشنیارمە، ئەگەر ئەو پێشنیارە سەر ناگرێت پێم باشە ئیجاری عەقار ئێمە تەحویلی كەین بۆ قانوی مەدەنی، وەقانونی مەدەنی نزیكەی 100 مادەی لەسەری داناوەو زۆر بەجوانی عیلاجی كردووەو، زۆرسوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس كاك عادل، بەڵام من تەعەجوب دەكەم، جەنابت یەكێكی لەوانەی كە لە 2007/8/1 ئیمزات كردووە، دەڵێیت زۆر بەپەلە داواتان لێ دەكەین ئێمەی كە لەخواەوە ئێمزامان كردووە بەزۆترین كات پڕۆژەی یاسای كرێی خانوو بەدەركەوێت، كە خوێندنەوەی یەكەمی بۆ كراوەو با بكەوێتە گفتوگۆ، ئێستاش پێشنیاری زیاد دەكەیت، كاك شوقی فەرموو.

بەڕێز شوقی حسین ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

سەبارەت بەو یاسایە من پێم وایە هەرچەندە خاوەن مۆڵك رەنگە بەپێی یاسای كرێی خانووبەرە مەغدوربێت، بەڵام بۆ ئەو مەرحەلەیەی ئێمە ئێستا تێدا گوزەر دەكەین و ئەو حاڵەتانەی كە ئەمڕۆ لەكوردستاندا هەیە، دەستكاری كردنی ئەوقانونە مەشاكیلی زیاتری لێ دەردەكەوێتەوە، چونكە ئێمە تاكو ئێستاكە، راستە قانونیشمان دەركرد چەند رۆژێك پێش ئێستا، بەڵام ئێمە لەمەیدانی عەمەلی هیچ هەنگاوێكی عەمەلیمان نەناوە بۆ ئەوەی كە بتوانین كێشەی نیشتەجێبوون حەل بكەین لەكوردستان، ئێستا ئەو قەرارە كە دەردەچێت ئەوە حاڵەتێكی تازە دەخوڵقێنین، كە خاوەن مۆڵك وكرێچی بەپێی قانونی مەدەنی موعامەلە بكەن، كە ئەوەیش بەراستی ئەو وەختە بەسەربڕینی كرێچی دەزانم لەحاڵەتەكە، لەبەر ئەوەی كە شوێنێكی بۆ دابین نەكرێت یان جوزئێك لەو كێشەو گرفتانەی كە هەیە لەسەر مەسەلەی سەكەن حەلی نەكەین ئێمە، ئێمە مەشاكیلەكان قوڵدەكەینەوە، ئەگەر مەبەستی بەڕێز جەنابی وەزیریش كە ئاماژەی بەوەكرد كە تەوحیدی قانونەكان بكرێت، بەراستی تەوحیدی قانونەكان نابێت لەسەر حیسابی كرێچی بێت، لەبەر ئەوەی كرێچی مەغدورەو، وبەتایبەتیش كەم درامەتن ومستەوای ژیان لەكوردستان هێشتانە بەو شكڵە نیە كە ئاوها ئێمە فشار ببەینە سەر كرێچی، ئەگەر بەمەبەستی موشاركە كردنی قطاعي خاصیش بێت، لەبۆ نیشتەجێكردن وەسائیلی دیكە هەیە نەك بەو رێگەیە، نەبەو ریگەیە كە ئێمە مەشاكیلەكان قوڵ بكەینەوە، بۆیە من ئەو حاڵەتە بەباش نازانم ودەركردنی ئەو یاسایە بەكارێكی باش نازانم، بەپێچەوانەوە ئەوە لەخزمەتی ئەوانەیە زیاتر، بەراستی كۆمەڵێك خانوویان بەكرێیە ودەیانەوێ بەو سیغەیە، ئەگەر لەمەودایەكی دوریش بێت، بۆ چوارساڵی تریش بێت، دەیانەوێ بێنەوە مەیدانەكە بەئارەزووی خۆیان مامەڵە لەگەڵ وەزعەكە بكەن، ئەگەر حاڵەتەكە ئێمە توانیمان بیگۆڕین بەساڵێك یان

دوو ساڵ خۆ ئەو وەختەیش پەرلەمان دەتوانێت قەرارێك دەربكات، بۆ ئەوەی كە عیلاجی ئەو مەسەلەیە بكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك غفور ئیجازەم دەدەی، جارێكیان من وتم باوەڕم نیە بتوانیت ئەو ئیمزایانە كۆبكەیتەوە، بۆ پڕۆژەی بودجەی حیزبەكان، چونكە پێم وابوو جارێكی تر برادەران كە ئیمزایان كرد باش پڕۆژەكە دەخوێننەوەو باش دەزانن لەئیمكانییەتی جێ بەجێكردنی لەئاستی پەرلەماندایا یان نە، وەچۆن جارێكی كە ئیمزات كۆكردوەتەوە بەهەمان شێوە، ئێستاكە دوو برادەر قسەیان كرد، هەردووكیان ئەوەتا ئیمزایان كردووە لێرە، دەڵێت بەپەلە پرۆژەكە دەرچێت، هەردووكیان دەڵێن پەلەیە و عەجەلەی لێ مەكەو خەتەرەو، ئەوە ئیمزای بۆ چیە؟ هەردووكتان ئیمزاتان كردووە، كاك عادل فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من نالێم دەرنەچێت، من دەڵێم قانونێكی تایبەتمان هەبێت، من دەڵێم تەعدیل بكرێت، ئەو قانونە بەراستی زەمەنی بەسەر چووە، ئەو قانونە لەزەمانێك و فەلسەفەیەكی كۆن دەرچووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

نەفس شت دەكات، تۆ دەڵێیت پێویستە قانونێكمان هەبێت، یەعنی ئەوە پێویست ناكات و قانونێكی ترت پێویستە، فەرموو كاك شوقی ئیمزات كردووە یان نا؟

بەڕێز شوقی حسین ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

راستە ئیمزام كردووە، ئێستایش لەگەڵ ئەوەمە كە قانونێكمان هەبێت بۆ ئەوەی لە موستەقبەل ژیانی خەڵك باش بكەین، بەتایبەتی ئەوانەی كە كەم درامەتن، نەك بەو شكڵەی كە خاوەن خانوو موسەیتربێت بەسەر كرێچیدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك رشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من دوو مولاحەزەم هەیە لەسەر مادەی یەك و دوو، لەمادەی یەك دەڵێت سێ ساڵی دیكە دەبێت چوڵی بكات و خانووەكە تەسلیمی خاوەن خانووەكە بكات، بەڵام لەمادەی دوو نیسبەی داناوە، دەڵێت لەو نیسبەیە زیاتر نابێت كرێ وەربگیرێت، كە واتا مادام تەحدید دەكرێت نیسبەتی ئیجار موحەددەدە بەپێی قانون، بۆ ئیلزام بكرێت ومەئجوریش تەخلیەبكات، ئەگەر ئیستمرار بكات بەنەفسی نیسبە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عونى جەوابت دەداتەوە، فەرموو.

بەڕێز عونى كمال سعيد بزاز:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

دیارە كاك رشاد راپۆرتی كۆنی لەلایە، لەراپۆرتی نوێ وەزعەكە گۆڕایە، ئەگەر مولاحەزەی بكەیت، لەو راپورتەی كە ئەمڕۆ تەوزیع كراوە، سەبارەت بە قسەكانی كاك شوقی، كە دەڵێت كرێچی مەغدورە، وە لەبیدایەتیش وتی صاحیب مۆڵكیش مەغدورە، راستە صاحیب مۆڵكە، كرێچیش مەغدورە ودستوری عێراقی هەمیشەیی كە ئێمە پابەندین پێی لەمادەی چواردە دەڵێت: العراقيون متساوون امام القانون دون تمييز بسبب الجنس او العرق او القومية او الاصل او اللون او الدين او المذهب او المعتقد او الرائ او الوضع الاقتصادي او الاجتماعي، واتا ئەگەر ئێمە دیفاع لەكرێچی بكەین، مەجبوریشین دیفاع لە خاوەن مۆڵكیش بكەین، بەتایبەتی قانونەكە ئەوە موعالجە ناكات وتمان ئەگەر مادە كانی تر تەماشابكەین كرێی خانوو دێنێتە خوارێ، كرێی دوكان دێنێتە خوارێ، بەگوێرەی ئەو نیسبەتانەی كە لەراپۆرتەكەماندا هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

كاك دكتور رمضان فەرموو.

بەڕێز د. رمضان عبد الرحمن محمد رضا:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

من لەمادەی دووی پڕۆژەكەدا، پێم وایە درێژیەكی تێدایە، بەتایبەنی بەنیسبەت ئەو خانووانەو ئەو مۆڵكانە كە لەسەردەمێكی زۆر زوودا بەكرێ دراون، راستییەكەی ئەوە كرێ نیەو داگیركردنەو، ئەویش تەئسیرێكی زۆری هەبووە لەسەر هەڵهاوسانی موشكیلەی خانووبەرە، چونكە خەڵكی تەشجیع نەكردووە تا خانوودروست بكەن، یان ئەو خانووانەی كە هەیە بەكرێی بدەن، هەتاكو ئێستایش خانوویەكی چوڵی زۆر هەیە، ئێمە كێشەیەكمان هەیە كێشەی نیشتەجێ بوونی خەڵكە، هەردوولایش كرێچی و صاحیب مۆڵك هاووڵاتین، هەردووكیان خاوەنی حەقن بەسەر حكومەت و پەرلەمانەوە كە لەكێشەكانیان بەشێوەیەكی دادوەرانە هەڵوێستی خۆمان هەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

مادەی یەك كاك د. رمضان ئێمە لەمادەی یەك باس دەكەین، لەمادەی دوو ئەو شتانە بڵێ.

كاك جمال فەرموو.

بەڕێز جمال محمد قاسم:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

وابزنم منیش ئیمزام كردووە، چونكە بەحەقێقەت كە باسی كرێ كراوە من تەقدیری ئەوەم دەكرد ئێستا ئێمە قانونێكی تازە دەربكەین، عادەتەن كە لەگۆمەڵگایەك موشكیلەیەك دروست دەبێت بیر لەموشكیلەكە

دەكرێتەوە چون چارەسەر بكرێت نەك موعەقەد تر بكرێت، چونكە بەقەناعەتی من ئەم قەرارە زەرەری كرێچیە وشتێكی زۆر زۆر خراپە، من لەباتی ئەوە ئەڵێم مەفروزبوو ئێمە دیراسەتمان بكرادایە بزانین ئەم بەرزبوونەوە لەكرێدا چۆن دروست بووە، سەبەبەكانی چیە؟، سەبەبەكانی زۆر مەعلومە، زروفی كوردستان گۆڕاوە، كۆمەڵێكی زۆر شەریكات هاتوون خانوویان لە 100 دۆلارەوە كردووە بە 1500 و 2000 دۆلار، ئێستا خەڵك كە سەیری شیعارەكان دەكەن لێی نووسراوە ئەمە بۆ كۆمپانیایە، یەعنی نایدات بە خەڵكی بۆ دانیشتن، مەبەستم ئەوەیە ئەم قانونە لەصالحی كرێچی نیە كە نیسبەیان زۆر زۆرە، ئێمە بابەشێوەیەك بیر بكەینەوە لەسەر مستەوای ژیان، تەقدیری مەبالیغ بكەین، كرێچی، بەتایبەتی ئەو كرێچییەی كە لەكاتی خۆیا كرێی خۆی دەدات ودواناكەویت و هیچ موشكیلەیەكی نیە، ئەهلی گەرەك هەمووی لێی رازین، عادەتەن ئەم نوقاتانە ئەبێت سەیر بكرێت بۆ ئەوەی لەكرێچێتی دەریكەن، بەڵام هەروا ئیعتیادی لەبەر ئەوەی كە دەمانەوێ تەلتیفی دەوڵەمەندەكان بكەین، ئەمە شتێكی خراپە بەقەناعەتی من، وە لەئەمریكا كەسێك ئەگەر پارەی نەبێت حكومەت ئیجاری شوقەی بۆ ئەدا، من ئەزانم ئێستا حكومەت ئەو توانایەی نیە یارمەتی خەڵك بدا، ئەگینا من لەساڵی 1976 چوومەتە ئەمریكا، ئیعتیادی كرێی شوقەیەكی زۆر رێكوپێك چوار سەد دۆلار بووە، كەمن چووم لەبەر ئەوەی مەعاشم كەم بووە، من شەست دۆلارم داوەو سێ سەدو چل دۆلار حكومەت داوێتی، ئەمە یەعنی لە شوێنان و لە كۆمەڵگای مەدەنی بەو شێوەیە موعامەلەی كرێچی دەكەن، لێرە ئێمە بیر دەكەینەوە كە ئەم خەڵكە بخەینە سەر جادە، قەناعەتت بێت سەرۆكی پەرلەمان، خەڵكی وا هەیە یەك ژووری گرتووە بە300 دۆلار، یەك ژوور لەماڵێكدا بەبێ ئەوی هیچ شتێكی لەگەڵدا بێت، لەبەر ئەوە حەقە ئەمە بیرێكی باشتری لێ بكرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەزانی چۆنە، بائێمە لەعاتیفەو لەشتی تایبەت بیرنەكەینەوە، هەر یەكە شتی تایبەتی خۆی هەیە، مومكینە برادەرێكی كرێچی بێت، مومكینە برادەرێكی خاوەن مۆڵك بێت یان خۆی كرێچی بێت، یان خۆی خاوەن مۆڵك بێت، داواكارم بیر لەوە نەكەنەوە، یەعنی ئەهەمییەتی ئەندامی پەرلەمان كە پرۆژە یاسایەك موناقەشەدەكات، قانونێك دەردەكات بیری تایبەتی خۆی، بەرژەوەندی خۆی نەخاتە پێش چاو، خۆی خاوەن كۆمپانیایە، بیرنەكاتەوە ئەو یاسایە چەند قازانجی كۆمپانیاكەی هەیە، ئەوە دەبێتە خیانەت لەو سوێندەی كە خواردووتانە، ناڵێم خیانەت، بەڵام بەبێ ئەوەی شعوربكات هەندێ جار انسان تەجروبەی تایبەتی خۆی لەپێش چاوی دەبێت و مەوزوعێیەتی كەم دەبێتەوە، ئەو مەوزوعێیەتە مەوزوعێكی حەساسە دەبێت چەند مەسەلەیەك لەپێشمان بێت، یەكێكیان عەدالەت، عەدالەتێك كە پێویستە هەموو خەڵك تەماشابكرێت بەیەك چاو، نەك مەسەلەن لێرە ناعەدالەتێك بێت لەبەرژەوەندی خۆت یابرادەرێكت یان لەبەرژەوەندی كەسەكانی كە، كە دۆستن و لەلایەكی تریشەوە زوڵمێك بكەی لەخەڵكێك كە نایناسی، بۆیە دیراسەت كردنی ئەو مەوزوعە دواكەوت، موناقەشەكە دواكەوت، زۆر جار گلەیی خۆمتان كە ئەوتا شەست ئەندام پەرلەمان پێشی دە مانگ لەیەكی هەشتەوە دەڵێت بەزوو ترین كات ئەو پرۆژەیە بخرێتە

دەنگەوە، خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراوە، ئێستا ئەوانەی کەقسەیان کرد، بەشێوەیەك لەشێوەکان خیلافی ئەو داواکاریەیە لەراستیا، جا ئەو مەوزوعەی خانووبەرە مەوزوعێك نیە تازە بێت، نە لەعێراق تازەیە، نەلەلای ئێمە تازەیە، نە لە ولاٌتانی رۆژ هەلاٌتی ناوراست تازەیە، لەولاٌتانی پێشکەوتوو عیلاج کرایە تەبعەن، من لەگەڵتانم کە موشکیلەی نیشتەجێبوون خۆ کرێ بەس نیشتەجێبوون نییە، کرێی دوکانە، کرێی شوێنی تیجاریە، بەلاٌم جانبێکی هەیە ئەوانەی کەکرێچین و نیشەجێن بەتایبەتی کەمدەرامەتەکان بەکرێیەکی کەم لەخانوودان، ئەوانە ئەگەر بێت یەکسەر ئیلغای بکەی زەرەردەکەن، بۆیە لەمادەی دوو عیلاجێکی تەقدیم کردووە، یەکێکیان موبەریراتەکەیە کە هەردوو لیژنە باسیان کرد، موبەریراتی هەموارکردنی دەرچوونی ئەو پرۆژەیە، یەکێکیان ئەوەیە کە چون عیلاجی ئەو خەڵکە بکەین کە ئەگەر بێت و ئەو قانونەدەرچوو، قانونێکە لەناحییەی گۆڕانکاری کە بەسەر عێراق وهەرێم هاتووە، زەروریە لەعێراقیشدا هەمان شت و لەهەمان کاتیشدا چۆن ئەو خەڵکە هەژارە کە کرێچین کە مەجالیان نیە خانوویان هەبێت، چون عیلاج بکەین؟ بۆ ئەوەی کارئاسانی بکرێت بۆ ئەو رێژەیە رەنگە زۆریش نەبن، حکومەت لەلای خۆیەوە پرۆژەیەکی هەیە کە اعلانی کردووە 100 ملیۆن دۆلاری تەرخان کردووە بۆ دروست کردنی خانوو وشوقە، ئێمە قانونی نیشتەجێ بوونمان دەرهێناوەو وتووشمانە لەماوەی چەند ساڵێکا عیلاجی دەکەین، ئەوەیش چوار ساڵ داناوە بۆ جێبەجێ کردنی، یەعنی لەو چوار ساڵەدا هەم کرێچییەکە ئەوەی کرێچیە بیر لەخۆی دەکاتەوە کە پاش چوار ساڵ دەبێت قانونی تازە تەتبیق بکات، هەم حکومەت ئەگەر خەڵکانێك هەبێت پاش چوار ساڵی تریش نەیتوانی عیلاجی کرێچێتی خۆی بکات، حکومەت دەتوانێت بەپێی ئەو پرۆژانە چارەسەری ژیانیان بکات، ئێوە وەکو جەنابی وەزیریش ئاماژەی پێکرد، ئێوە موشەریعن چوار ساڵی کە ئەگەر بێت تەماشامان کرد کە ئەوقانونە قابیلی تەتبیق کردن نیە لەسەر ئەو کەسانەی کە نیشتەجێبوون دەیانگرێتەوە، کرێچینە، ئیمکانیەتیان نیە، رێژەیان زۆرە، دەکرێت جارێکی کە تەمدیدی بکەین، مودەیەکی تر بدەین بەوانە، یاخود حکومەت پرۆژەیەك تەقدیم بکات هاوکاریان بکات، بۆیە من پێم وایە قەرار قەراری خۆتانە بەتەئکید، بەلاٌم مادەی یەکەم کلیلی هەموو مادەکانی ترە، مادەی یەکەم ئەگەر بێت و ئیلغا بەکرێت پرۆژەکە یەعنی هێچ، تەواو، چونکە مادەی دوو ئیعتیماد لەسەر مادەی یەك دەکات، مادەی سێ ئیعتیماد لەسەر مادەی یەك دەکات، ئەوبرادەرانەیش کە قسەیان کرد راستە کە نیگەرانییان پێشاندا حەقی خۆیشێتی ئەو نیگەرانییە، بەلاٌم نەیانوت موافیق نین لەسەری، کەسیان نەیان وت دژی ئەو مادەین، بەلاٌم نیگەرانیان پێشاندا، سوء فەهمێکیان لەسەر مادەکە پێشاندا، بۆیە موفتەرەحێکی تازە نیە من داوا لەلیژنەی هاوبەش دەکەم کە لەلایەن حکومەتیشەوە پشتگیری لێ کراوە، مادەی سێ کە ئیلغا بکرێت، من داوا دەکەم بیخوێننەوە جارێکی تر بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، کاك کریم فەرمووو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی (سێیەم) لە یاسای بەکرێدانی خانوبەرەی ژمارە(87)ی ساڵی1979 ی هەموارکراو لەهەرێمی کوردستان ـ عیراقدا لەکار دەوەستێنرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک عبدالکریم فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الاولى: يوقف نفاذ المادة (الثالثة) من قانون ايجار العقار رقم 87 لسنة 1979 المعدل في اقليم كوردستان - العراق.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دەیخەمە دەنگەوە کێ لەگەڵ ئەوەیە کە لیژنەی هاوبەش وتویەتی ئەو مادەیە؟، با دەستی بڵندکات، فەرموون، کێ لەگەڵیدانیە؟ فەرموون، بەزۆرینەی دەنگ قەبوڵ کرا، کاک کریم فەرموو بۆ مادەی دواتر.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دووەم: کاربە حوکمەکانی یاسای بەکرێدانی خانووبەرەی ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەموارکراو، کەلە هەرێمدا بەرکارە، سەبارەت بەم خانووبەرانەی کە بۆ نیشتەنی بەکرێ دراون، بەردەوام دەبێت بۆ ماوەی چوارساڵ لە رۆژی بەرکاربوونی ئەم یاسایە، و دوای بەسەر چوونی ئەو ماوەیە، دەکەونە ژێر کاری حوکمەکانی یاسای شارستانی ژمارە (40)ی ساڵی1951 ی هەموارکراو.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک عبدالکریم فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثانية: يستمر العمل باحكام قانون ايجار العقار رقم 87 لسنة 1979 المعدل والنافذ في الاقليم بالنسبة الى العقارات المؤجرة لأغراض السكنى لمدة اربع سنوات اعتباراً من تاريخ نفاذ هذا القانون وتخضع بعد مضى المدة المذكورة لأحكام القانون المدني رقم 40 لسنة 1951 المعدل.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو مادەیە زۆر وازیحە بۆعیلاجی ئەو نیگەرانیە کە ئاماژەتان پێی کرد بۆ خەڵکێك کە کرێچین، هاووڵاتین و کرێچین، ئەو ئیلغا کردنە یەکراست جێبەجێ ناکرێت لەسەریان، چوار ساڵی تر یەڵلا جێبەجێ دەکرێت لەسەریان، واتا ئێستاکە ئەو مادەیە لەسەر کرێچی تیجاریە، یەعنی ئەوەی دوکانداره،

ئـەوەی مەعمـەل و شـتی وای هەیـە، خـانووی بـەکرێ داوە بـۆ کۆمپانیاکـان ئـەوان دەگرێتـەوە، بـەڵام بـۆ نیشـتەجێ بـوون کـە ئیلغامـان کـرد نایانگرێتـەوە، کـەواتا هـەتا چـوار سـاڵی کـە ئـەوجا بـەقانونی مـەدەنی عیلاجی ئەوان دەکرێـت، کـەس قسـەی هەیـە لەسـەر ئـەو مادەیـە؟ بـۆ ئـەوەی نـاوی بنووسـم، کـاك احسـان فەرموو.

بەڕێز احسان عبدالله قاسم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خۆی موعالجەکەی زۆر باشە، بەڵام شتێکی گرنگ هەیە لێرە، خەڵکێك ئێستا لەناو خانوونە، لەوانەیە یەك ساڵە لەناویـدان بەکرێیـەك ئیتیفاقیـان کـردووە، خـەڵکێکیش لەوانەیـە بیسـت سـاڵە لـەناو خانوویەکـدان بەکرێ، ئەو یاسایە بۆ هەموویان وەکو یەك تەعامل لەگەڵیان بکات، بەرەئی من ئەگەر بێت بڕیارێکی دیکە بوایەتن، لەوانەیە بڵێت قەیناکە تادە ساڵ کرێ کۆنەکە بمێنێتەوە، ئەگەر مەسەلەن لەشەش سـاڵ تێـدابێت ئەوانە بگرێتەوە، بەڵام ئەگەر یەکێك دە ساڵیش تاکو ئێستا بیری لێ نەکردوویتـەوە، لەوانەیـە ئـەوە غـەدر لەوخاوەن عەرزانە وخانووبەرانە بکرێت، ئەوانەی لەپێش دە ساڵە لەوانەیە پازدە، بیست ساڵە بەکرێیـەکی رەمزیە ئێستا لەوانەیە لەمەحکەمە دایئەنەن وە ئەو خەڵکانـە زۆر کەمینەشـن، بـا توزێـك باشـتر رەچـاوی عەدالەت بکەین وە خەڵکێك ئەوە پازدە، بیست ساڵە لەناو خانوویەکە بامەصلەحەتی خاوەن خانووەکەیش بپارێزین، لەبەر ئەوە من پێم باشە ئەوە ئیزافە بکرێـت سـەبارەت ئـەو خانووبەرانـە لەشـەش سـاڵ کـەمتر بەکرێ دراون ئەوە ئیزافە بکرێت، بۆ ئەوەی لەشەش ساڵ زیاتر ئەو کرێیە نەمێنێتن، لەوانەیە بێست ساڵە لەناو خانوویەکە ئێستا چوار ساڵی دیکەیشی بۆ زیادبکرێت، ئەوە ناعەدالەتی تێدایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئارام فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا من لەگەڵ مادەی دووهەمـدا نـیم لـەم پـرۆژە یاسایەدا و لـەو گۆڕانکاریـەدا، لەبـەر ئـەوەی ئەمـە باسـی حاڵـەتێك دەکات کـە دوای چـوار سـاڵی دیکـە جێبـەجێ دەکرێـت، ئێمـە ئاشـکرایە ئـەمڕۆ لەهـەرێمی کوردستان کێشەی نیشتەجێ بوون بەشێوەیەکی بـەرفراوان هـەرێمی کوردسـتانی گرتوەتـەوە وە حکومـەتی هەرێم لەگەڵ پەرلەمان چەندین پرۆژەو بەرنامەی هەیـە کـە هـەوڵ بـدات چارەسـەری کێشـەی نیشـتەجێ بوون بکات لەرێگای سولفەیەوە، لەرێگای سەندوقی نیشتەجێ بوونەوەیە، لەرێگای دروسـت کردنـی جێگـای نیشتەجێ بوون، ئەمانە هەمووی چەند بەرنامەیەکن کە لەمەو دوا دەستی پێ بکات وە بەپێی ئـەم یاسـایە لەبڕگـەی یەکـەمی مـادە سـێهەم گرێبەسـتە نوێیـەکان ئەوانـەی کـە لـەدوای دەرچـوونی ئـەم یاسـایە

ئەنجامدەدرێن، یاسای شارستانی دەیانگرێتەوە، من پێشنیاری ئەوە دەکەم بەراستی ئێمە لەئێستا هەتا چوار ساڵی تر بڕیار نەدەین، دەکرێت پاش دوو ساڵی تر کە هەندێ لەو پڕۆژانە دەستی پێکردووە و کەوتوەتە بواری عەمەلییەوە و بەشێك لەکێشەی نیشتەجێ بوون حەتا ئەگەر 10٪ بێت، بەرەو پێشەوە هەنگاوی نابێت ئەوسا باس لەوە بکەین کە گرێبەستە کۆنەکان دوای چوار ساڵی دیکە بکرێتەوە، من پێشنیاری ئەوە دەکەم ئەو مادەیە لابدرێت لێرە وە ئیلغا بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك د. رمضان فەرمووو.

بەڕێز د. رمضان عبدالرحمن محمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی رەئیەکەی من کاك احسان روونی کردەوە تا رادەیەکی زۆر، منیش لەگەڵ ئەوەدام ئەرکێك هەیە، ئەرکی حکومەتە هاوکاری خاوەن دەخل مەحدود بکات، ئێمە ئەو ئەرکە بۆ بخەینە سەر خاوەن مۆڵك ئەو مەسئول نیە لەوەی کە خەڵك فەقیرەو چوار ساڵی کەیش تەحەمول بکات کە بیست ساڵیشی چاوەروان کردو بەپێی یاسایەك مۆڵکەکەی بۆ بگەڕێتەوە، چونکە ئەو مولکە کۆنانە بەکرێ نەدراون، بەڵکو جۆرێکە لەداگیرکردن، ئەمەش تەئسیریکی هەبوو لەسەر هەڵاوسان لەسەر دروست بوونی کێشەی خانووبەرە، چونکە تەشجیعی خەڵکی نەکردووەو ئەو خانوویە کە هەیەتی بیدا بەکرێ یاخانووی نوێ بۆکرێ دروست بکات، چونکە خۆی بەخاوەنی نەزانیوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دلێر فەرمووو.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من بەراستی لەگەڵ مادەی یەکیشا، لەگەڵ ئەو وەستانە نەبووم بەراستی کە مادەی سێ لەقانونەکە رابگیرێت لەبەر ئەوەی ئێستا لێرە بۆ خۆی ئیشکالات دروست دەبێت کاتێك کە ئێمە ئێستا داوا ئەکەین ئیستمراریەتی ئەم قانونە، قانونی رەقەمی 87 ی ساڵی 1979 بەردەوام بێت بۆ چوار ساڵی تر، ئێمە لەپێش ئەوە لەمادەیەکی پێشتر، مادەی سێی قانونە ئەصلەکەمان راگرتووە، کەڕامان گرت مەعنای ئەوەیە کە قوەتی جەوهەری مەحتوای ئەو قانونەمان راگرتووە کە حەقی بەکرێچی داوە کە صاحیب مۆڵك نەتوانی بەزۆر دەریکات، مادام ئیستیمراریەت هەیە لەسەر کرێکەی و پارەکەی خۆی ئەدات بەبەردەوامی، لەنەفسی کاتیشدا ناتوانێت زیادی کات لەسەری، کە ئەومان راگرت ئێمە دێین ئێستاکە چوار ساڵ ئەڵێین ئەم قانونە بەردەوام ئەبێت، من بەخۆم وا شعور دەکەم لەرووی قانونیەوە ئەمە شتێکی ناکۆکن بەیەکتری، چونکە لەلایەك تۆ قانونەکە رادەگرێت و لەلایەکی تریش چوار ساڵ درێژەی ئەدەیتێ کە بەردەوام بێت،

ئەمە بەخۆی ناكۆكە لەگەڵ یەكتریا، ئەمە لەلایەك، لەلایەكی تر لەهەموو حاڵەتێكا ئێمە ئیحتیمالە حكومەت وەكو مەبدەئی تەدەخول مسئول بێت لەسەر مەسەلەی كرێچی راستە، یەعنی لەسەر چارەسەركردنی مەسەلەی سەكەن لە هەموو شوێنێك و لەهەموو دونیایەك ئەمە ئەركێكە لەئەركەكانی حكومەت، كەسیش رێی لەوە نەگرتووە كە بڵێن سەرمایە دارێكی هاووڵاتی تەبیعی دیسان موساهەمە بكات لەچارەسەركردنی ئەو كێشەیە، بەڵام ئەمە بەچارەسەركردنی كۆمەڵێك ئیشكالیاتی كۆنی قانونی حەل ناكرێت، ئێمە ئیحتیمالە كۆمەڵێك خاوەن مۆڵكمان هەیە زوڵمی لێ كراوە، راستە هەموومان دەزانین وئینكاری ناكەین خاوەن مۆڵك هەیە سی ساڵە مۆڵكێكی داوە بەكرێ بەپارەیەكی كەم، راستە ئەگەر ئێستا حیسابی كەین پارەكە زۆر كەمە لەچاو حەقەكەی ئەودا، بەڵام ئەوانە زۆر كەمترن لەو خەڵكە كرێچییەی كە ئەمڕۆ كە لەنەتیجەی كۆمەڵێك ئەسباب لەدێهاتەكان هاتوونەتە ناوشارەكانەوە كە كۆمەڵێك ئیشكالیاتی دروست كردووەو ئەزمەیەكی سەكنی قورس هەیە، ئێمە بێین كێشەی بەشێك چارەسەر بكەین، بەڵام ئەزمەیەكی گەورەتر دروست بكەین، من پێم وایە نە حكومەت تەحەمولی ئەتوانێت بكات نە وەزعەكەیش چارەسەر ئەبێت و، لەهەمان كاتیشدا ئیشكالیات و مەشاكلێكی قانونی زۆر لەمەحاكیم دروست دەكات، لەبەردەم كرێچی و صاحیب مولك لەوە، ئێمە ئەگەر قەسدەكە ئەوەیە جیاكردنەوە لەبەینی مەسەلەی سەكەنی و تیجاریە ئەوە شتێكی جیاوازە، هەموومان لەگەڵ ئەوەین قەزایای تیجاری كە لەسەر ئەساسی عرض وطلب، وەهەردوكیان كە لەسەر ئەساسی قازانج بیر دەكەنەوە موشكیلەیەك نیە، ئێمە دەتوانین لەوەیانا ئەوپەڕی عەدالەت جێبەجێبكەین لەبەینی هەردوولادا، بەڵام مەسەلەی سەكەنی عەدالەت لەوە نیە كە ئێمە عەدەدێكی كەمی خاوەن مولك چارەسەر بكەین، وەزع بۆی لەبەردەم جەیشێك، خەڵكێك كە كرێچین و نەبووە، ئەمە كێشەكە لەوە دروست دەكات، عەدالەت لەوەیە كە تۆ بتوانیت چارەسەری كێشەی زۆرترین خەڵك بكەی، حكومەت خۆی لەم كاتەدا مەسئولە، ئەم مەسئولییەتەیش كەمن ئەیڵێم ئیحتیمالە ئەم قانونانەیش كە ئێمە لێرە باسی دەكەین بەشێكی چارەسەر بكات، بەڵام ئەمڕۆ نایكات، ئیحتیمالە دوای سێ ساڵی تر، چوار ساڵی تر 50%ی ئەزمەی سەكەن چارەسەر بكات، حكومەت لەڕێگای سولفەی عەقاری و لەرێگاری مەشاریعی سەكەنی و لەرێگای ئیستسماراتی سەكەنی، ئەمە راستە، بەڵام دەبێت لای كەم 50%ی چارەسەربكرابایە، ئەو كاتە ئینسان تەوەقوعی ئەكرد كەوا ئەم ئەزمەیە هەندێ كێشە بۆ حكومەت دروست دەكات هەم هاووڵاتیش دەخاتە بەردەم وەزعێكەوە كەوا خۆمان بخەینە بەرپرسیارێتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك شوقی فەرمو.

بەڕێز شوقی حسین ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەداخەوە بۆچوونەكانی ئێمە بە سوء فەهم لێك دەدرێتەوە، بەڵام پێم وایە ئێمە بۆچوونی جیاوازمان هەیە لەسەر قانونەكە، ئەوە یەك، لەسەر مەسەلەی عەدالەت من تەئییدی قسەكەی كاك دلێر ئەكەم وە

پێشم باشە مادام قانونەکە هەروا رۆیی بەئەکسەریەت و ئەقەلییە مادەی یەکەم جێبەجێ کرا، لەجیاتی ئەو چوار ساڵە بکرێتە پێنج ساڵ لەبەر ئەوەی حکومەت ئێستا بەنیازە شوقەقی سەکەنی دروست بکات بۆ ماوەی دوو ساڵ کە دەبێتە دوو مەرحەلە، یەعنی بۆ حکومەتیش باشە بۆ ئەوەی کە بتوانێت تا ئەو قانونە جێ بەجێ دەکرێت لایەنی کەم هەندێك لەمەشاکیلەکان حەل بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رۆمیۆ فەرموو.

بەڕێز رۆمیۆ حزیران نیسان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من بەگشتی و بەکورتی قسە ئەکەم، من چەند خاڵێکم هەیە بەراستی من یەکەم جار لەگەڵ ئەو مادەیەنیم بەراستی بەوشێوەیە کە هاتووە کە ئەم ماوە دوورودرێژەی بۆ دیاری کراوە، هەر هیچ نەبێت ماوەی ساڵێك یان دوو ساڵی دەوێت، بەرەئی من یاساکەیش لەرووی یاساییەوە دەتوانن چارەسەرێکی بۆ بدۆزنەوە، دوو: ئێمە لەبیرمان نەچێت کە زیاتر لەساڵێکە سەرجەم بەشێکی زۆری خەڵکی کوردستان دەتوانم بڵێم 50٪ کەمتر یاخود زیتر چاوەڕوانی ئەوە دەکەن کە یاسایەك دەربچێت لەپەرلەمانەوە بۆ ئەوەی موعاناتی ئەم خەڵکە و ئەم شەرێحەیە زۆرە تاحەدێك چارەسەربکرێت، بەڵام بەگوێرەی ئەم یاسایەو بەتایبەتی ئەم مادەیە بەراستی ئەگەر لەم جەلسەیەی ئەمرۆدا ئێمە دەرچووین بەویاسایە، کەواتا بیرو بۆچوون و هیواو چاوەڕوانی ئەم خەڵکە بەراستی بەهیچ دەرئەچێت، کەواتا ئێمە هیچمان نەکرد، من بەگوێرەی قەناعەتی خۆم ئەم قسەیە دەکەم لەوانەیە موعاناتیان تا چوار ساڵی تر درێژە بکێشێت یاخود زیاتر یان کەمتر، جابۆیە من هەر لەگەڵ ئەوەم ئەو مادەیە هەر خۆی نەمێنێت لەم یاسایەدا، خاڵێکی تریش ئەگەر جەنابتان ویەك، دوو برادەری تری ئەندامانی پەرلەمانیش کە سەرەتا لەمادەی یەکەمدا قسەیان کرد باسی ئەوەیان کرد وتان ئیمزاتان کرد بەراستی ئێمە ئیمزامان کردووە راستە بۆ ئەوەی پەلەی لێ بکرێت، بەڵام دوای دەمانگ یاسایەك بەو شێوەیە دەربچێت، بەراستی هەر لەسەرەتاوە پەلەمان نەکردایە باشتربوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك سعدالدین فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدین عبداللە مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەراستی قانونەکە زۆر لەوەختی خۆیەتی، قانونەکە لەکاتێکدا عیلاجی زۆر زۆر لەقەزایای سەکەن دەکات، یەك مولاحەزە هەیە، کە تۆ تەحدیدی نیسبە ئەکەیت، لە 4٪ یەعنی تۆ موراعاتێکی کرێچیت کردووە، باشە مادام موراعاتی کرێچیت کردووە، زەروور نیە ئەو مودەیە درێژ بکرێتەوە بۆ چوار ساڵی تر، واتە گرنگ نیە درێژ بکرێتەوە بۆ چوار ساڵی تر هەروەکولە قانونی دی بێت، با هەر سێ ساڵ بمێنێتەوە باشە،

بۆ؟ چونكه دەبێ ئێمـه تەماشای تـەجاروبی دونیـا بكـەین، ئـەوە دوبەیـە، ئـەوە قەتـەرە، ئـەوە سعودیەیە، دەوڵەتەكانی دراوسێمان، دوبەی گەورەترین تەزەخومی سەكەنی هەبووە، بە مودەی دوو ساڵ و بە نیسبەت لە 5٪ ئێنجا عیلاجێكی زۆری ئەو تەزەخومەو ئەو سەكەنەی كردووە، كەواتە لە موقتەرەحی بـرادەرانیش ئەوەی لێ دەردەكـەوێت، كـە ئـەو مودەیـە كـە درێـژ كراوەتـەوە بـۆ چـوار سـاڵ بكرێتـەوە بـە سـێ سـاڵ، كـە بلانسەكە وەكو خۆی لێ بێتەوە، لە نێوان موئەجیر وموستەئجیر، دوایش كە ئەو ئیشە ئەكرێت، كاتێ ئـەو قانونە دەر ئەچێت دەبێ تەدابیر دەربچێت، یەعنی حەتا لەو دەوڵەتانـەی كـە دەرچـووە، گومرگ هەسـتایە لەسەر مەوادی بینا، لەسەر چیمەنتۆ لەسەر شیش لەسەر مەوادی تریش، بۆ ئەوەی كـە خـەڵكێك بتوانێـت كە كرێچیە، یارمەتی بدرێت بۆ ئەوەی بتوانێت خانوو بۆ خۆی دروست بكات، حـەتا بـۆ ئـەو موسـتەسمیرە سەكەنیانەی كە دێنە ئێرە، ئەوان بتوانن خانوو دروست بكەن، ئەگەر ئەو خەڵكە بـزانن چـوار سـاڵە كـەس خانوو دروست ناكات، كە زانی مودەكە درێژە و چوار ساڵە ئینجا ئیشی پـێ ئـەكرێت، بلانسـەكە هـەروەكو خۆی بمێنێتەوە یان بۆ دوو ساڵ یان بۆ سێ ساڵ، زیاتر خزمەتی قانونەكە ئەكات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك غەفور فەرموو.

بەڕێز غفور طاهر سعید مخموری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەنیسبەت ماددەی دوو لەو پرۆژە یاسایەدا، بەڕاستی من لەگەڵ ئەوەدا نیم، ئێمە لێرەدا زیـاتر كرێچـی بـێ ئومێد دەكـەین، لەهـەمان كاتـدا خۆتـان ئـەزانن كـە گـرفتی نیشـتەجێ بـوون ئـەمڕۆ گرفتێكـی سـەرەكی و خەمێكی سەرەكی خەڵكی كوردستانە، كە هاتو ئێمە ئەو چوار ساڵەمان دیاری كرد، كەوا بوو ئێمە هیچمان بۆ كرێچی نەكردووە، كرێچی شتێكی خێرای ئەوێت لە ئێستادا، لەبەر ئـەوەی لـەم قۆناغـەدا كـرێ زۆر زۆر بەرزبووەتـەوە، لـە بەرزبوونـەوەو گرانـی بـازاڕیش تەئسیرێكی زۆر زۆر لـە كارمەنـدان ئـەكات، بۆیـە ئێمـە تەماشا ئەكەین ئەوانەی كەوا داهاتیان كەمـە، ئەگـەر ئـەو یاسایە دەربچێت بـەو شـێوەیە، ئـەوەیان لەسـەر جێبەجێ بكرێت، ئێمە كەواتە هیچمان بۆیان نـەكردووە، ڕاسـتە بـۆ داهـاتوو ئیستیفادەی هەیـە، بـەڵام بـۆ قۆناغی ئەمڕۆ كە ئێمە داوا ئەكەین پەلە بكرێت لەدەركردنی ئەو یاسایە، دەزانـین كـەوا ئێستا گرفتـەكان زۆر بووە، ئێستا خـەڵك گـرفتی زۆرەو كێشـەی زۆرە، بۆیـە مـن پێشـنیاری ئـەوە ئەكـەم، ئـەو ماددەیـە یـان نەمێنێت لە یاساكەدا، یان ئەگەر دەمێنێتەوە هەرچەندە ژمارەیەكی زۆری ئەندامانی پەرلـەمان پێشـنیاری هەڵگرتنی ئەو ماددەیـان كـردووە، ئیزافـەی ئـەوەی بـۆ بكرێـت، تـا چـوار سـاڵی تـر، بـەڵام بەمـەرجێك ئـەو كرێچیەی كە ئێستاكە لە خانووەكەدایە لە 50٪ی كرێكەی بێتـە خـوارەوە، بیـزات مەسـەلەی خـانوو بـەرە، مەسەلەن شوێنی نیشتەجێ بوون، ئەگەر كرێكـە 500000 هـەزارە بـا ببێـت بـە 250000 هـەزار دینـار، یـەعنی نیـواو نیـو بێتـە خـوارێ، گرفتێكـی وای نابێـت ئەگـەر چـوار سـاڵیش چاوەڕێ بكـەن، بـەڵام بـەو وەزعێتەو چوار ساڵ چاوەڕێ بكات، من تەسەور ئەكەم، ئێمە هیچمان بـۆ نـەكردوون، دەتـوانم بڵـێم پـرۆژە

یاسای ئەوەی کەلەحکومەت هاتووە زۆر شامل ترە و زیاتریش لەبەرژەوەنـدی کرێچیدایە و لەبەرژەوەنـدی خاوەن مۆڵکیشدایە، بەڵام کێشەی ئێمە لەم قوناغەدا کرێچێکانن بەراستی و لـەماوەی رابـردوویش، یـەعنی لەکۆمـەڵێك داتـا بڵاوکراوەتـەوە ژمارەیـەکی زۆری خـەڵکی کوردسـتان کرێچـینە، بۆیـە ئەمـە ئەگـەر بۆچارەسەرکردنی ئـەوە بێت بەوشـێوەیە ئێمـە گرفتـەکانیان قـورس تردەکـەین وچارەسـەری گرفتـەکانیان ناکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك محمد صالح فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من سەرەتا دەڵێم کـەس لەگـەڵ ئـەوە نیـە کۆمـەڵ لەشـوێن خـۆی بچـەقێ و بـەرەو پـێش نەچـێت، نـەخێر هەموومان هەڵبەتە تموحی ئەوەمان هەیە ملەتەکەمان بەرەو پێش ببـەین، دۆخـی ئەزمـوونەکـەمان بـەرەو پـێش ببـەین، بـەڵام مەسـەلەی خـانووی سـەکن لـەو رووەوەی ولەبارودۆخـەی ئێسـتادا بەحەقیقـەت کـە ئەزمەیـەکی زۆر زۆرە لـەپانایی ودرێـژایی کوردسـتان، نـەك بەوشـێوەیە کـە راسـتەوخۆ بەحەقیقـەت موعالەجەی بکەین بەرای من ئەبێت پەلەی لێ نەکرێت، ئەو بابەتە لێی بگەڕێین بۆ کاتێکی تر، لەکاتێکدا ئاسەوا بێت، ئەپڕۆژانەی یان ئە سیاسەتانەی کە دەرمان کردووە ئەفەلەن ئەنجامی ئیجابی لێ دەردەکـەوێ، یەعنی ئێمە یاسای سولفەی عەقار کە دەرمان کـردووە لەسـەر قاچێك لەعـەرز نـەنراوە، یاسـای نیشـتەجێ بوونمـان دەرکـردووە و هـەتا ئێسـتا شـوقەیەك نـەکراوە، یـەعنی ئـەو پەلەیـە بەنـەزەری مـن زەرور نیـە، مەسەلەن بـۆ نموونـە بـارودۆخی تیجاری، حەرەکەیـەکی تیجاری بـاش هەیـە هـیچ کەسـێك موعـاریز نیـە، فـەرموو بـا لـەبواری تیجـارە، لـەبواریی صـناعە بـاگۆڕان بکرێـت، سـەرەڕای ئـەوەی کـە نابێـت ئەوەیشـمان لەبیربچێت تەنانەت لەبواری تیجاری وصناعیش دەبێتە هۆی گرانی زیاتری بازاڕ کـە بـەخۆی بـازاڕ ئێسـتا شـێت بـووە، بەحەقیقـەت ئێمـە دەبـێ تۆزێـك ختواتـەکان مەحسوب و بەدیقـەت بێـت، خـانوو بـۆ خـۆی وەزیفەیەکی ئیجتیماعی هەیە، هەندێ برادەر کە دەڵێن، با ئێمە بیر لە خاوەن خـانوو بکەینـەوە، کـە پـارە تەخصیص ئەکات، ئیستیسماری ئەکات لە خانوو، ئەوە ڕاستە، بەڵام لە عەینی کاتدا بـۆ خـۆی وەزیفەیـەکی ئیجتیماعی ئەبینێت ئەو پارەیە، ئێمە نابێت ئەوەمان لە بیر بچێت، کە ئیجتیماعیە، نابێ سیفەتی وەزیفە ئیجتیماعیەکە دابڕین بەو شێوەیە، بۆ ئەوەی هاووڵاتی هەست بە هـاووڵاتی بـوونی خـۆی بکـات، کـە سـێك هەیـە، قانونێـك هەیـە، دەوڵـەتێك هەیـە، سـەکەنێك هەیـە کـە دەیپارێزێـت، لـە هـەمان کاتـدا لـە ڕووی ئابوورییەوە ئەو پارانەی کەوا ئیستیسمار ئەکرێت، لە خانووبەرە عادەتەن فەرقی هەیە، لەگەڵ ئەو پـارەی کە ئیستیسمار ئەکرێت لەگەڵ بواری تر، بواری تر جانبی موئامەرەوو موخاتەرەی تێدایە، ئەمـەیان رەئـس مالێکی سابتە لە هەموو جیهانیش هەر وایە، بۆیە ئەگەر بیر بکەینەوە بڵێین کرێی خانووبەرە کەمە، ئەمە

تەبیعیە لە هەموو جیهاندا فەرق هەر هەیە، لەلایەکی تر بەڕاستی ئێمە بەڕای من نەسیجی ئیجتیماعی لێك دا ئەبڕین، ئەیپچڕێنین، پێکەوە ژیان و پێکەوە گونجان لەناو کۆمەڵدا دەشێوێنین، دەرگایەکی خراپ لە هەزاران کێشەو دونیایەك کێشە بۆ حکومەت دەکەینەوە، هەروەها لە پەرلەمانیش بارودۆخی جێگیری ئێستا لە بەینی هەموو چین و توێژەکان هاوکار دەبین بۆ شێواندنی، ئەمەش کارێکی چاك نیە، بۆیە بەڕاستی من داوا دەکەم کە تۆزێك هەڵوێستە لەسەر ئەوە بکەینەوە، عێراق بەو هەموو توانا ئابوورییەیەوە فەرموو ئەوە دوو ساڵی دواخست نەیتوانی خۆی لە قەرەی ئەو بابەتە گەورەیە بدات، ئێستا مەسەلەن ئەڵێین با پەنا بۆ قانونی مەدەنی بەرین، قانونی مەدەنی لەسەر سەرو لەسەر چاوم، شتێکی چاکە (العقد شريعة المتعاقدين)، بەلام قانونی مەدەنی ئێستا لەم شارە، من بە جەنابتان ئەڵێم دەیان هەزار خانوو هەیە، ئێستا چۆڵەو بە کرێ نادرێت، لەبەر ئەوەی بەکرێی گرانی داوادەکات، کابراش پێی نادرێت، کەواتە دەبێت لێرەدا، ئێمە دیسان وەقفە بکەین و بزانین هەنگاوەکان چۆن دەنێین، چۆن بڕیار لەو بابەتە گرنگ وخەتەرناکە ئەدەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك زانا فەرموو.

بەڕێز قادر سعید خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەکەن لە پێویستیەکانی ژیان لەیەکەمەکانە، کە ئەولەویاتی زەرووری ژیانە، وەکو برادەران باسیان کرد، چینێکی ئیجگاری کۆمەڵگا ئێستا تووشی ئەزمەی سەکەن بووە، ئێمە لە پەرلەمان ژمارەیەك ئەندام پەرلەمان ئەزمەی سەکەنمان هەیە، تا ئێستاش هەر کرێچین، کە چینێکی دیاری کۆمەڵگاشین، جا خەڵکی تر ئەبێ چۆن بن، ئەم ماددەی دووەمە لەسەر ئیفتڕازێك بنیاد نراوە، کە دوای چوار ساڵ ئەزمەی سەکەن نامێنێت، بەلام من پێم وایە ئیفتڕازەکە لە جێگای خۆی نیە، کەی ئێمە توانیمان حکومەتی هەرێم ئیلزام بکەین بە چوار ساڵ موشکیلەی سەکەن حەل بکات لە کوردستان، ئەوجا ئێمە ئەتوانین بڵێین پاش چوار ساڵی تر با قانونی مەدەنی حاکم بێت لە مەسائیلی سەکەن، قانون ئەبێ تەداەخول بکات لە هەندێك حاڵەتدا، ڕاستە ئێستا بەرەو بازاڕی ئازاد ئەڕوات، بەلام بازاڕی ئازادیش حەتا لە وڵاتانی تر زۆر سەرمایەداریش پیادە دەکەن، بەو شێوەیە نیە کە لەلای ئێمە هەیە، بەداخەوە لەلای ئێمە ئیستیغلال ماوە، سوء ئیستیفادە دەکات، دوایی هەندێك بارودۆخ، بۆیە من هەر لەگەڵ ئەوەدام دەبێ قانون لە هەندێك مەفاصیلی ژیان و کۆمەڵگا تەدەخول بکات، یەك لەوانەش مەسەلەی ئەزمەی سەکەنە، چارەسەر کردنی کێشەی هاووڵاتیانە، بازاڕی ئازاد بەو شێوەی کەلەلای ئێمە پیادە دەکرێت، فەقیر، فەقیر تر ئەکات، دەوڵەمەند، دەوڵەمەند تر ئەکات، هەر ئاوامان بینیوە، ڕاستە مەبدەئەکە وا نیە، بەلام تەتبیقەکە بەو شێوەیە، تەنانەت خاوەن موڵکەکانیش تەرەفێك بن لە کێشەی سەکەن لە کوردستان، برادەران ئاماژەیان بەوە کرد، کۆمەڵێك خانوو تا ئێستا ماوە کە سەدان خانووە یان هەزار خانووە، بەکرێ نادرێن، لە قانونی

زۆر وڵاتاندا هەیە، هەر خانوویەك بۆماوەی چوار مانگ بەکرێ نەدرا، دەوڵەت تەدەخول ئەکات و ئەو بەکرێی ئەدات لەباتی کابرا، با لەجیاتی ئەوە بێین شروتی تەخلیە ئاسان بکرێت، کابرا نەتوانێت خانوو داگیر بکات، کرێچیەکە نەتوانێت خانووەکە داگیر بکات، ئێستا شروتی تەخلیە زۆر زەحمەتە، با بێین ئەوە ئاسان بکەین، بۆیە من پێم وایە، ئەگەر بێین تەعدیلی قانونی ئیجاریش بکەین، دەبێ باشتری بکەین نەك موعەقەد تر و ئاڵۆز تری بکەین، من پشتگیری ڕەئی کاك ئارام و کاك رۆمیۆ وکاك غفور ئەکەم، کە ئەو ماددەیە زیادەو ئیلغا بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تۆ پشتگیری کاك ئارام ئەکەیت، ئەو عەکسەکەی وت، ئارام ئەڵێت با دوو ساڵ بێت، لابچێت؟ وەڵڵا پێویست دەکات لیژنەی هاوبەش و جەنابی وەزیر تەعلیقی لەسەر بدەن، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕێزان خوشك و برایانی پەرلەمانتار، کاك احسان پێشنیارێکی باشی تەقدیم کرد، تەبعەن ئێمە لەگەڵ لیژنەی هاوبەش و جەنابی وەزیر موناقەشەی ئەو حاڵەتەمان کرد، کە گوتمان کرێچی هەیە 20 ساڵە یان 15 ساڵە کرێچیە، بەڵام پێمان وابوو ئەوە عەمەلی نیە، یەعنی کێشە بۆ مەحاکمیش دروست دەکات، وەرە لە مەحکەمە بە وردی تەئکیدی بکەوە، کرێچی هەیە چەند ساڵە کرێچیە، 20 ساڵە، 15 ساڵە، لەبەر ئەوە ئێمە گەیشتینە ئەو سیاغەیەی کە حاڵەتێك دابنێین، مەعلوم بێت لە پێش مەحکەمەو لە پێش هاووڵاتیان و لە پێش هەموو خەڵکێك، کە قانون باش دەردەچێت و 4 ساڵی لەپێشە، وەلەو خیلافمان هەبوو لەسەر مودەکە، من بەش بە حاڵی خۆم 4 ساڵ بە زۆری دەبینم، هەندێك لە برادەران پێیان وابوو 3 ساڵ و 2 ساڵ بێت، منیش پێم وایە وابێت باشترە، خاڵێکی تر کاك ئارام دەڵێت ماددەکە ئیلغا بکرێت، باشە ئەگەر ماددەکە ئیلغا بکرێت، بەدیلی چی دەبێت؟ مانای وایە دەگەڕێینەوە سەر قانونی مەدەنی، چونکە لەوێ قانونی ئیجارمان ڕاگرت لە ماددەی یەکەم لەم پرۆژەیە، د. رمضان پشتگیری لە قسەکانی کاك احسان کرد، قسەکانی زۆر لە جێی خۆیەتی، فعلەن ئێمە دەبێت حیسابی ئەوە بکەین خاوەن مولکیش ئێستا وای لێهاتووە، خاوەن مولکایەتی بۆ نەماوە، یەعنی بووە بە شەخسێکی غەریب و لە معادەلەکە دەرچووە، ئەوەش موخالفی هەموو قەواعیدی دەستووری و قانونیە، بەڵام کرێیەکە دەگۆڕدرێت بە پێی ئەو پرۆژەیەی کە لە ماددەی 4 باسمان لێی کردووە، کە نیسبەکان لە 5٪ بووە بە 4٪، 7٪ بووە بە 6٪، هەروەها لە 8٪ بە نیسبەت ئەو شوێنانەی کە بەکرێ دراون بۆ غەیری نیشتەجێ بوون، هەر وەکو خۆی ماوەتەوە کە 8٪، کاك دلێر باسی لە مودە کرد، باشە ئەی ئێمەش لەو ماددەیە هەر باسی مودە ناکەین؟ بەڵام مودە وەکو گوتمان لە نیزامی عام ئۆتۆماتیکیەن تەمدید دەکرێت بە قانون، لێرە ئێمە ئەوەمان ڕاگرت و 4 ساڵ مۆڵەتمان دا، وابزانم چوار ساڵەکەش خراپ نیە، کرێچی ئیلتیزامات و حقوقی خۆی دەزانێت، هەروەها خاوەن مولکیش، ئەوە هەنگاوی یەکەمە بۆ بە پێشخستنی کۆمەڵگا، بە تایبەتی کە

ئێمە قانونی ئیستسمارمان دەرهێنا، تەشجیعی قیتاعی خاس دەکەین، باشە قیتاعی خاس چۆن دێت ئیستیسمار بکات لە کوردستان؟ ئەگەر بزانێت ئەو قانونەی ئیجاری عەقار هەیە لە کوردستان، بەو قیودەو بەو زۆریەی، یەعنی بەڕاستی بەوە هیچ کێشەیەك حەل ناکەین، کە دەڵێی هەندێك خانوو هەیە بە کرێ نەچووە، ڕاستە بە کرێ نەچووە، بەڵام بۆ بەکرێی نەداتەوە؟ غێر دەبینی مەغدوریەتێکی تێدایە، قانونی ئیجاری عەقاریەکە خەرقی کردووە و ئەزیەتی دەداتێ، ئەوە ئەگەر ئەو قانونە دەربچێت مانای وایە دەستی والاّ دەبێت، بەکرێی دەدات، خاوەن موڵك دەیەوێت ئیستیفادە لە موڵکی بکات، نەك ڕای بگرێت و بە کرێی نەدات، وەلەو موخالەفەی قانونی ئیجاری عەقاری ئێستا وایە کە نابێت موڵك بەتاڵ بێت و بە کرێ نەدرێت، بە پێی قانون دەبێت دەوائیری زەریبەی عەقار موتابەعەی ئەو مەوزوعە بکەن، بۆ ئەوەی جێ بەجێی بکەن، بەهەرحاڵ کاك شوقی پێی وایە ببێت بە 5 ساڵ، لەبەرئەوەی مودەکەی 4 ساڵ بۆی کەمە، ئێستا بەش بە حاڵی خۆم وای دەبینم ئەو ماوەیەی 4 ساڵە زۆرە با کەمتر بکرێتەوە، هەروەها پشتگیری لە رەئیەکەی کاك رۆمیۆ دەکەم، کە پێی وایە ببێتە ساڵێك یان دوو ساڵ، دوو ساڵ شتێکی باشە، پێشتر چەندین پرۆژە تەقدیم کرا، یەك لەوانە دانی سلفەی عەقاری، هەروەها قانونی تەئمینی سەکەن، ئەو پرۆژانەی کە حکومەت خۆی دەیەوێت ئەزمەی سەکەن حەل بکات، ئێمە ئەزمەی سەکەنمان هەیە، کێشەی ئیجاری عەقاریمان نیە، ئەگەر ئەزمەکە نەمێنێت قیتاعی خاسیش دەوری دەبێت لە مەوزوعەکە، کاك سعدالدین رەئی وەکو ئەوانی تر بوو، ئێمەش پشتگیری لە رەئیەکەی ئەویش دەکەین، کاك غفور لەگەڵ ماددەکە دانیە، لەبەر ئەوەی پێی وایە ئەوە دەبێتە سەبەبێك بۆ زیادکردنی کرێی خانووبەرە، نەخێر وانیە، لە ماددەی 4 ئێمە باسی ئەوەمان کردووە، کرێی خانووبەرە دێتە خوارێ، ئەسڵەن لە قانونی عیراقی کە ئەو نیسبانەیان داناوە 5٪ و 7٪ دەبێتە 4٪ و 6٪، دواتر دەڵێت ئەگەر بکرێت 50٪ بێتە خوارێ، ئەوە عەمەلیەن مەعقول نیە، یەعنی واردیش نیە، لە هیچ لە قەوانینەکانی دەوروبەرمان ئەو شتانە نیە، نیسبە هەیە کە نیسبەش خۆی عەمەلیە، هەتا ئیش بە قانونی مەدەنی دەکرێت، کاك محمد صالح دەڵێت (ئێمە لەگەڵ پێش کەوتن داینە)، باشە کاك محمد صالحی بەڕێز، ئەگەر ئێمە لەگەڵ پێشکەوتن داین، باشە نابێت هەنگاوی یەکەم لێرەوە دەست پێ بکات؟.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئارام نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە رەئیمان دەربڕیوە لەسەر ماددەکان، کاك عونی یەکەیەکە بە شێوەی جواب دانەوە جوابمان دەداتەوە کەئەنەما دەیەوێت رەئیەکانی خۆی هێن بکاتەوە، ببورە تەنها ئەوەی کە پرسیار بێت پەیوەندی بە لیژنەی قانونی هەیە کە جوابی بداتەوە، نەك تەعلیق لەسەر قسەی هەریەکێك بدات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نوقتەی نیزامیەکەت مەقبول نیە، چونکە راپۆرت کە نووسراوە لیژنەیەکی هاوبەش هەیە، بە ئیتیفاق لەگەڵ حکومەت نووسیویانە، یەعنی ئەو پرسیارانە کە لە لایەن ئەندامانی پەرلەمان دێت حەقی خۆیەتی شەرحی بکات و جوابیشی بداتەوە، چونکە تەعبیر لە رەئی لیژنەی هاوبەش و حکومەتیش دەکات، ئەگەر شتێکیش هەبێت ئیزافەی دەکات، لەبەر ئەوە زۆر تەبیعیە رەدی بداتەوە، بەڵام خۆ مولزەم نیە، ئێوە چۆن دەتوانن قسە بکەن و حەقتان هەیە، ئەوانیش هەر وا دەتوانن قسە بکەن، خۆ رەئی ئەو بڕیار نیە، ئەو رەئیەکە دووبارە تەعبیری دەکاتەوە، بۆچی ئەو ماددەیەیان نووسیوە، واتە دیفاع لە وجهە نەزەری خۆیان دەکات، فەرموو کاک عونی تەواوی بکە.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاک محمد صالح پێی وایە کە پەلە نەکەین لەو قانونە، من دەڵێم ئەوە رەئی لیژنەش هەروایە، رەئی حکومەتیش وایە، ئەوە هەنگاوی یەکەمە بۆ پێشکەوتن و چارەسەرکردنی ئەو کێشانەی کە ئێستا لە کوردستان دا هەیە، ئیشارەتی بەوە دا موڵکیەت وەزیفەیەکی ئیجتماعی هەیە، ڕاستە ئەوە، بەڵام لە عەینی کات نابێت ئەو وەزیفە ئیجتماعیە تەعاروز بکات لەگەڵ نەسێکی دەستووری کە دەڵێت (موڵکیە قودسیەتی خۆی هەیە)، ئەگەر بڵێی موڵکیەت وەزیفەیەکی ئیجتماعیە مانای وایە هەموو ئەحکامی قودسیەتی موڵکیەم ڕاگرت، تەعاروز دەکات لەگەڵ دەستووری هەمیشەیی عیراق، مەفهومێکی کۆنە و بە پەیڕەوی موڵکیەی فەردی نیە، ئەوە نیزامەکی ئیشتراکیە کە ئێستا پەیڕەو ناکرێت، قانونی ئیستسمار پەیدا بووە، وەزعەکە گۆڕا، دونیاش گۆڕا نا بەس کوردستان، دەڵێت ساحێب موڵك موڵکەکانی خۆی بەکرێ نادات، ڕاستە ئەوەش، بەڵام بۆ بەکرێی نادات، لەبەر ئەوەی دەبینی مەغدورە، قانونێکی ئیجاری عەقاری توندمان هەیە، هەزار قیودی لەسەر داناوە، ئیستیفادە لە موڵکەکە ناکات، پێی وایە ئەو خەمەی کە لێی دەخوات بە کرێی نەدەم سەرم راحەت ترە، موڵکەکەشم دەڕووخێت و ئیستیفادەشی لێ ناکەم، دەڵێ نەسیجی ئیجتماعی دەپچڕێت، نەخێر ناپچڕێت، بە پێچەوانەوە ئێمە کە ئەو ماوەیەمان داناوە، لێرە وابزانم چارەسەری کێشەکان دەکات، جەنابی گوتی عیراق دوو ساڵ ڕای گرتووە، باشە ئەگەر عیراق دوو ساڵ ڕای گرتبێت، ئێمە لێرە دەبینین پێشنیاریان کردووە 4 ساڵ ڕابگیردرێت، وابزانم هی ئێمە باشترە لە هی عیراقیش، کاک زانا پێی وایە ئەزمەی سەکەنمان هەیە، مەشاریعی سەکەنمان هەیە، پێویستە وا بکات کە مەشاریعەکان پێش ئەوە چارەسەر بکرێت، حەتمەن حکومەت مەشاریعی لەبەر دەستەو بە تەئکیدیش جێ بەجێی دەکات، حکومەت خۆی ئێستا بە پەرۆشەوەیە بۆ ئەوەی کە هیچ ئەزمەی سەکەن لە کوردستان نەهێڵێت، بە تایبەتی کە پەرلەمان دوو قانونی باشی دەرهێناوە لەو ماوەیە، یەکەمیان: دانەوەی سولفەی عەقاری، دووەمیان: تەئمینی سەکەن، سێیەمیان : حکومەت مەشاریعی خۆی هەیە، حکومەت خەم خۆری ئەو میللەتەیە، دەیەوێت بەڕاستی خزمەت بکات، لێرە دیفاع لە حکومەت دەکەم، بەڵام من پێم وایە بە نیازەکی ساف و بە نیەتێکی باش، هەنگاوی وا دەنێن، بۆ ئەوەی ئەزمەی سەکەن لە کوردستان نەمێنێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من یەك داوام هەیە لە لیژنەی قانونی و کاك عونی، ناو مەهێنە و مەڵێ فلان وای گوت، تەنها لەو جانبە بە عام جوابی ئەو پرسیارە بدەوە کە پێویستە، بۆ نموونە هەندێکیان تەئیدی بۆچوونەکە دەکەن، پێویست ناکات یەکە یەکە بگوترێت، ئەو شتەی کە پێویستی بە جواب دانەوەیە، ئەوە جواب بدەرەوە، کاك محمد صالح بەو ئیعتیبارەی ئەندامی لیژنەی قانونی و ئیمزات نەکردووە، بۆیە جارێکی تریش رەئیت دەدەمێ، فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەر ئەوەندەم دەوێت، قسەیەك لەسەر قسەکانی کاك عونی بکەم، کە تەقریبەن بە شێوەیەك لە شێوەکان، رەدی قسەکەی منی دایەوە، کە بەرەوپێشچوون نیە، ئەوەی کە من دەیڵێم، بەڵکو چەقینە بە مانای کەلیمە، وەڵڵاهی ئەگەر بەرەوپێش چوون لەسەر لاشەی هەزاران فەقیرو کەم دەرامەت بێت، من لە قسەکەم پەشیمانم و داوای چەقین دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی وەکو بیدایەتەکەی باسمان کرد، ئەو قانونە وەکو هەموو قانونەکانی تر، عەدالەتێکی موتڵەق نابیندرێت لە هیچ قانونێك، ناشتوانی تۆ پێوەرەکەت ئەوە بێت و حاڵاتی تایبەت لێرەو لەوێ هەبێت، کە قانون دادەندرێت لەبەر ڕۆشنایی پێویستی ئەو قانونە، لەرووی عەدالەتەوە، لەرووی داراییەوە، لەرووی گەشەپێدانی بوارەکانەوە، ئەو قانونە چەندین ساڵە لە موناقەشە دایە، نەك هەر لە پەرلەمان، چەندین ساڵە لە موناقەشەدایە، لە ناو حکومەت و وەزارەتی دارایی و لە ناو خەڵکیش دا، ئێمە کە دەڵێین عەدالەت، عەدالەت تەنها بۆ کرێچی نیە، عەدالەت بۆ خاوەن موڵکیشە، ئەویش هەر هاووڵاتیە، ڕەنگە خاوەن موڵك هەیە هیچ موڵکێکی نیە، تەنها خانوویەکی هەیە و بە کرێی داوە خۆی چووە بە کرێ خانووی گرتووە، بۆ ئەوەی لە فەرقی هەردوو خانووەکەدا قازانجێك بکات و دواتریش ئەسعارەکان گۆڕاون، خۆی ناتوانێت بچێتەوە خانووەکەی، ئەویش هەر خاوەن موڵکە، ئێمە دیفاع لەو خاوەن موڵکانە ناکەین کە دەیانەوێت ئیستغلالی بکەن، یاخود تەنها تەفکیریان لەلایەنی ماددیەکەیە، بۆیە ئەو جانبە ئیستسنای نیشتەجێ بوونی کردووە، یەعنی کرێی نیشتەجێ بوون، هەم لەوەی چوار ساڵەکە، ئەو چوار ساڵە من تەعەجوب دەکەم، ئیلغا کردن یەعنی قانونی مەدەنی تەتبیق بکرێت لەسەر ئەوانە فەورەن، ئەوە مانای ئەوەیە تۆ لەلایەکەوە دەڵێی ئەوانە غەدریان لێ کراوە، لەلایەکی ترەوە دەڵێی ئەوە ئیلغا بکرێت، مانای وایە سبەی دەبێت تەتبیقی بکەی لەسەر قانونی مەدەنی، وەکو تیجاریەکەی لێ دێت، ئیلغاکە پێم وایە ئینتیباهیان بۆ ئەو جانبە نەکردووە، پێم وایە ئەوە باش هاتووە، دیقەت لەوەش بکەن، لە ماددەی دواتر دا لەوێش دا ئەو خەڵکەی کە بۆ نیشتەجێ بوون خانووی کرێ دەکات موراعاتی کردووە، کردوویانە بە 4٪ ی سەنەوی، کرێی سەنەوی 4٪ لە قیمەتی ئەرزو شتەکە زیاتر نەبێت، ئەوەی تیجاریە 8٪ی داوەتێ، یەعنی لەوێش دا

کرێچی هاوولاتی بێت کەمتر دەبێت کرێی خانووی بۆ حیساب بکرێت، من ناتوانم بڵێم ئەو قانونە خەڵکێك زەرەری لێ ناکات، بەلام بە عام پێوستە بۆ هەرێمی کوردستان یان نا؟ ئەوە نوقتەیەکی گرنگە، پێویستە بۆ پێشکەوتن؟ بۆ دابین کردنی عەدالەت؟ نوقتەیەکی تر کە ئێستا برادەرێك ئاماژەی پێی کرد، گوتی زۆر خانوو هەیە بە کرێ نادرێت لەبەر ئەوەی کرێی زۆر داوا دەکەن، یەك لە ئەسبابی ئەوەی کە بە کرێ نادرێت ترسی خاوەن موڵکەکەیە، دەڵێ کرێچی کە دەچێتە ناوی دەرناچێت لێی، قانون دەیگرێتەوە لەبەر ئەوەی نایدات، کە بچێتە مەحکەمە شکاتیشی لێ بکات ناتوانێت دەری بکات، لەبەر ئەوەی ئەو قانونە کە دەرچوو ئیتمیئنانی کرد خاوەن موڵك، من خۆم خاوەن موڵك نیم بۆ مەعلوماتتان، یەعنی نامەوێت هینیش بکەم، نە خانووم هەیە بە کرێی بدەم، نە بە تەماشم، دەبێت ئینسان بیکات بۆ عەدالەت، من ناتوانم ئەو داواکاریەی کە دوو برادەر کردوویانە کە ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێت، خۆ ئیلغای بکەی یەعنی هیچت نەکرد، لە حەقیقەت دا من پێم وایە تێنەگەیشتنێك هەیە لەو کەسانەی کە داوایان کرد ئیلغا بکرێت ئەو ماددەیە، ئەگەر ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێت، لە سبەیەوە قانونی مەدەنی لەسەری تەتبیق دەبێت، ئەگەر سەحبیش ناکەن رەئیەکەیان ئەو دوو، سێ برادەرە، ئەوا رەئیەکەی ئەوان دەخەمە دەنگدانەوە، کاك ئارام فەرمووو تۆ داوات کرد ئیلغا بکرێت، رەئی ئێستات چیە؟

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە کە داوامان کرد ماددەی 2 ئیلغا بکرێت، مەبەستمان ئەوەیە ئەو گۆڕانەی کە هاتووە، بە ئیلغا کردنەوەی ماددەی 3 یاسای 87 ساڵی 1979 شمولی ئەو عەقدانە نەکات کە لە پێش دەرچوونی ئەو یاسایە ئەنجام دراون بە مەبەستی نیشتەجێ بوون، واتە ئەو گرێبەستانەی بۆ نیشتەجێ بوون ئەنجام دراون شمولی نەکات لە دوای دەرچوونی ئەو یاسایە، بۆیە داوامان کرد ئەم ماددەیە ئیلغا بکرێت، ئێمە نامانەوێت حوکمەکانی ماددەی 1 بەسەر خەڵکی کرێچی دا لە بەیانیەوە تەتبیق بکرێت، یان لە دوای دەرچوونی ئەم یاسایە، بەڕاستی ئەوەی ئێمە مەبەستمانە ئەوەیە کە لەم کاتەدا ئێمە وەزعی کرێچی تێك نەدەین، با مودەی بۆ دابنێین بۆ 4 ساڵی تر، بەڕاستی ئەگەر ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێت، پێویستە ماددەیەکی تر لە جێی دابندرێت و ئیشارە بەوە بدات کە گرێبەستەکانی پێش دەرچوونی ئەو یاسایە شمولی نەکەن بە گۆڕانی ماددەی 1، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش بەرلەوەی ئەو دوو یاسایە، یاسای دابین کردنی خانووبەرە بۆ هاوولاتیانی کەم دەرامەت و هەروەها ئەو ماددەیەی کە لە یاسای پەسەند کردنی بودجەی بەسەر داهات، مەسەلەی دانی سولفەی عەقاری،

هەروەها ئەو پرۆژانەی کە حکومەت ئاشکرا بوون کە خۆی کردوویەتی، بەڕاستی منیش لەگەڵ ئەوە دانەبووم و دژی ئەوە بووم کە مەسەلەی سەکەن دەستی لێ نەدرێت، مەسەلەی تیجاری شتێکی ترە، مەسەلەی سەکەنی دەستی لێ نەدرێت و قانونەکە با بەردەوام بێت، دوای ئەو گۆڕانکاریانەی کە هاتن، هەروەها قەناعەتێکی تر لای من دروست بوو، ئێمە ئەگەر بێتو ئەو ماددەیە ئیلغا بکەین، ئەو ماددەیە دەبێتە پەیامێك و ریسالەیەك هەم بۆ کرێچی کە مشوری خۆی بخوات کە لە ماوەی ئەو چەند ساڵە دەتوانێت بۆ خۆی شوێنێکی نیشتەجێ بوون پەیدا بکات، هەروەها بۆ کەرتی تایبەتیش، کەرتی تایبەت بیر دەکاتەوە ئومێدێکی لەلا دروست دەبێت کە بتوانێت خانووبەرە دروست بکات و بتوانێت ئیستسمار بکات لە بواری عەقارات دا، هەروەها بۆ حکومەتیش لێرەدا زیاتر مشور دەکات و زیاتر پەلە دەکات کە ئەزمەی سەکەن لە کوردستان نەهێڵێت، لێرەدا ئەو ماددەیە پەسەند بکرێت، ئێمە لێرەدا ئەو ماددەیە، ئەگەر بێت و پەسەند بکرێت، ئێمە کەڵکی زۆری لێ وەردەگرین، ئەوەی کاك ئارام باسی کرد، کە مەسەلەی ئەو عەقدانەی پێشین نەگرێتەوە، ئەوانەی دوای بگرێتەوە، بەڕاستی ئەوە جائیز نیە لە رووی یاساییەوە، ئێمە ماددەیەکی قانونی کە دەرئەکەین، قانون ئەبێت عام بێت و مجرد بێت، نابێ هەندێك بگرێتەوە و هەندێك نەگرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك زانا بە ئیعتیباری وەکو کاك محمد صالح بۆیە دەنگت ئەدەمێ فەرموو.

بەڕێز قادر سعید خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

جەنابت فەرمووت، ئەگەر ئەو ماددەی ئیلغا بکرێتەوە، یەکسەر قانونی مەدەنی تەتبیق ئەبێت، نەخێر وانیە، ماددەی چوار زۆر رێك وپێك هاتووە، قانونەکە زۆر عیلاجی چاکی ئەزمەی سەکەن ئەکات، لە جێگای خۆی ئەمێنێت ماددەی چوارەم، ئەو ماددەیە هەڕەشەیە بە جێبەجێ کردنی قانونی مەدەنی، کە (العقد شريعه المتعاقدين)، دەگەڕێینەوە بۆ زەمیر و ویژدانی خاوەن موڵك، ئاخۆ چۆن ئیتیفاق ئەکات، لەگەڵ کرێچیەکە هەندێ لە برادەران لە مودەکە بە غەڵەت تێگەشتوون، وائەزانن ئەو چوار ساڵەی کەوا لێرە باسکراوە، باسی تەمدیدی عەقدی ئیجارە، ئەوە وانیە، ئەوە باسی ئەوە ئەکات کە پاش چوار ساڵی تر قانونی ئیجاری سەکەن، سەبارەت بەسەکەن نامێنێت قانونی مەدەنی جێبەجێ ئەبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز سرکیس ئاغا جان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی یەکەم کە ئیلغا کرا، پەیوەندی بە کرێوە هەبوو، کەواتە کە ماددەی یەکەممان هەڵوەشاندەوە ماددەی یەکەم بەخۆی ئەڵێت: یەکێك کەکرێچی بێت ولەناو خانووەکەدا دانیشتبێت و کرێی مانگانە

بەبەردەوامی بدات، عەقدی ئیجارەکە تۆماتیکیەن نوێ دەبێتەوە، دوای ئەوەی کە کۆتایی بە عەقدەکە دێت، کە ماددەی یەکەم هەڵوەشایەوە، یەعنی ماددەی سێیەم بەپێی ماددەی یەکەم هەڵوەشایەوە، دەبێ ئێمە موعالەجەیەك دابنێین هەروەکو بەڕێزتان فەرمووتان، چونکە یەکسەر ئەچینە سەر قانونی مەدەنی، ئەو ماددەیە ماددەی دووەم لە صالحی کرێچییە، بۆیە ئێمەش پشتگیری لێ ئەکەین و ماوەکەش وەکو خۆی بمێنێتەوە زۆر باشە، بەڕاستی مولاحەزەیەکی تریشم هەیە، ئەوانەی کەوا ئێستا خانووی خۆیان بە کرێ دەدەن، ئەم چەند ساڵەی ئەم دواییە، کە کرێی خانوو بەرزبووەتەوە، ئەوە موشکیلەیان نیە، زۆربەی خاوەن موڵکەکان ئەوان کێشەیان هەیە، کەبیست ساڵ وسی ساڵ وکۆن بەکرێیان داوە، ئەگەر نا هی نوێ بە سیعرێکی باش نەبێت بەکرێی نادەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو سۆزان خان بەس داوای قسەشت نەکردبوو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵاهی من سەیرم لێ یەت، ئەندامێکی لیژنەی یاسایی بڵێت، با خەڵك مشوری خۆی بخوات، تا ئەم چوار ساڵە خانوو پەیدا ئەکات، من تێناگەم کە خەڵك پارەی نەبوو، یان مەعاشێکی هەبوو، چۆن ئەتوانێ خانوو پەیدا بکات، خەزێنەی بەسەرا دائەبارێت؟ ئاخر ئەوە بەڕاستی بریندار کردنی شعوری خەڵکە، چۆن پارە پەیدا بکات، بچێت بیدزێت بۆ ئەوەی شوێنی نیشتەجێبوون پەیدا بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا ئەوانەی کەوا داوایان کردبوو ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێت، ئەگەر پەشیمان نابنەوە دەیخەمە دەنگەوە ئیقتراحتان کاك ئارام و کاك زانا و کاك رۆمیۆ داوا ئەکەن ئەو ماددەیە ئیلغا بکرێت کێی لەگەڵدایە با دەستی بڵند بکات؟ هەر سێ دەنگەکە بوو، کەواتە ئیلغا ناکرێت، ئێستا ماددەکە کە هاتووە پێش ئەوەی بیخوێننەوە جارێکی تر تەئکید ئەکەمەوە ئەوە بۆ عەدالەتە، لە زەرەری کرێچی نیە، وەکو هەندێك ئەندام وا تێگەشتووە، ئەو کرێچیەی بە عەقدە بەردەوامە تا پاش چوار ساڵەکەش ئێستاش هەر بەردەوامە، ئەوانەی کەوا عەقدیان نیە، کە پەنجا ساڵە لە خانوویەکدایە، کرێکەی مومکینە کە دە دینار بێت، ئەبێ فورسەت هەبێت بۆ خاوەن موڵکەکە کە ئەو موڵکە هەروا تەماشا ئەکات، پەنجا ساڵە هەر وایە، دوایش پاش چوار ساڵەکەی تریش ماددەی سێیەم چارەسەری کردووە نیسبەتێکی کەمی بۆ داناوە، ماددەکە بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە، کاك سعدالدین، ئەگەر نوقتەی نیزامی نەبێت پێت ئەبڕم.

بەڕێز ملا سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

موفتەرەحی کەمکردنەوەش هەبوو، من و د.رمضان و لێژنەی هاوبەش و کاك رۆمیو، کە ئەوەی بدرێتە تەصویت بۆ کەمکردنەوەی، موفتەرەحی کەمکردنەوەی مودەی ئەو چوار ساڵەش هەبوو.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئاخر ئەوە بە حەقیقەت تەناقوزە، لە لایەك دەڵێین:لابچێ و لە لایەك دەڵێین: كەمبكرێتەوە، سێ كەسیش داوای كردووە كە كەم بكرێتەوە، جا لەسەر مەبدەئی كەم كردنەوەكە كاكە چوار ساڵەكە بكرێتە دوو یان سێ، هەر مەوزوعی كەم كردنەوەكە دەخەمە دەنگەوە، كێ لەگەڵ ئەوەیە كەم بكرێتەوە دەستی بڵند بكاتەوە؟ فەرموو، كێ لەگەڵ ئەوەیە كەم نەكرێتەوە؟ زۆرینە دەڵێ كەم نەكرێتەوە، موقتەرەحەكەتان سەری نەگرت، قانونیەكان ئیعتیرازیان نەگرت، مانای وایە تەریقەی تەصویتەكە تەواو بوو، بیخوێنەوە تكایە، فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی دووەم: كار بە حوكمەكانی یاسای بە كرێدانی خانووبەرەی ژمارە (87)ی ساڵی 1979ی هەموار كراو كە لە هەرێمدا بەركارە، سەبارەت بەو خانووبەرانەی كە بۆ نیشتەجێبوون بەكرێ دراون، بەردەوام دەبێت بۆ ماوەی چوار ساڵ لە ڕۆژی بەیكاربوونی ئەم یاسایە، دوای بەسەر چوونی ئەم ماوەیە دەكەونە ژێر كاری حوكمەكانی یاسای شارستانی ژمارە (40)ی ساڵی 1951ی هەموار كراو.

بەڕێز كریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة الثانية: يستمر العمل بقانون ايجار العقار رقم (87)، لسنة 1979، المعدل و النافذ في الاقليم بالنسبة الى العقارات المؤجرة لاغراض السكنى لمدة اربع سنوات اعتباراً من تاريخ نفاذ هذا القانون، وتخضع بعد مضي المدة المذكورة لاحكام القانون المدني رقم (40) لسنة 1951 المعدل.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیە دەخەمە دەنگەوە، كێ لەگەڵێتی دەستی بڵند بكات تكایە؟ فەرموون كێ لەگەڵدا نیە؟ بە زۆرینەی دەنگ قبول كرا، فەرموون بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی سێیەم:

یەكەم: ئەو گرێبەستانەی بەكرێدانی خانووبەرە بۆ مەبەستی نیشتەجێبوون دوای بەركاربوونی ئەم یاسایە مۆر دەكرێن، دەكەونە ژێر كاری حوكمەكانی یاسای شارستانی ژمارە(40)ی ساڵی 1951ی هەموار كراو.

دووەم: گرێبەستەكانی ئەم یاسایە بۆ غەیری مەبەستی نیشتەجێبوون بەكرێ دراون، بەر لەبەركاربوونی ئەم یاسایە مۆر كراون بۆ ماوەی یەك ساڵ لە ڕۆژی كۆتایی هاتنی ماوەی گرێبەستەكەوە درێژ دەكرێتەوە و

لە پاش کۆتایی ئەم ماوەیە کرێیەکە دەکەوێتە ژێر کاری حوکمەکانی یاسای شارستانی ژمارە(40) ساڵی 1951ی هەموار کراو.

بەڕێز عبد الكريم ابو بكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثالثة:

1- تخضع عقود ايجار العقار التي تؤجر لغير اغراض السكن بعد نفاذ هذا القانون لاحكام القانون المدني رقم (40) لسنة 1951 المعدل.

2- تمتد عقود ايجار العقار المؤجرة لغير اغراض السكن المبرم قبل نفاذ هذا القانون لمدة سنة واحدة اعتباراً من تاريخ انتهاء العقد و تخضع لاحكام القانون المدني بعد انتهاء المدة المذكورة.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەس مولاحەزەی هەیە لەسەر ئەو قانونە؟ ئەگەر کەس مولاحەزەی نیە، شەرحەکەی ئەوەیە، ئەگەر جەنابی وەزیر یان کاک عەونی شەرحی بکەن، هەر چەندە من پێشتر خوێندیتمەوە.

بەڕێز سەرکیس ئاغا جان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە پەیوەندی بە دوکان و شوێنە تیجاریەکان هەیە، بەراستی بە هەمان شێوەی ماددەی دووەمە، بەلام لێرە مودەتەکە بۆ یەك ساڵ دانراوە بۆ دوکانەکان و شوێنە تیجاریەکان، لە دوای یەك ساڵ ئەوەش دەچێتە سەر قانونی رەقەم (40)ی مەدەنی، وەها تەعامولی لەگەڵ دەکرێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عەونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زیاتر تەوزیحی بکەم، جەنابی وەزیر تەوزیحی کرد، بەلام دوو فەقەرەمان داناوە، ئەو عەقدانەی کە ئێستا بەکرێ دەدرێ، ئەو موڵکانەو دوکانانە ئێستا پاش دەرچوونی ئەو قانونە بەکرێ دەدرێ ئەوانە ئۆتۆماتیکیەن خازیعی قانونی مەدەنی دەبن، بەلام ئەوانی پێش ئێستا بەکرێ دراون پاش ساڵێك خازیعی قانون دەبن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د.هالە فەرموو.

بەڕێز د.هالە سهیل وادی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پرسیارم هەیە لە جەنابی وەزیر، هەبوونی کۆمپانیاکان و رێکخراوی حکومی و نا حکومی، ئەوانە دەوریان نیە لە بەرزبوونەوەی نرخی عەقار و کرێی خانوو؟ مەفروزە بە رەئی من ئەوانە جیاواز

بكرێنەوە، لەناو مەناتیقی سەکەنی نەبێ، لەبەر ئەوەی لە هەر گەڕەکێك مەجموعەك خانوو هەیە کە نووسراوە تەنها بۆ کۆمپانیاکان و کرێیەکانی یەکجار زۆرە، بەرەئی من ئەوانە جێگای تایبەتیان هەبێ، لە دەرەوەی مەناتیقی سەکەنی ، لەبەر ئەوەی مونافەسەی هاوولاتی دەکەن، وایان کردووە ئەو کرێیە زیاد بێ، ئەوانەی شوقق و عیماراتیان هەبێ، بۆ نموونە ئێستا شوقق یەکجار زۆریان هەیە کە نەدرایتە کەس هەندەی بدرێتە کۆمپانیا و رێکخراوەکان، موشکیلەی سەکەن حەل دەبێ و کرێ بۆ خۆی دادەبەزێ، ئەگەر جەنابی وەزیر وەڵامم بداتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رەشاد فەرموو.

بەڕێز رشاد احمد ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەقەکە لە جێی خۆیەتی، بەڵام ماوەکە زۆر کەمە هەر وەکو جەنابی ئیشارەتی پێدا، موشکیلەی سەکەنی وتی بۆ عیلاج ئەجیر و مەئەجیر چاك دەبێتەوە ئەو ماوەیە، وا دەکەین ئەو ماوەیە بڕەك درێژ بێتەوە، کرێیەکە بکرێتە دوو ساڵ و بۆ ئەوەی خاوەن موڵکەکان و کرێچیەکان عیلاقەی خۆیان چاك بکەن و کێشەکە کۆتایی بە مەوزوعەکە بکرێ و ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك مەلا ئەنوەر فەرموو.

بەڕێز ملا انور محمد غفور:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵلا من لە پێش چاوم وازیح نیە، دەبێ ماددەکە باسی ئیجارە، لە ئیجاری دوکان و ئەوانە، ئێمە ئەزانین لە هەولێر مەسەلەن کابرایەك کرێچی بێ و ئێستاشی لەگەڵدا بێ خاوەن موڵکەکە سەرقفلانە وەردەگرێ لە دوکانەکەی یان پارەیەکی زۆر وەردەگرێ، ئەگەر بێت و باسەکە لەوە بێت لەو مودە زەمەنیە زیاد و کەم بکرێت، ساحێب موڵك ئەتوانێ شەخصەکە ئیشکالێکی بۆ دروست بکات، کرێچیەکە دەربکات و ئەتوانێ ئەیفرۆشێتەوە، یان هەندێ جار بووە دەری ئەکا بە بێ ئەوەی موقابلێکی بداتێ، جا وایە دوکانێکی چوار دەفتەر یان سێ دەفتەر حەسەب مەوقیع و شوێنەکە وەکو سەرقفلانە باس دەکرێ، نازانم چۆن حەل دەکرێ؟ و چ دەبێ؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك رمضان فەرموو.

بەڕێز د. رمضان عبد الرحمن محمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نەصە عەرەبیەکەی باش هاتووە، بەڵام ئەوەی لە بەشی یەکەمی کوردیەکەیدا هاتووە بەرای من غەڵەتە، ئەو گرێبەستانەی بەکرێدانی خانووبەرە بۆ مەبەستی نیشتەجێبوون نەهاتووە، ئەوە بۆ مەبەستی نیشتەجێبوون نیە،

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سوپاس، کوردیەکەی تەواو بکەن، کاک محمد صالح فەرموو.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هاوشان لەگەڵ باوەڕبوونمان بەوەی کە چالاکی بازرگانی هەنگاوی چاکی ناوە بەرەو پێش، رەغمی ئەوەی پێشتر لە لێدوانێکدا قسە و مولاحەزەم لەسەر چالاکیە بازرگانیەکان هەبوو، دیسان مانیع نیە بەڵام بۆ ماوەکە درێژ بکرێتەوە بۆ دوو ساڵ و زیاتر مەبدەئی عەدالەتی پێوە دیارە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک دلێر فەرموو.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش بەراستی تەئکید لە رەئیەکەی مام رەشاد و کاک محمد صالح دەکەم، ئەو مودەیە لە ساڵێك بکرێتە دوو ساڵ، لەبەر ئەوەی ماوەکە کەمە و ئیشکالاتی گەورە دروست دەکات بۆ کرێچی و ساحیب دوکانەکان و ساحیب موڵکەکان، با مودەیەکی تەفاوز هەبێ لە بەینیان، من پێم وایە ئەتوانن رێك بکەون لە بەینی خۆیان و شتێك دروست بکەن، چونکە هەیە عەقدیان دروست کردیە دوو ساڵە و سەر قفلانەی 5 یان 6 دەفتەریان داوە، ئێستا بە پێی ئەو قانونە یەکسەر تەحویل دەبێ بۆ قانونی مەدەنی و ماوەی ساڵێکی تر دەری دەکات، بۆیە با جارێ مفاوەزات باشترە درێژ بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر قسەیەکتان نیە، جەنابی وەزیر فەرموو.

بەڕێز سەرکیس ئاغا جان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پرسیارێك کرا بە نیسبەت مەکاتب و شەریکات کە خانووەکان بەکرێ دەگرن، ئەگەر سەیری ئەم یاساشە بکەن لە ماددەی چوارەمدا، 8% کرێمان داناوە بۆ ئەو حالەتانە، هەر چەندە کەم بێت، یەعنی کرێیەکەی بەرز کراوەتەوە، بۆ ئەوەی تەئسیری لێ نەکات، بە نیسبەت ماوەکە، ئێمە کە موناقەشەمان دەکرد، دوو

رامان هەبوو، دوو ساڵ بەیەك ساڵ، ئەوەمان بۆ ئێـرە تـەئجیل کـرد کـە بـزانین چۆن بریـار دەدەن، ڕەنگـە منیش لەگەڵ دوو ساڵەکە بم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەجومەن:

ئەوانەی داوای قسەیان کرد بوو تەواو، تەنها نوقتەی خیلاف ئەوەیە کە یەك ساڵەکەیە، سێ ئەندامی پەرلەمان داوایان کرد کە ساڵەکە کەمە، فرسەت بدرێت، جەنابی وەزیریش هەر پێی وایە ئەو مودەیە ببێتە دوو ساڵ، ئەو موفتەرەحەی کە داوای کردووە، عەقدی ئیجار لە نێوان کرێچی و بەینی خاوەن موڵك، ئەگەر بۆ تیجاری بێت، موقتەرەحی لیژنەکە ساڵێکە، موقتەرەحی 4 ئەندامی پەرلەمان لەگەڵ پشتگیری وەزیر دوو ساڵە، کێ لەگەڵ ئەوەیە ببێتە دوو ساڵ دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، بە زۆرینەی دەنگ بوو بە دوو ساڵ، ماددەکە بخوێنەوە کاك کریم بۆ ئەوەی هەمووی بخەینە دەنگدان.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی سێیەم:

یەکەم/ئەو گرێبەستانەی بەکرێدانی خانووبەرە بۆمەبەستی نیشتەجێیوون، دوای بەرکاربوونی ئەم یاسایە، مۆردەکرێن دەکەونە ژێرکاری حوکمەکانی یاسای شارستانی ژمارە (40)ی ساڵی 1951ی هەموارکراو.

دووەم/گرێبەستەکانی ئەو خانووبەرەی کە بۆ غەیری مەبەستی نیشتەجێ بەکرێ دراون و بەر لە بەرکاربوونی ئەم یاسایە مۆرکراون، بۆ ماوەی دوو ساڵ لە ڕۆژی کۆتایی هاتنی ماوەی گرێبەستەکەوە درێژ دەکرێتەوە و، پاش کۆتایی ئەو ماوەیەش ، کرێیەکەی دەکەوێتە ژێر کاری حوکمەکانی یاسای شارستانی ژمارە (40)ی ساڵی 1951 ی هەموارکراو.

بەڕێز سەرۆکی ئەجومەن:

مامۆستا کاکە فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادە 3:

اولاً: تخضع عقود ایجار العقار التي تؤجر لغیر أغراض السكن بعد نفاذ هذا القانون لأحكام القانون المدني رقم 40 لسنة 1951 المعدل .

ثانیاً: تمتد عقود ایجار العقار المؤجر لغیر أغراض السكن المبرم قبل نفاذ هذا القانون لمدة سنتین اعتباراً من تأریخ أنتهاء مدة العقد وتخضع في ایجاره لأحكام القانون المدني بعد انتهاء المدة المذكورة.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیەش بەو گۆڕانکاریەی کە کرا ، بە زۆرینەی دەنگ قەبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر تکایە، کاك کریم فەرموو.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی 4:

حوكمەكانی بڕگەی 1 (ا) و(ب) و (ج) لە ماددەی (چوارەم) ی یاسای بەكرێدانی خانووبەرە ، لەهەرێمی كوردستان ـ عیراقدا لەكار دەخرێن و، ئەمانەی خوارەوە جێیان دەگرنەوە:

یەكەم/ نابێ سالانەی ئەو خانووبەرانەی حوكمەكانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە، لەو گرێبەستانەی كەدوای بەركاربوونی ئەم یاسایە مۆردەكرێن، لەم رێژانەی خوارەوە زێتربن:

1/ (4٪) چوار لەسەدی بەهای گشتی ئەو خانووبەرە یان ئەو شوقفانەی بۆ نیشتەنی ئامادەكراون و بۆ ئەم مەبەستەش بەكرێ دەدرێن.

2/ (6٪) شەش لەسەدی بەهای گشتی ئەو خانوبەرە یان ئەو شوقفانەی كە ژوور،ژوور، بۆنیشتەنی بەكرێ دەدرێن.

3/ (8٪) هەشت لەسەدی بەهای گشتی ئەو خانووبەرە یان ئەو شوقفانەی كە بۆ مەبەستی غەیری نیشتەنی بەكرێ دەدرێن.

دووەم/ كرێی سالانەی ئەو خانووبەرانەی كەحوكمەكانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە، لەو گرێبەستانەی پێش بەركاربوونی ئەم یاسایە مۆركراون، بەپێی ڕێژەكانی بڕگەی (یەكەم)ی سەرەوە هەموار دەكرێت.

سێیەم/ مەبەست لەبەهای گشتی خانووبەرە لەم یاسایەدا كۆی بەهای زەویەكەو بینایەكەیە لەوكاتەدا كە دەسەلاتی دارایی بۆ جێبەجێكردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە دەیخەملێنێ.

بەڕێز سەرۆكی ئەجومەن:

مامۆستا كاكە فەرموو.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

الماده 4: يوقف العمل بإحكام الفقرة 1 (ا) و(ب) و (ج) من المادة (الرابعة) من قانون ايجار العقار في أقليم كوردستان ـ العراق ويحل محلها مايلي:ـ

أولاً: لاتزيد الأجرة السنوية للعقارات المشمولة بأحكام هذا القانون في العقود التي تبرم بعد العمل به على النسب التالية :

1ـ ﴿4٪﴾ أربع من المائة من القيمة الكلية في العقارات او الشقق المعدة للسكنى المؤجرة لهذا الغرض.

2ـ ﴿ 6٪﴾ ست من المائة من القيمة الكلية في العقارات أو الشقق المؤجرة على شكل غرف للسكنى.

3- 8٪ من القيمة الكلية في العقارات أو الشقق المؤجرة لغير اغراض السكنى.

ثانياً: تعدل الاجرة السنوية للعقارات المشمولة بأحكام هذا القانون في العقود المبرمة قبل العمل بـه الى النسب الواردة في الفقرة (أولاً) اعلاه.

ثالثاً: يقصد بالقيمة الكلية للعقار لأغراض هذا القانون، مجموع قيمة الارض والبناء وقت التقدير الذي تجريه السلطة المالية تنفيذاً لأحكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیە ماددەیەكی گرنگە، زۆریش بە دیقەت دیراسەت كراوە، ئەگەر موداخەلەتان هەبێت ئومێد دەكەم بە دیراسەتەوە موداخەلەی بكەن، پێش ئەوەی ئێوە قسە بكەن كاك عونی شەرحەكی هەیە فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

غەڵەتێكی مەتبەعی لە بیدایەتی ماددەكە هەیە، كە دەڵێت (یوقف العمل بإحكام الفقرة 1 (ا) و(ب) و (ج) من المادة (الرابعة) ئەوە ماددەی 4 دەگرێتەوە بە تەواوی، چونكە مولاحەزەی قانونی عیراقی بكەین، سێ فەقەرەیە، لێرە كە ئیشارەتمان داوە بە (ا) و (ب) و (ج) دیارە ئیقتیباس كراوە لە كۆمپیوتەر، لێرە سیغەكەی وای لێ دێت (یوقف العمل بإحكام المادة (الرابعة) من قانون ایجار العقار في أقليم كوردستان ـ العراق و يحل محلها مايلي: ....)، مەبەستیش لەو ماددەیە ئەوەیە لە پرۆژەی حكومەت دا هاتبوو كە ئیتیفاقمان كرد لەگەڵ جەنابی وەزیر نسبەكان كەم بێتەوە، 4٪ بێت بە نیسبەت ئەو شوێنانەی كە بە كرێ دەدرێن بۆ نیشتەجێ بوون، 6٪ بۆ ئەو شوێنانەیە كە زۆر بە كرێ دروان، 8٪ بۆ مەحەلاتی تیجاری، واتە نسبەكان هەمووی كەم بووەتەوە، جگە لە هی تیجاری هەر وەكو خۆی ماوەتەوە، بە نیسبەت ئەو عەقدانەی كە پێش دەرچوونی ئەو قانونە نسبەكان تەعدیل دەكرێت وەكو لە خاڵی دووەم دا روونمان كردووەتەوە، (تعدل الاجرة السنوية للعقارات المشمولة بأحكام هذا القانون في العقود المبرمة قبل العمل به الى النسب الواردة في الفقرة (أولاً) اعلاه)، واتە عەدالەتەك لە مەوزوع دا پەیدا دەبێت، ئەو موڵكانەی كە ئێستا بەكرێ دەدرێن پاش دەرچوونی قانونەكە كرێیان زیاد نابێت، كەم دەبێتەوە، بەڵام كرێی كۆن هەیە، كە قەدیم بە كرێی داوە ئێستا بە گوێرەی ئەو قانونە ئەو موعادەلەی لەسەر تەتبیق دەكرێت، یەعنی كرێكان زیاد دەبێت بە نیسبەت حالاتی كەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

گوڵناز خان فەرموو.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پشتگیری لە رای لیژنەی هاوبەش دەكەم، بەڵام لێرە پێشنیاری خاڵێكی تر دەكەم، ئێستا لە واقعی كوردستان دا نەبوونی متمانەیە لە نێوان كرێچی و خاوەن موڵك، خاوەن موڵك خانوویەكی زۆری هەیە بە چۆڵی و زەویەكی زۆریش هەیە شوێنی نیشتەجێ بوونە، خاوەن موڵك دایناوە و نایكات بە خانوو،

دەمەوێت پێشنیار بکەین کە زەمانەتێك هەیە بۆ پارێزگاری خاوەن موڵك، چۆن ئێستا زەمانەتێك هەیە بۆ کرێچی کە ڕێژەیەك دابندرێت، بۆ نموونە سیانە لە ماوەی 6 مانگ دا، یان 4 مانگ دا خاوەن موڵك بتوانێت سیانەیەکی بینایەکەی بکات، کە بەرەو وێران چوون نەچێت، بە داخەوە زۆر حاڵەت هەبووە کە کرێچی زەرەرێکی گەورە دەگەیەنێت بە خاوەن موڵك، خاوەن موڵکیش لەو سەرەوە دەچێت تۆڵەکەی خۆی بەزیاد کردنی کرێیەکە لەسەر کرێچی دادەنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دیلمان فەرموو.

بەڕێز محمد احمد صالح :

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەبەر ئەوەی عەقارات رەئس مالێکی سابتە، لەبەر ئەوە جیاوازی هەیە لەگەڵ موتەحەریکە، هەتا نەسەبیش دەبێت ئەو جیاوازیەی هەبێت، مەبەستم (قیمة الارض والبناء وقت التقدیر) ئەوە لێرە نیسبەکەی دەبێت کەمتر بێت، بە قەناعەتی من کە وەختی تەشید دەکات، سعری زەوی ڕەنگە کامل بێت و بیخەیتە ئیجار لە سعری زەویەکە زیاد دەبێت،سعری کولفەی مەواد زیاد دەبێت، ئەو پارە ئەساسەن خستیە رەئس مالەکی سابت، بۆ بینایەی شوقە یان وەحدەیەکی سەکەنی لە ئەسنای ئیجار خۆی قیمەتەکەی زیاتر دەبێت، ئەوە ئیزافە دەبێت لەسەر موئەجرەکە، لەبەر ئەوە من لە گەڵ ئەوەم نسبەکان کەمتر بێت، بە تایبەتی تا ئەو فەترەیەی کە حکومەت دەتوانێت مەشاریعی خۆی ئینجاز بکات، چوارەکە ببێتە سێ و شەشەکە ببێتە پێنج، چونکە ئەو نیسبانە هەمووی زیادن رابتێکی تەردی لەگەڵ یەکیان هەیە، کە سعری دوکان زیاد دەبێت، عەمەلیەن بازاڕ بەرزدەبێتەوە، عەمەلیەن مستەوای مەعیشی کەم دەبێت، چونکی زۆرینەی خەڵکی کوردستان فەقیرن، ئەگەر هیچ نەبێت فەرمانبەرە، نسبەی پارەکەی لەگەڵ ئەوەی دەیکاتە مەسروف تەقریبەن خەلەلەك دروست دەکات، لەبەر ئەوە من لەگەڵ کەمکردنەوەی نسبەکانم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عادل فەرموو.

بەڕێز عادل محمد امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من مولاحەزەیەکم هەبوو، بەڵام کاك عونی جوابی دایەوە پێش ئەوەی من بیڵێم، سەبارەت بە ڕێژەکانیش من پێم وایە ڕێژەکان زۆرن، ئەگەر تەقدیری بکەین خانوویەك بۆ 20 ـ 25 ساڵ بە کرێ بدرێت، یەعنی ئەو ڕێژەیەی کە لێرە هەیە تەقدیری بکەی لە ماوەی 20 ساڵ دا پارەی خانووەکە بە کرێیەکە وەردەگرێت، جا بۆیە من پێشنیار دەکەم ڕێژەی 4٪ ەکە ئەگەر 3٪ بێت گونجاو ترە، خۆی لوبی قانونەکان وناوەرۆکی قانونەکە ئێرەیە، لێرەیە خەڵك موشکیلەی هەیە و ناعەدالەتیەکەش لێرەیە کە خاوەنی موڵك

کرێ زۆر وەردەگرێت، لە ماددەی 3 کە ئەوە بوو کرێچیەکە موشکیلە بوو بۆ بۆ خاوەن خانووەکە، بۆیە من پێم باشە ئەو ڕێژەیە بکرێتە 3 لە برگەی 1، هەروەها هی برگەی 2 بکرێتە 5، تەقریبەن گونجاو دەبێت و بۆ ماوەی 20 ساڵێك دەکاتە پارەی خانووەکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە کە پێشتر لە قانونی ئیجاری عەقار ئەو یاسایە هەبووە، بەڵام بە ڕێژەی 5٪ و 7٪، بەڵام کاری پێ نەکراوە لە کوردستان، حکومەت بەدواداچوونی نەبووە، هاووڵاتیانیش ئەو تواناو ئاستەیان نەبووە بۆ ئەوەی بەرگری لە خۆیان بکەن، ئێستاش ئێمە یەك دەنگین کە ئەزمەیەکی سەکەنمان هەیە، بۆ ئاسان کردنی ئەو مەسەلەیە چاکسازی لە سەکەن دا یاساشمان دەرکردووە، یاسای دابین کردنی نیشتەجێ بوون، پێمان وایە بەو ئاسانیە جێ بەجێ ناکرێت، یەعنی بە چاو ڕۆشنی با قسە بکەین، لەسەر سولفەی عەقار 6 مانگ لە 2008 تێ پەڕیوە، جا بە پرسیارێك ڕوو دەکەمە جەنابی وەزیر، بۆ ئالیەتی تەنفیز بۆ ئەم ئاسانکاریە بۆ کرێچی کە ناتوانێت و فریا ناکەوێت شوقەی بە دەست ناکەوێت، یەعنی بۆ تەنفیز کردنی ئەو یاسایە و بۆ ئاسانکردنی کرێچیەتی کە چ بەرنامەیەکیان هەیە بۆ ئەزمەی سەکەن؟ لە خیلالی ئەو چوار ساڵە کەم بکەنەوە پێش ئەوەی بگەڕێینەوە سەر قانونی مەدەنی، پاشان بنەمایەکی گشتی یە دەبێت قانون تەفسیری هاووڵاتیان، ئومێد دەکەم حکومەت هەنگاوی جدی بنێت و چ ئالیەتێکی نزیك خایەنیشیان هەیە بۆ چارەسەر کردنی ئەو ئەزمەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەگەر هەڵەم نەکردبێت لە حیساباتەکانی خۆم دا، ئەگەر عەقارێك 100 هەزار دۆلار تەقدیر بکرێت، لە 4٪ ی دەکاتە 40 وەرەقە ساڵانە، تەقسیمی 12 ی بکە، 333 دۆلار دەکات بۆ هەر مانگێك، ئەگەر بە ئەرك نەبێت پێم بڵێن دەخلی فەردی کورد لە کوردستان دا چەندە؟ تاوەکو ئەو ڕێژەیە بدات و ئەو موعەدەلە بدات، کێ دەتوانێ ئەو موعەدەلە بدات؟، یەعنی ئەگەر بڵێی 350 دۆلار بە پێی ئەمە بێت کەس ناتوانێت خانوو بگرێت بە کرێ، یەعنی من لەوە نازانم ئەوە بۆ جەنابتان بە جێ دەهێڵم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سۆزان خان ئەوە خۆ بۆ هەموو ولاَتان نیە، ئەوە ژمارەیەکە، دووەمین لە ئەوەندە کەمتر نەبێت، من یەك شت دەڵێم بۆ ئەوەی موناقەشەکە هین نەبێت، ئەگەر ئیجازەم بدەن، یەکێك پارەی هەیە، دەچێت خانوویەك دروست دەکات و خۆشی خانوویەکی هەیە، دەیەوێت مەوردێکی هەبێت لەو خانووە، پارەیەك ئەگەر بچێت بە تیجارەتێکی عەشوائیی بیکات، ڕەنگە قازانجی لێوە بکات، بەڵام ئەو 4٪ بە مانایەکی تر بە 25 ساڵ ئەوجا پارەکەی بۆ دەگەڕێتەوە، ئەو جانبەش حیسابی بۆ بکەن، ئەو 100 هەزارەی سەرفی کردووە، بەو 4٪ ، 25 ساڵ دەبێت ڕاوەستێت و کرێیەکان ساڵ بە ساڵ وەربگرێت تا دەبێتە 100 هەزارەکە، لەبەر ئەوە ئەوەش حیساب بکەن، هاتووەو ماندوو بووە، بەڵێ قازانج دەکات ناتوانی ئەوە نەڵێی، بەڵام بەو پێوەرەی جەنابت دەیڵێی، بەو پێوەرە ناتوانی قانون دابنێی، ژمارەیك خەڵك هەیە کەم دەرامەتە کە ئێمە قانونێکمان دانا بۆ نیشتەجێ بوون، بۆ ئەوان بوو، پێرێ حکومەت بە ئێمەی گوت 100 ملیۆنی تەرخان کردووە بۆ دروست کردنی خانوو بۆ خەڵکی هەژار، هەر بۆ ئەوان بوو، خۆ ناکرێت بڵێی ئەی دەوڵەمەندەکان، هەر قانونێك بۆ عەدالەتە وەکو عەرزم کردن، پێوەرێکە دەبێت لەسەری بڕۆین، بۆ ئەوەی ڕێگایەکمان هەبێت بۆ تەعامل کردن بە شێوەیەکی گشتی نەك بە شێوەیەکی تایبەتی، ئەگەرنا تۆ بە پەرۆشی، ئێمەش وەکو جەنابت بە پەرۆشەوەین، گلەیی لە خۆمان دەکەین، ئەگەر ببینین کەسێك کەم دەرامەت بێت و نەتوانێ جێگای نیشتەجێ بوونی هەبێت، بەڵام دەبێت بە بەرنامەیەکی فراوان موعالەجەی ئەوە بکەین، کاك سعدالدین فەرموو.

بەڕێز ملا سعدالدین عبداللە مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێم وایە ئەو 4٪ زۆر باشە، لە قانونی عیراقیە کۆنەکە 5٪، ئەگەر ئەو حیسابەی بکەی ئێستا خانوویەك بە 10 دەفتەر دۆلار، بە 12 دەفتەر قیمەی عەقاری کولی بۆ دابنێی بۆ بینایەکەو زەویەکەی، ئێستا بە 600 دۆلار ناتداتێ بە ئیجار تێیدا دابنیشی، ئەو مستەوایە دێنیە خوارێ لە 600 دۆلار بۆ 700 دۆلار بۆ 333 دۆلار، مانای وایە تۆ ئیشێکی زۆر باشت کردووە، یەعنی ئەو قانونە موعالەجەیەکی باشی تێدا کراوە، شەرت نیە هەموو ساحێب دەخلێکی مەحدود بچێ لە دوای خانوویەکی وا بگەڕێت کە سعری خانووەکەی 10 دەفتەر یان 12 دەفتەر بێت، ئەغلەبی ئەو مەحەلانەی کە مستەوای دەخلیان مەحدودە 4 دەفتەر و 5 دەفتەرە، ئەگەر حیسابی 4٪ یشی بۆ بکەی زۆر کەمترە لەو 333 دۆلارەی، خاڵێکی ترم پرسیارێکم لە جەنابی وەزیر هەیە، ئایا ئەو لیژنە تەخمینیە چ ئالیەتەك بەکاردەهێنێ بۆ ئەو تەقدیرەی؟ لەگەڵ ڕێزم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پێم وایە قانون تەحدیدی ئالیەتەکەی کردووە، کاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

خاڵی 3 لەو ماددەیە (8٪ من القيمة الكلية للعقار او الشقق المؤجرة للاغراض السكنية) موخالفەیەکی وازحی هەیە لەگەڵ ماددەی 3 ، کە دەڵێت دەکەوێتە ژێر ئەحکامەکانی قانونی مەدەنی، ئەحکامی قانونی مەدەنی نابێتە تەحدید بۆ 8 ساڵ یان بە کەیفی خۆی، 10 ساڵ بێت یان 15 ساڵ بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک حمە رشید فەرموو.

بەڕێز رشید کریم رشید:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش لەگەڵ ئەو رەئیانەم کە رێژەی 4٪ ەکە زۆرە، کەم بکرێتەوە بۆ 3٪، لەبەر ئەوەی نیسبەتی 80٪ ی کرێچیەکان فەرمانبەرن یان پێشمەرگەن یان پۆلیسن، یەعنی نیسبەتەکە کەمە، راتبەکە لە چاو کرێیەکە هینێکی زۆری دەوێت، خاڵێکی تر حەز دەکەم جیاوازیەك دروست بێت هەر موتەحەرك بێت باشترە ، جیاوازیەك دروست بێت لە نێوان ئەوەی لە چەقی شارەو لە گەڵ ئەو عەقارەی لە دەرەوەی شارە، ئەو نیسبەتە هەر وەکو یەك تەماشایان دەکات، چونکە ئەوەی چەقی شارەکە قیمەتی زۆرترەو تەکلیفی زۆر تر تێچووە، وەك ئەوەی لە ئەترافی شارەکەیە، وەکو یەك تەماشا کردنیان ڕەنگە باش نەبێت، قیمەتی عەقار زەویەکە تەحیدی ئەوە بکات، ئەگەر موتەحەرك بێت لە نێوان 2 و 4 بێت ڕەنگە ئاسانتر مەعامەلەی لەگەڵ بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک شوقی فەرموو.

بەڕێز شوقی حسین ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ ئەوەم کە رێژەکان کەم بکرێتەوە، بۆ ئەوەی کە بمانەوێت ئاستی بژێوی خەڵك باش بکەین، کە بە داخەوە لە لای ئێمە و لە عیراقیش ئەو ئاراستەیە گیراوەتە بەر کە راتب زیاد بکەین، یەعنی هێشتا راتب زیاد نەبووە بازاڕ گرانیەکی گەورەی بە خۆیەوە بینیوە، ئەگەر ئێمە دەمانەوێت ئاستی بژێوی ژیانی خەڵك باش بکەین پێویستە ئەو شتانە کەم بکەینەوە، باج و خەراج کەم بکەینەوە، نەك بێین زیادی بکەین، بۆیە لەگەڵ کەم کردنەوەیمە، رێژەکەش 4٪ بکرێتە 3٪، هەروەها 6٪ بکرێتە 5٪، هەروەها 8٪ بکرێتە 6٪، چونکە هەروەك ئەو برادەرانەی کە بە بێ ئەوەی مەبەستم تەعلیق بێت، ئەو حیسابەی کە سۆزان خان کردی فعلەن 3 وەرەقەو هەندێك دەکات، کە خانوویەك 10 دەفتەر دۆلار بکات، ئەو برادەرانەی کە دیفاع لەوە دەکەن حیسابی ئەوەیان نەکردووە، فەرمانبەرێك 400 هەزار دینار، باشترین فەرمانبەر لەوانەیە 500 هەزار دینار وەربگرێت، لەوە زیاتر وەرناگرێت، ئەی چی بخوات؟ ئەوەی کە

دوكانداره كه كرێی خانووەكە زیاد دەكرێت لەسەر حیسابی كێ؟ دەچی لێی دەكڕی كیلۆیەك خەیارم بدەیە، ئەوە بۆ 1500 یان بە 2000 د، دەڵی وەڵڵا كرێی سەیارە گرانە، لەبەر ئەوەی بەنزین گرانە، ئەگەر ئێمەش كرێی دوكانەكان ئاوا ئیزافەی بكەین، ئەوە هەمووی لە گیرفانی هاووڵاتی دەری دەهێنیەوە، ئەگەر دەمانەوێت ئاستی بژێوی ژیانی خەڵك باش بكەین، پێویستە تەركیز بكەینە سەر ئەو شتانەو كەمی بكەینەوە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دیارە بۆچوونەكانتان عیلاقەی بە رۆشنبیری و باكگراوندی هەیە، كاك دلێر فەرموو.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بە تەئكید پەیوەندی هەیە بە باكگراوندی فكریمانەوە، بە تێڕوانینمان بۆ چارەسەری كێشەكان، هەڵبەتە منیش لەگەڵ ئەو رەئیانەم كە برادەران باسیان كرد، ئەو نیسبەیە بەڕاستی زۆرە، بە قەناعەتی من 4٪ بكرێت بە 3٪ و 6٪ بكرێت بە 4٪ و 8٪ بكرێت بە 6٪، من 8٪ ەكە خۆم بۆ خۆم ئەگەر بە نیەت بێت لەگەڵ نیم، بۆ ئەوەی كە تەئسیر نەكاتە سەر كرێی خانووی سەكەنی باشترە ئەویش كەم بكرێتەوە، چونكە مەكاتب و منەزەماتی ئەوەی كە د. هالە تەرحی كرد، یەكێكە لەو سەبەبانەی ئەگەر ئەو خانووانە كرێیەكانیان بەرز بێت، تەئسیر لە ئەوانی تریش دەكات، بۆیە بەڕاستی ئەو نیسبانە ئەگەر بێتە خوارەوە باشترە، لەم قۆناغەش دا خزمەت بە زۆرینەی خەڵك دەكات، من نامەوێت بچمە سەر تەفاسیلی ئەوەی كە دەخلی فەرد چەندە، بەڵام ئێمە ئەگەر ئیقتیسادیەن سەیری ئەو مەوزوعە بكەین، ربحی سەریع و ربحی بەتیئمان هەیە، مەفهومی تیجارە لە عەمەلیەی ئیقتسادی ئەگەر سەیری بكەین بەو مەفهومە، حەق نیە وا بیربكەینەوە ئێمە بزانین هەموو مەشروعێكی سەریع، دەكرێت هەموو كەسێك و هەموو تاجیرێك لە خیلالی ماوەیەكی كەم دەست كەوتێكی باشی هەبێت، بەڵام كاتێك سەرمایەدارێك بڕیار دەدات لە ماوەیەكی دوورو درێژ دا ربحێكی مسۆگەری بەتیئی هەبێت بۆ مودەیەكی زەمەنی دیاری كراو، بۆ نموونە خانوویەكی 10 دەفتەری كە بە حدودی 25 ساڵ دەسكەوتەكەی بێتەوە دەستی، پێم وایە ئەوە دەسكەوتێكی سابتەو زەرەریشی نەكردووە و بە مروری زەمەنیش دەسكەوتەكەی زیاد دەكات.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس كاك دلێر، بەڵام وەكو مولاحەزەیەك ئەوەڵی جوملەكە دەڵێت 4٪ زیاتر نەبێت، خاڵێكی تر ئەگەر بگەڕێیەوە سەر قانونی ئیجاری 1979 ، 5٪ ی داناوە، ئێمە ئەوەمان كەم كردووەتەوە، عەینی شەرحە دەڵێت 5٪ كەمتر نەبێت، ئێمە دەڵێین 4٪ كەمتر نەبێت، یەعنی نوقتەیەكیش كەمترە لە ئەوانی تر، كاك عمر فەرموو،

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

هەروەکو ئێستا جەنابت ئیشارەتت پێی دا، من ویستم ئەو قسەیەی جەنابت بکەم، لە قانونی ئیجاری عەقاری کۆن دا ئەو نیسبەتە تا 7٪ دەڕۆیشت، کە لیجانی زەریبەی عەقار دەردەچوون تەقدیری قیمەتیان دەکرد هەتا 7٪ یش جائیز بوو بڕوات، بەڵام ئێمە ئەگەر بێین سەیری ئەوەڵی ماددەکە بکەین کە دەڵێت (لاتزید اجرە) یەعنی جائیزە موشەریع حەقی داوە کە کەمتر بێت لە 4٪ ەکە، یەعنی دەست خۆشی لە برادەرانی لیژنەی یاسایی دەکەم کە ئەو نیسبەتەیان داناوە، ئەوەیان باش ڕەچاو کردووە، بەڵام بۆچی؟ لە قانونی ئیجاری عەقاری کۆن دا قیمەی کولی عەقار کەم بوو، بەڵام نیسبەتی کرێیەکە زیاد کرابوو، ئێستا بە عەکس بووەتەوە قیمەی کولی عەقار زیادەو نیسبەتی ئیجارەکە کەم کراوەتەوە، بیما مەعنا ئەوە لە ساڵحی کرێچیەکەیە، جائیزە کە 4٪ زیاتر نەبێت، بەڵام جائیزە بە 4٪ کەمتر بێت و بێتە خوارێ، ئەمە لە لایەك، لە لایەکی ترەوە ئێمە ئەگەر ئەوە زۆر بێنینە خوارەوە، من ناڵێم با زەریبە بۆ حکومەت کۆبکەینەوە، تەبیعی ئەو نیسبەتانە کە تەقدیر دەکرێت لە لای لیجانی زەریبەی عەقار، ئەو عەقدانە لە زەریبەی عەقار تەسبیت دەکرێت، بەو واقعەش زەریبە لە ساحێب موڵك دەسێندرێت، لە لایەکی ترەوە ئێمە لە ماددەی پێشوو دا ساحێب موڵکمان تەقید کردووە بۆ چوار ساڵی دیکە ئینجا بتوانێت جێ بەجێی بکات، لە فەقەرە 2 ی ئەم ماددەیە لە بەشی دووەم دا باس لەوە دەکەین کە دیسانەوە ئەو عەقدانەی کە موئەجیر کردوویەتی وەختی خۆی بێین کرێیەکەشی بۆ دابەزێنین ئەم نیسبەتانەی ئێرە، ئەمە بەڕاستی ناعەدالەتیەك دێنێتە دی بەرامبەر بە ساحێب موڵك، دەبێتە هۆی کێشە نانەوەیەکی گەورە لە بەینی ساحێب موڵك و کرێچی دا، ئەگەر بێینە سەر نیسبەتی 8٪ ی دوکانەوە، بۆ ئەغرازی تیجاری بەکاردەهێنێت، دوکان هەیە ئەو قفلەی کە دەدرێت کە بە تەسمیمە قانونیەکەی خلو رجلی پێ دەڵێن، ئەسڵەن غەیرە قانونیە، جائیز نیە وموخالەفەی قانونە، دەچێتە 10 دەفتەرو 15 دەفتەر، کابرا دەیدات و هەوای ناو دوکانەکە دەکاتە سەرقفڵی، بۆچی نیسبەتی کرێیەکەی 8٪ زیادەیە بۆ ساحێب موڵکەکە، بەڵام لە کاتێك دا کرێچیەکەی تر کە دووکانەکەی تەنازول دەکات و دەیفرۆشێت، 10 دەفتەر با زیاد بێت بۆ نموونە، بە رەئی من ئەگەر ئەوە بکرێتە نیسبەتی 8٪ دابندرێت، لە سەر تەئسیر لە دانی سەرقفڵی دەکات، بە پێچەوانەوە کرێچیەکە سوودمەند دەبێت، ئیتر نایەت پارەیەکی تازە بدات بۆ ئەوەی بچێتە ناو دوکانەکەوە، بە کرێیەکی مەعقول دەچێتە ناو دوکانەکەوە و کاسبیشی تێدا دەکات، بە رەئی من ئەگەر بێینەوە سەر باسی دووەمی (تعدل اجرة......... باحکام هدا القانون فی العقود المبرمة قبل العمل)، داوا دەکەم لیژنەی یاسایی بیر لەوە بکەنەوە کە (العقد شریعە المتعاقدین) بووە، عەقد دەچێتە بابی نیزامی عام، ئێمە ئەگەر ئەوە هەڵوەشێنینەوە، یەعنی تەئسیر لە سەر نیزامی عام دەکات و ئەو عیلاقەی عەقدیە دەکەین لەسەر نیزامی عام و موئەجیروموستەئجیر ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تەنیا مولاحەزەیەك کە هەیە، هەندێکیان پێیان وایە نیسبەتەکە کەم بکرێتەوە بۆ 3٪، لیژنەی هاوبەش پێیان وایە لە 5٪ بووە کردوومانە بە 4٪، کاك دلێر قسەت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئەو نیسبەتانە پێم وابێ زۆر دیراسەتی لەسەر کراوە، جا ئەونیسبەتە داندراوە، ڕاستە ئێمە ئەگەر ئاوا بە موجەرەدی لە داهاتی تاکە کەسەوە تەماشای بکەین، بەڵام حەقیقەتێکی تریش هەیە ئەگەر ئێمە تەماشای بکەین، ئەو نیسبەتانە زۆر زۆر کەمترە لە نیسبەتی فائیدە کە هەیە، کەواتە کەسێك ئەگەر خاوەن سەرمایە بێت یان خاوەنی 10 دەفتەر بێت، لە مەسڵەحەتی نیە ئەو 10 دەفتەرە لە خانوویەك دا بمرێنێ و بەو نیسبەتە ئیستیفادەی لێ بکات و کرێی لێ وەربگرێت، بۆیە ئەگەر لەو نیسبەتە کەمتر بێت، ئەو کاتە هیچ حەوافزێك نامێنێت بۆ ئەوەی خەڵك لە بواری خانووبەرە ئیستیسماراتی خۆی بکات، یەکێك لە هەدەفەکانی ئەمە، جگە لە دروست کردنی جۆرە عەدالەتێکی نیسبی، لە حەقیقەت دا ئەوەیە کە ئێمە شان بەشانی ئەو یاسانەی کە دەرچووە بە تایبەتی یاسای وەبەرهێنان و ئەو یاسایانەی تر کە دەری دەکەین، هەوڵ بدەین لایەنێك یاخود بەشێك لە کێشەکانی نیشتەجێ بوون چارەسەر بکەین، بۆیە دابەزاندنی ئەمە کارێکی سیلبی دەکاتە سەر سەرجەم ئەو هەنگاوانەی کە پێشتر ناومانە، جۆرە خەلەلێك لە مەجالی ئیستسمارات دروست دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا ئەو سێ برادەرەی کە گوتیان ببێتە 3٪ ئەگەر موسیرن لەسەر رەئیەکانی خۆیان دەیخەمە دەنگدانەوە، باشە، موقتەرەحەك هەیە لە لایەن کاك دلێر و کاك شوقی و دوو برادەری تر، کە 4٪ ەکە زۆرە با ببێتە 3٪، کێ لەگەڵ ئەوەیە با دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، بە زۆرینە رەفزی ئەو موقتەرەحە کراو قەبوڵ نەکرا، کاك کریم فەرموو بۆ ماددەی 4 بیخوێنەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دلێر نوقتەی نیزامی هەیە فەرمووو.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەبێت هەردوو نیسبەتەکەی تریش بخرێتە دەنگدانەوە، تۆ تەنها 4٪ خستە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کەس باسی نیسبەتەکانی تری نەکرد، بە تەحدید باسی 4٪ ەکە کرا، تەنها یەك کەس ئەوانەی تری ئیشارە پێدا، یەك کەسیش نابێتە موقتەرەح، کاك شوقی باسی 4٪ ەکەی کرد، تەنها خۆت بووی باسی ئەوت کرد، تەنها یەك کەسیش نابێتە موقتەرەح، کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 4: حوكمی ماددەی (چوارەم) ی یاسای بەكرێدانی خانووبەرە ، لەهەرێمی كوردستان ـ عیراقدا لەكار دەخرێت و، ئەمانەی خوارەوە جێیان دەگرنەوە:

یەكەم/ نابێ ساڵانەی ئەو خانووبەرانەی حوكمەكانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە، لەو گرێبەستانەی كەدوای بەركاربوونی ئەم یاسایە مۆردەكرێن، لەم رێژانەی خوارەوە زێتربن:

1/ (4٪) چوار لەسەدی بەهای گشتی ئەو خانووبەرە یان ئەو شوقڤانەی بۆ نیشتەنی ئامادەكراون و بۆ ئەم مەبەستەش بەكرێ دەدرێن.

2/ (6٪) شەش لەسەدی بەهای گشتی ئەو خانووبەرە یان ئەو شوقڤانەی كە ژوور،ژوور، بۆنیشتەنی بەكرێ دەدرێن.

3/ (8٪) هەشت لەسەدی بەهای گشتی ئەو خانووبەرە یان ئەو شوقڤانەی كە بۆ مەبەستی غەیری نیشتەجێ بەكرێ دەدرێن.

دووەم/ كرێی ساڵانەی ئەو خانووبەرانەی كەحوكمەكانی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە، لەو گرێبەستانەی پێش بەركاربوونی ئەم یاسایە مۆركراون، بەپێی ڕێژەكانی برگەی (یەكەم)ی سەرەوە هەموار دەكرێت.

سێیەم/ مەبەست لەبەهای گشتی خانووبەرە لەم یاسایەدا كۆی بەهای زەویەكەو بینایەكەیە لەوكاتەدا كە دەسەڵاتی دارایی بۆ جێبەجێكردنی حوكمەكانی ئەم یاسایە دەیخەملێنێ.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

مامۆستا كاكە فەرموو.

بەڕێز عبدالكريم ابوبكر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

الماده 4: يوقف العمل بإحكام المادة (الرابعة) من قانون ايجار العقار في أقليم كوردستان ـ العراق ويحل محلها مايلي:-

أولاً: لاتزيد الأجرة السنوية للعقارات المشمولة بأحكام هذا القانون في العقود التي تبرم بعد العمل به على النسب التالية :

1ـ (4٪) أربع من المائة من القيمة الكلية في العقارات او الشقق المعدة للسكنى المؤجرة لهذا الغرض.

2ـ (6٪) ست من المائة من القيمة الكلية في العقارات أو الشقق المؤجرة على شكل غرف للسكنى.

3- (8٪) من القيمة الكلية في العقارات أو الشقق المؤجرة لغير اغراض السكنى.

ثانياً: تعدل الاجرة السنوية للعقارات المشمولة بأحكام هذا القانون في العقود المبرمة قبل العمل بـه الى النسب الواردة في الفقرة (أولاً) اعلاه.

ثالثاً: يقصد بالقيمة الكلية للعقار لأغراض هذا القانون، مجموع قيمة الارض والبناء وقت التقدير الذي تجريه السلطة المالية تنفيذاً لأحكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەی لیژنەی هاوبەشە دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، 6 کەس لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ قەبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 5: بڕیاری ژمارە(32) لە 2003/2/6 کە لەلایەن ئەنجومەنی نیشتمانیی هەرێمی کوردستان ـ عیراقەوە دەرچووە، پووچەڵ دەکرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مامۆستا کاکە فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة 5: یلغى القرار المرقم (32) والمؤرخ في 6/ 2/ 2003 الصادر من قبل المجلس الوطني لكوردستان ـ العراق.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاتی خۆی پەرلەمانی کوردستان بە بڕیاری ژمارە 32، لە 2/6/ 2003 سەلاحیەتی دابوو بە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بە ئیعادەی نەزەر بە تەقدیر بە کەم کردنەوەی کرێی خانووبەرە لە هەرێمی کورستان، بەو ماددەیە داوا دەکرێت ئەو قەرارە ئیلغابکرێت، ئەو قانونەی کە ئێستا دەردەچێت جێگای ئەو دەگرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر تەبیعیە، ئەگەر قسەی لەسەر نەبێت دەیخەمە دەنگدانەوە کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، الحمد الله بە کۆی دەنگ ماددەیەك قەبوڵ کرا، بۆ ماددەی 6 کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 6: وەزیری دارایی و ئابووری هەرێم بۆی هەیە ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسانکردنی جێ بە جێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکات.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مامۆستا کاکە فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة 6: لوزير المالية والاقتصاد في الاقليم اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێم وایە هەر وەزیری مالیەو ئیقتساد موختەس نیە بە ئیسداری تەعلیمات، چونكە هەندێك عەقدەكانی رەبتی بە وەزارەتی عەدلەوەش هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك د. فؤاد فەرمووو.

بەڕێز د. فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من ویستم پێشتر قسە بكەم، بەڵام مەجال نەبوو و شتەكانیش تێكەڵ بوون، هۆكاری دەركردنی ئەم یاسایە وەكو لە مەتنەكەی دا هاتووە و دەڵێت: كەمكردنەوەی گرفتی نیشتەجێ بوون، دیارە ئێمە چەند بریارێكمان دەركرد وەكو لە كاتی بودجە بۆ سولفەی عەقارو پاشان یاسای نیشتەجێ بوون، لەسەر زەوئی ئەو قسانەی كە د.هالە كردی لە ڕاستیدا گرفتێكی گەورەی نیشتەجێ بوون لە شارە گەورەكاندا ئەو خانووانەیە كە لە ناوچەكانی شارەوانی كە بۆ نیشتەجێ بوون كراون، بازرگانی نین، رێكخراوە بیانیەكان و ناوخۆییەكان و سەندیكا و كۆمپانیاكانی تێدایە، كە بووە بە هۆی زیادكردنی گرفتی نیشتەجێ بوون، لەبەر ئەوە من پێشنیاری ماددەیەك دەكەم، ئەو ماددەیەشمان داڕشتووە، ئەگەر مەجال هەبێت دەیخوێنمەوە بە شێوەیەك كەوا رێ لەو رێكخراو و سەندیكا و كۆمپانیانە بگرێت، كە لە ناوچەكانی بازرگانی نین، بۆ ئەوەی لەوێ خانوو نەگرن بە كرێ، تاوەكو هەلێكی باش برەخسێ بۆ ئەوەی بتوانن ئەو خانووانە بە كرێ بدەن، نەسەكەی بە عەرەبی بەو شێوەیەیە: (لايجوز ايجار دور معدة للسكن فی غيرالمناطق التجارية لغير اغراض سكن)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوە مەبدەئیەن باشە، بەڵام تۆ بەدیلت هەیە بۆئەوە؟ لاجوز دەكەی بەدیلت هەیە بۆ ئەوە؟ كاك د. فؤاد فەرمووو.

بەڕێز د. فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پێم وایە دەتوانرێت لەو عیمارە سەکەنیانە ئەو رێکخراو و کۆمپانیایانە بچن لەوێدا دابنیشن، لە هەمان کات خاوەنی ئەو جۆرە خانووانە چاوەڕێ ناکەن بۆ ئەوەی کۆمپانیایەك بە کرێیەکی گران بچێتە ئەو خانووانەوە تا رێ بگرین لە گرانی کرێی خانووبەرە، دەتوانن خانوو بگرن ئەو کۆمپانیایانە ، هەروەها رێکخراوەکانیش دەتوانن خانوو بگرن، بۆ ئەوانیش دەتوانین موهلەیان بدەینێ، دەتوانین شتێکی تریش بڵێین تەنیا ئەو خانووانەی خۆیان ساحێب موڵکن، کۆمپانیایەك خۆی خانوویەکی هەیە لە ناوچەیەکە کە داندراوە بۆ نیشتەجێ بوون، یەعنی مەناتقی سەکەنی، ئەو بۆی هەبێت، بەڵام بتوانێت لە عیمارەیەك دا شوقەیەك یان دووان بگرێت، بۆچی دەبێت لەو ناوچانە بێت کە بۆ نیشتەجێ بوون داندراون، بەڕاستی هەم باری کۆمەڵایەتی خەڵکیان تێك داوە، لە زۆربەی ناوچەکان دا، هەم بووە بە هۆی گرانی کرێ لەو شوێنانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

داوای رەئی لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی دەکەم پێش ئەوەی قسە بدەم بە ئەندامان، ئەگەر جەنابی وەزیریش رەئی هەبێت؟ باشە فەرموو کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پێشنیارەکەی د.فؤاد باشە، بەڵام ئەگەر جێ بەجێ بکرێت کێشەیەکی زۆر گەورە دروست دەکات، ئێمە بڵێین و نەڵێین زیاتر لە 10 هەزار کۆمپانیا خانوویان گرتووە لەو شوێنانەی کە سەکەنی تێدایە، ئەگەر ئەوە بکەین مانای وایە دەبێت دەریان بکەین، باشە کە دەرمان کردن بۆ کوێ دەڕۆن؟ چیان بەسەر دێت؟.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك د.دلێر فەرموو.

بەڕێز د. دلێر اسماعیل حقی شاویس:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا ئەوە پێشنیارێکی زۆر چاکە، بەڵام من وا تەسەور دەکەم بۆ ئەمڕۆی بارودۆخی هەرێمی کوردستان و حکومەتی هەرێمی کوردستان، کارێکی ئاسان نیە کە جێ بەجێی بکات، بۆیە زیادکردنی ئەو ماددەیە ڕەنگە لە رووی پراکتیکەوە باش نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابی وەزیر رەئیەکت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز سرکیس ئاغا جان/وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

به ڕاستی لەرووی کۆمەڵایەتیەوە من زۆر پشتگیری لەو رایە دەکەم، بەڵام بە عەمەلی ڕەنگە جێبەجێ کردنی زەحمەت بێت، بۆیە نازانم پێتان باشە بە یاسا دابەزێت یان وەکو تەوسیە بێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك د. فؤاد خۆی پێشنیارەکەتان بە جێیە و شتێکی باشە ئەگەر بتوانین کارێکی وا بکەین، بەڵام ئەو شتانەی کە هەردوو لیژنەو جەنابی وەزیریش باسی کرد، پێم وایە ماوەیەکی بدەینێ، شەرت نیە لێرە دابندرێت، با لە خیلالی ئەو ماوەیە پرۆژەیەك تەقدیم بکەن، دیراسەتی بکەن، بزانن جێ بەجێ کردنی دەکرێت؟ چەند کۆمپانیا هەیە لە شارەکان بە تایبەتی هەولێر و سلێمانی و دهۆك؟ مەجالی دەرچوونیان و جێگایان و ئیستیعابیان، ئەگەر دەکرێت پرۆژەیەکی لەو شێوەیە تەقدیم بکەن بە تەنیاش بێت پێشنیارێکی زۆر باشە، من پێم وایە پەلەی لێ بکەین و دواتر جێ بەجێش نەکرێت بۆ خۆی دەبێتە موشکیلە، خۆی رەئیەکە ئەوەڵ جار د. هالە تەرحی کرد دیارە لە لیژنەی تەندروستی باستان کردووە لەگەڵ یەکتری، بە حەقیقەت ئەوە موقتەرەحەکە پەلە کردن لێی و بە بێ هیچ دیراسەت کردنێك بیخەینە ناو پرۆژەکەوە، ئەوە نابێت، کاك زانا فەرموو.

بەڕێز قادر سعید خضر(زانا):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری لەوە دەکەم کە بکرێتە ماددەیەك و ئیزافە بکرێت، یەکەم شت ئێمە تەشجیعی ئیستسمار دەکەین لە بواری دروست کردنی عیمارەی سەکەنی لە شارەکانی خۆمان، ئەمە شتێکی زۆر باشە، ئەو کۆمپانیایانە دەتوانن خانووەکان بکرن و تێیدا دانیشن، هەروەها گوتوومانە مەناتقی تیجاری نا، ئەو جێگایانەی کە شەقامی سەرەکینە، مەعروفە ئەو شوێنانە ئەوە بۆیان هەیە، بەڵام لە مەنتیقەی سەکەنی بەڕاستی حیزبەکان سەندیکاکان و ڕێکخراوەکان و کۆمپانیاکان بەشێکن لە دروستکردنی ئەزمەی سەکەن، دەکرێت ماوەی ساڵێکیان بۆ دابنێین بۆ جێ بەجێ کردنی ئەو ماددەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە دەرگا دەکاتەوە بۆ ئەوەی پرۆژەیەك هەبێت، نەك بۆ کۆمپانیا تیجاریەکان، ڕێکخراو و کۆمیتەی حیزبیش لە ناو خانووی نیشتەجێ بوون دا نەمێنێت، جا ئەوە دیراسەتی بکەن بە حەقیقەت، کاك د. کمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د. کمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لە ڕاستی دا ئەمە لە هەموو شوێنێکی دونیادا هەیە، مەمنوعە کۆمپانیا لە ناو شوێنی سەکەنی مەقەری خۆی دابنێت، ئەگەر وای کرد جەزای دەکەن، بۆ ئەوەی وەزعی کوردستان کەمێك ئاڵۆزی تێدایە، من پشتگیری پێشنیارەکەی سەرۆکی پەرلەمان دەکەم کە پرۆژەیەك حازر بکرێت و جوان دیراسەتی بکەن،

ئیشی بۆ بکەین کە ئەوە دەبێت هەر هەبێت، چونکە لە هەموو دونیا هەیە، ئەگەر ئێمە تەماشا بکەین سەکەن و کۆمپانیا تێکەڵ بووە و ئەوەش شتێکی نامۆیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مەوزوعەکەمان لێ هین بووە، ئێستا دوو رەئی هەیە، رەئی یەکەم پێیان وایە کە ببێتە ماددەیەك، رەئی دووەمیش کە من پێشنیارم کردو کاك کمالیش تەئیدی کردم بۆ ئەوەی کە پرۆژەیەك تەقدیم بکرێت، کێ لەگەڵ رەئیەکەی د.فۆادە و دەیەوێت قسەی بکات؟ کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لە لیژنەی یاسایش ئەو پێشنیارەی د. فۆاد کردی منیش کردم، بەڵام وەریان نەگرت، لێرە دا پشتگیری لە رەئیەکەی ئەو دەکەم، هیوادارم لەو یاسایە دا جێ بگریت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەکێك هەیە کە قسەی هەبێت لەسەر رەئیەکەی من و کاك کمال؟ کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پشتگیری لە رەئیەکەتان دەکەم، بەڕاستی لە جێگای خۆیەتی ئەوە بە بێ دیراسەت بڕێك زەحمەتە لەو مەسائیلانە قەراری لەسەر بدرێت، بۆیە بە دیراسەیەك بێت، چونکە مومکینە ئەو کەسانەی کە ئیلتیزام نەکەن بەو قانونە عقوباتی دەبێت بۆ دابندرێت، موخالەفەی ئەو قانونە چی بەسەر دێت؟ بۆیە بەم سەرپێیە بە تەسەوری من ناکرێت لێرە ئەو موعالەجەیە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك د. فۆاد فەرموو.

بەڕێز د. فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەست بەوە دەکەم کەوا دەرکردنی رێکخراوەکان لەو جێگایانە مومکینە شتێکی ئاسان نەبێت، یان دەبێت دوو ساڵ ماوە دابندرێت یان جارێ با هەر کۆمپانیاکان بگرێتەوە، رێکخراوەکان و سەندیکاکان لێ بگەڕێن لەو ماوەیەدا شتێك بکەن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نا هەر موقتەرەحەکە با وەکو خۆی بێت، کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش یەك پێشنیارم هەیە، كە ئەو پێشنیارەی كە هاتە ئاراوە، كە پرۆژەیەك ئامادە بكرێت، ئەوە بخرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

پرۆژە ئامادە كردنەكە دەنگی ناوێت، ئەو ئیقتراحەی كاك د. فؤاد كە دەڵێت ماددەیەك هەبێت و ئێستاش دابندرێت، كێ لەگەڵ موفتەرەحی د. فؤادە دەستی بەرز بكاتەوە تكایە؟ فەرموو، كێ لەگەڵ ئەو موفتەرەحە دانیە؟ فەرموون، زۆرینەی ئەندامان لەگەڵ ئەو موفتەرەحە دانین، دەكرێت د. فؤاد بیكەنە پرۆژەیەك و دیارسەتیشی بكەن، لێرە حەز دەكەم شتێك دووپات بكەمەوە لەسەر ئەو پرۆژانەی كە تەقدیم دەكرێت، لە پەیڕەوی ناوخۆ دا هاتووە كە 10 ئەندام تەقدیمی پرۆژەیەك بكەن، لەبەرئەوە بە حەقیقەت ئەوە دوو، سێ جارە شتێك روودەدات كە 60 ئەندام ئیمزای دەكات، ئەوە قانونی نیە، چونكە كە 60 ئەندام ئیمزای بكات وا دەردەكەوێت كە ئەوە بووەتە قەرار، كەچی قەرار لێرە دەبێت بە دەنگ دان بێت، بە موناقەشە بێت، ئینجا هەنێك برادەر دەچن تەسریحێك دەدەن كە نیوەی زیاتر لە ئەندامان ئیمزایان كردووە، كەواتە دەبێتە قانون، ئەوە لە هیچ وڵاتێك دا شتی وا نیە، لەبەر ئەوە تكایە 10 ئەندام كافیە، حوكمی پرۆژەكە بە 10 ئەندام و بە 60 ئەندام لە دیراسەت كردن و پابەند بوون بە پەیڕەو كردن وەكو یەكە، لەبەر ئەوە دواتر دەچن گلەیی دەكەن و دەڵێن 60 ئەندام كردوویەتی و حوكمی قانونە، سەرۆكایەتی گوێی نەداوە بە ئێمە، لە لای ئێمە 10 ئەندام و 60 ئەندام بە پێی قانون وەكو یەكن، پرۆژەكەش هەر دەخرێتە بەرنامەی كار، ئەگەر پێتان وابێت بە 60 ئەندام لە 56 ئەندام لەبەر ئەوەی ئێمە 111 ئەندامین، 56 حوكمی قانونە و ئەگەر زیاتر یش بێت باشترە، ئەو قسەیە قانونی نیە، ئەوەی كە (لوزیر المالیة والاقتصاد) كە تەعلیمات گوتی بە تەنیا وەزیری مالیە نیە پەیوەندی بەوە وەزیری عەدلەوەش هەیە، وابزانم كاك عمر بوو، لێرە دەمەوێت لیژنەی قانونی رەئی بدات كە پەیوەندی بە وەزارەتی عەدلەوە هەیە یان نا؟ كاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بزاز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

پەیوەندی بە وەزارەتی عەدلەوە نیە، تەنها وەزارەتی مالیە مولزەمە، بە پێی قانونی كۆنیش هەر وابووە، دەوائیری زەریبە مەربوتە بە وەزارەتی مالیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عمر فەرمووو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لەگەڵ رێزم بۆ رایەكەی جەنابی كاك عونی، ئەوەی كە وەزیری مالیە پەیوەندی پێوە هەیە تەنها نسبەتی تەحدیدی قیمەو بەدەلی ئیجارەكەیە كە ئەو عەقدە ئیجارە دەچێت تەنها بۆ زەریبەی عەقار، یەعنی

وەزیری مالیە لەوێدا سەلاحیەتی هەیە، بەڵام باقی تری چۆنیەتی بەکرێ دان و عەقد و ئەوانە ئەوە ئیشی وەزارەتی عەدلە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک زرار ڕەئیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرە بنووسرێت وەزیری دارایی و وەزیرە پەیوەندارەکان، ئەگەر پەیوەندی پێوە هەبوو ئەوا ئۆتۆماتیکیەن چارەسەر دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

قانونی پێشتریش دەڵێت (لوزیر المالیة اصدار التعلیمات اللازمة لتسهیل تنفیذ احکام هذا القانون)، کاک عمر ماددەیەکم پێ بڵێ کە وەزیری عەدل ڕەبتی بەوەوە هەبێت، کاک عمر سەحبی ئەوەی کرد، بۆیە ماددەکە دەخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵیەتی دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، بە کۆی دەنگ قەبوڵ کرا، کاک کریم بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 7: هەر دەقێکی یاسایی یان بڕیارێك کە لە گەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە دا ناکۆك بێت کاری پێ ناکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مامۆستا کاکە فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادە 7: لایعمل بای نص قانونی او قرار یتعارض مع احکام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە ماددەیەکی ڕۆتینیە و لە قەوانینەکان دا هاتووە و دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، بە کۆی دەنگ قەبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر کاک کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 8: پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندارەکانی حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکەن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مامۆستا کاکە فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة 8: على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیەش دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، بە کۆی دەنگ قەبوڵ کرا، بۆ ماددەی دواتر کاك کریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی 9: ئەم یاسایە لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە رۆژنامەی رەسمی (وەقائیعی کوردستان)ەوە جێ بەجێ دەکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مامۆستا کاکە فەرموو.

بەڕێز عبدالکریم ابوبکر مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الماده 9: ينفذ هذا القانون اعتبارا من تاريخ نشره فی الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەو ماددەیەش دەخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەو ماددەیەیە دەستی بڵند بکات تکایە؟ فەرموون، بە کۆی دەنگ ئەو ماددەیەش قەبوڵ کرا، هۆیەکانی دەرچوون بخوێنەوە تکایە.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هۆکارەکانی دانانی ئەم یاسایە

بۆ ئەوەی یاسا لەگەڵ سیاسەتی کۆمەڵایەتی و ئابووری هەرێمدا بخرێـتە سەر بارێکی گونجاو بۆ وەدیهێنانی ئامانجەکانی یاساکاریەکانی کۆمەڵایەتی و ئابووریەکان و لەپێناو بەدیهێنانی هاوسەنگی لەنێوان هەردوو لایەنی گرێبەستی بەکرێداندا بەچاوێکی دادپەروەرانە و یەکسانی و رەچاوکردنی هەلومەرجی کۆمەڵایەتی و ئابووری و بەهێزکردنی پەیوەندی کۆمەڵایەتی لەکۆمەڵگەی کوردستانیدا و هاندانی بزاڤی ئاوەدانکردنەوەو وەبەرهێنان بەشێوەیەکی گشتی لەبواری نیشتەجێبوون و هاندانی کەرتی تایبەتیش بۆ هاوبەشیکردنی لەکەم کردنەوەی گرفتی نیشتەجێبوون، ئەم یاسایە دانرا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مامۆستا کاکە فەرموو.